frank kürschner

angola savaşa devam

ANGOLA SAVAŞA DEVAM / FRANK KÜRSCHNER

8

teori

teori

TEORİ YAYINLARI 9
Özgün Adı Schachfeld Angola - "Frank Kürschner" Berliner Extra Dients

Dizgi Uçver Matbaası

Baskı Zafer Matbaası

Kapak Ebru Grafik

İlk Basım Kasım 1976

TEORİ YAYINEVİ :
Ankara Cad. Konak Han No: 43//16
Cağaloğlu - İSTANBUL

Angola
Savaşa Devam

Frank KÜRSCHNER

Çeviren : G. Aydın

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
SÖMÜRGELEŞME	7
Kongo Krallığından Portekiz Eyaleti Olmaya	7
Askerler Köle Avcılığı Yapıyor	10
Yesuidlerin Rolü	12
Köleliğin Yerini Angarya İşçiliği Alıyor	14
DİRENİŞ	15
Kurtuluş Hareketlerinin Kuruluşu	15
Ezilenlerin Birliği	17
Kuzeyli Kabile Örgütçüleri	19
Kuzeyde Kabile Ayaklanmaları	22
Mau Mau Ayaklanmasını Anımsatır Bir Durum	23
EMPERYALİST İLERLEME	25
1961'lerden Sonra Portekiz Sömürge Politikası	25
Uluslararası Kuruluşlar Çıkartma Yapıyorlar	27
Piyon Olarak Kullanılan Beyaz Göçmenler	33
KURTULUŞ SAVAŞI	37
MPLA Halkı Seferber Ediyor	37
Her Kurtarılmış Köye Bir Okul	39
Mücadele Bir Halk Savaşının Boyutlarına Ulaşıyor	42
FNLA'nın Çalışmaları	43
UNITA'nın Çalışmaları	46
Cabinda'da MPLA'ya Karşı FLEC	48

Tarihten Bir Yaprak 48
Gulf Oil Yeniden Harekete Geçiyor 49
PORTEKİZDE DEVRİM **51**
25 Nisan 1974'den sonra
Angola'daki Gelişmeler 51
Spinola'nın Pazarlıkları 53
Alvor Antlaşması 56

DÜZENLENEN OYUNLAR VE ÇIKARTMA 59
Angolo'da 1975 Yılı İçinde Gelişmeler 59
Pekin'in Tutumu Protesto Ediliyor 64

GÖRÜŞLER 69
MPLA: İktidar Halkındır 71
FNLA "MFA Maskeli Sosyalizm" 75
UNİTA: "Özel Teşebbüsçü Sosyalizm" 79
Devrim Konseyi "FNLA ve
UNİTA Ajandır 83

BELGELER 89
Roberto'nun CIA'dan Aldığı Paralar 91
FNLA'nın Cinayetleri 95
Sömürgecilerin Ajanı Savimbi 101
Birinci Mektup 105
İkinci Mektup 105
Üçüncü Mektup 106
Bir Uyarı: MPLA Siyasî Bürosunun
Yayınladığı Bildiri 109

EKLER 117
Çin Halk Cumhuriyeti Angola
Devrimine Karşımı 119
Demokralik Halk İktidarı 137
Halk Milisleri 143
Angola, Çin ve Güney Afrika 149
Biz Kendi Adımlarımızla İlerliyoruz 175
ANGOLA İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER 185

KRONOLOJİ 189

Kongo Krallığından Portekiz Eyaleti Olmaya

Bugün Angola'nın sömürge öncesi tarihi hakkında çok az şey bilinmektedir ve Portekizli sömürgeciler de bu eksikliği gidermek için hemen hemen hiçbir girişimde bulunmamışlardır. Elbette ki bu efendiler sömürge öncesi tarihin öğrenilmesiyle cahil ilkelleri uygarlaştıran Portekiz efsanesinin yıkılacağını çok iyi biliyorlardı. Oysa elde bulunan çok az sayıdaki araştırmadan da görüleceği gibi, sömürgeleşmenin başlangıcında

bugünkü Angola topraklarında bulunan Afrikalıların siyasal ve ekonomik gelişme düzeyleri o günlerin Portekiz'inin, gelişme düzeyinden hiç de aşağı kalmamaktadır.

Bu söylediklerimiz özellikle, merkezi bugünkü Angola'nın kuzey-batısında kalan Kongo krallığı için geçerlidir. Portekizlilerin Angola'ya gelmelerinin hemen öncesinde, gelişmesinin zirvesinde bulunan Kongo krallığının alanı 300 × 500 mil² ve bu topraklar üzerinde yaşayan nüfus da 3 - 4 milyona varıyordu —yani o zamanların Portekiz'inden çok daha büyük bir krallık. Ortaçağ Avrupasında olduğu gibi Angola'da da insanın sadece kendi gereksinmeleri için çalışması dönemi çoktan aşılmış ve tarım ve hayvancılık kollarında devletin de el koyduğu bir fazlanın üretimine geçilmişti. Ülkenin yönetiminde, toprakları çok geniş, kendisine bağlı köylünün ürününe el koyan bir kral (Mani Kongo) bulunmaktaydı.

Kongo krallığının sürekli bir ordusu yoktu; buna karşılık derebeyleri savaş halinde Mani Kongo'nun emrine belli sayıda savaşçı vermek zorundaydılar. Avrupalı krallar gibi Mani Kongo da kendisini, güçlü ve kendine güvenen derebeylerinin kendi gücünü kısıtlayıcı girişimleri karşısında savunmak zorundaydı. Kongo krallığı ile Ortaçağın Avrupa krallıkları arasında daha birçok benzerlikler sayılabilir. Üstelik bu benzerlikler —ki önemli olan da budur— üretim güçlerinin gelişme düzeyi açısından gösterilebilir.

Ancak Kongo krallığının ortaçağın Portekizi

yanında iki önemli dezavantajı bulunmaktaydı: Açık denizlere çıkabilecek gemilere ve baruta sahip değildi. Buna karşılık Portekiz'de 15. yüzyılda çürümüş feodal sistem üretim güçlerinin gelişmesine engel olurken, Kongo krallığı dinamik bir ekonomik gelişme içinde bulunuyordu. Portekiz'in zengin feodal beyleri için denizaşırı ülkelerin yağmalanması yeni bir gelir kaynağı oluyordu. Ancak bu gelir, Portekiz'de üretici alanlara yatırılmaması nedeniyle ülkenin gelişme hızını arttırıcı bir rol oynayamıyordu. Bu yüzden de Portekiz'deki geniş kitlelerin yüzyıllar boyu, bu fetihlerden hiçbir kazancı olmamıştır; halk sadece savaş ve keşif yolculuklarında çocuklarını askere göndermek görevini üstlenmişti.

Yeni bir Hindistan ve Doğu Asya denizyolunun arandığı yıllarda Diego Cao, kumandasındaki üç karavelle birlikte 1482'de Angola kıyılarına ulaştı. Cao rastladığı birkaç yerliyi kendisine çevirmen olarak yetiştirmek üzere Portekiz'e götürdü. 1487 yılında Angola'ya tekrar gelen Cao bu kez de Mani - Kongo ile görüştü. Karşılıklı hediyeler sunuldu ve «eşit haklar temelinde» siyasal ve ekonomik ilişkiler kuruldu.

Bunu izleyen yıllarda Mani Kongo ve Portekiz kralı sürekli olarak mektuplaştılar, elçiler gidip geldi ve güçlü bir ticaret ilişkisi kuruldu. Mani Kongo Affonso, hıristiyan dahi oldu. Papaz olan oğullarından biri 1518'de Roma'da papa tarafından Kongo krallığı piskoposu olarak takdis edildi.

Fakat kısa bir süre sonra her iki ülkenin de

çıkarları üzerine kurulu ticaretin yerini, Kongo krallığının yıkılışına yol açan köle ticareti aldı. 16. ve 17. yüzyıllarda başlayan Brezilya ve Karibik adalarının sömürgeleştirilmesi büyük bir köle arzının ortaya çıkmasına yol açtı. Batı Afrika kıyısının hemen yakınında, Sao Thome adasına Portekizli köle tüccarları yerleşmeye başladılar. Bu küçük grubun kısa vadeli çıkarları Portekiz ekonomisinin uzun vadeli çıkarlarına baskın çıktı.

Önce Mani Kongo denilen kral bu ticaretin içine atıldı. Kral komşu ülkelerle yaptığı savaşlarda ele geçirdiği savaş tutsaklarını köle tüccarlarına satmaya başladı. Fakat, kısa bir süre sonra bu kaynak da yeterli olmamaya başladı. Köle tüccarları aradan çok zaman geçmeden Kongo krallığı halkından insanları da köle olarak alıp satmaya başladı; bunların arasında Portekiz'de öğrenime gitmek isteyen Afrikalılar da bulunuyordu. Köle tüccarları kısa zaman için Portekiz sarayında, her iki ülke arasında kurulmuş olan karşılıklı eşitlik ilkelerine bağlı ticaret antlaşmalarını yıkarak, Portekiz siyasetini Angola'dan daha çok köle elde etmek hedefine yönelik bir yola sokmayı başardılar. Bu koşullar altında Kongo'nun hıristiyanlaştırılma girişimleri de geriletildi, çünkü hıristiyan kölelerin Avrupa pazarlarında satılmaları köle ticaretine karşı tavır alınmasına yol açabilirdi.

Askerler Köle Avcılığı Yapıyor

Köle elde etmek konusunda Portekizliler ra-

kipleri olan İngiliz ve Hollandalılardan daha az avantajlı bir durumda idiler. Çünkü bu iki ülkede de gelişmiş olan manifaktür üretimi, maden eşyalar ve bez gibi bazı mallar karşılığında köle satın almada kolaylık sağlıyordu. Oysa benzer bir manifaktür üretimi Portekiz için söz konusu değildi. Bu nedenle Portekiz diğer Avrupa ülkelerine göre köle ticaretinde aracılık yapacak çok daha az sayıda Afrikalıyı kendi safına çekebiliyordu. Buna karşılık Portekizin elinde köle avında kullanılacak bir ordu bulunuyordu. Bu askerlerden birçoğu hayatlarını Portekiz'deki geri kalmış ekonomik ilişkilerin korunması uğruna feda ettiler. Portekiz tarihinde bu durum daha birçok kereler tekrarlanacaktı.

Öte yandan Portekizli tüccarların kendi aralarında ve bu tüccarlarla Portekizli yöneticiler arasında iktidar ve elde edilecek gelirler konusunda çok değişik çıkarlar söz konusuydu. Küçük savaşlar şeklinde gelişen bazı çatışmalarda bu nedenle bazı Portekizlilerin Mani - Kongo yanında, bazılarının da bunun karşısında olarak birbirleriyle savaştıkları sık sık görülmüştür. Köle ticaretiyle birlikte geniş bir silah transferi de söz konusu olduğundan işbirlikçi kabile reisleri ve derebeyleri için, ya köle tüccarlarının iyi silahlanmış müttefiklerinin kurbanı olmak, ya da bunlarla birleşerek diğer kabilelere hücum etmenin dışında başka bir çıkar yol kalmıyordu. Bu savaşlar sırasında bölgenin siyasal ve ekonomik yapısı alabildiğine çökertildi.

Yesuitlerin Rolü

16. yüzyılın ortalarından başlayarak merkezi ve güney Angola giderek daha yoğun bir köle ticareti alanı haline getirdiler. 1575'ten sonra Luanda köle ticaretinin merkezi ve Yesuitler de en büyük köle tüccarları ve toprak sahipleri olmaya başladılar. Bu alandaki çalışmaları hızlandırmak için Yesuitler Portekiz sarayı içinde yıllardır Angola'nın sömürgeleştirilmesi yolunda geniş bir propaganda yapmışlardı. Ancak çok umutlandıkları halde Angola'da gümüş madeni bulmak düşüncelerinin kısa bir süre sonra boş olduğu anlaşıldı. Luanda merkez olmak üzere başlatılan ve otuz yıl kadar süren büyük bir arama harekâtından sonra Portekizliler, başta düşündüklerinin aksine Angola'nın sonsuz gümüş yataklarına sahip olması ihtimalinin boş olduğunu anladılar. Bu yenilgiden sonra köle ticaretine daha da hız verildi. 1836'da çıkarılan bir yasaya kadar bugünkü Angola'dan yaklaşık olarak 3 ya da 4 milyon kadar Afrikalı Amerika'ya köle olarak götürüldü. Kölelerin elde edilmesi için yapılan savaşlardaki kayıplar da gözönünde tutulacak olursa bu bölgenin ekonomik çöküşünün nedenleri kolayca anlaşılmış olur.

Ancak Portekizlilerin Angola'da kurmuş oldukları askeri üstünlük 19. yüzyıla kadar önemsenecek boyutlara ulaşamamış ve birçok savaş Portekizlilerin yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Gerçekten de Portekizliler 19. yüzyılın sonlarına kadar son derece dar bir sahil şeridini kendi dene-

timleri altında tutmayı başarabilmişlerdir. 1885 yılında Avrupa'nın güçlü devletlerinin emperyalist programları içersinde Afrika'yı bölmek için hazırladıkları Berlin konferansında Angola da Portekiz'e verilmiştir. Portekiz'in Afrika'da elde ettiği bu büyük payın arkasında Portekiz'in kendi gücünün değil, İngiltere'nin, Belçika ve Almanya'nın yayılma siyasetini engellemek için güçsüz Portekiz'i desteklemek gibi bir planının yattığı açıktır.

Portekiz, o zamanlar sözü edilmeyecek kadar küçük endüstrisi ve geri kalmış tarımıyla «Avrupa'nın Yoksul Ülkesi» haline gelmiş bulunuyordu. Bu durumda Portekiz, kendi payına düşen Afrika parçasında kısa zamanda egemenliğini kuramamış ve yerli halkın direnişini kırmayı başaramamıştır. Diğer sömürgeci ülkeler ve özellikle İngiltere bu durumun diğer Afrika ülkelerinin halkları için kötü bir örnek olacağını düşünerek bir ültimatonla daha önce Portekiz'e vermiş oldukları toprakların bir bölümünü, bugünkü Rodezya ve Zambia'yı geri almılşardır. Ama bugünkü sınırları içindeki Angola bile Portekiz tarafından hiçbir zaman tam olarak fethe dilememiştir. Birinci Dünya Savaşı ise, Angola'nın İngilizler ve Almanlar tarafından ele geçirilmesini ve paylaşılmasını engellemiştir. Ancak Birinci Dünya Savaşının sonunda Portekiz, Afrikalıların son direnişini de kırmayı başarmış ve burada bir sömürge yönetimi kurabilmiştir.

Köleliğin Yerini Angarya İşçiliği Alıyor

Aradan geçen zaman içinde Angola'da Portekizlilerin kurdukları plantaj tarımı da başlamış bulunuyordu. Kara derililer şimdi artık Amerika'ya götürülmüyor, son derece az bir ücret karşılığında tarlalarda angarya işine koşuluyordu.. Angola'daki beyazların sayısı ilk önceleri hemen hemen hiçbir artış göstermeden oldukça küçük kalmıştır. 1890 yılında 1000, 1900 yılında sadece 9000, 1940 yılında 44000 ve ancak 1974 yılında 5000000 kişiye ulaşmıştır. Bu sayıların da gösterdiği gibi Angola ekonomisinin önemli bir bölümü baştan beri Portekiz kökenli olmayan bir sermaye tarafından yönetilmekteydi. Örneğin, Benguela demiryolu büyük çapta bir İngiliz şirketi olan Tanganyika Concessions Company ve elmas madenleri ise 1960 yılına kadar bu konuda tekeli elinde bulunduran Belçika şirketi Diamang'ın elinde bulunuyordu. 1926 yılında Salazar'ın başa geçmesiyle yabancı sermayenin Angola'ya girişi güçleştirilmiş, fakat yabancı sermayenin etkisi azalmadığı gibi ülke ekonomisi de gerilemiştir.

Kurtuluş Hareketlerinin Kuruluşu

15 yıl süren bir demokrasinin sonunda Portekiz'de 1926'daki iktidar değişikliği Angola için de birçok bakımdan büyük önem taşır. Parlamenter burjuva yönetimlerinin işbaşında bulunduğu İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin sömürgelerinde yetişmiş Afrikalıların gittikçe daha çok politize olan bazı eğitim kuruluşlarında çalışmalarına bu dönemde göz yumulmuştur. Kurtuluş hareketlerinin İkinci Dünya Savaşından sonra kurulacak

kadroları bu kuruluşlarda oluşmuştur. Ancak sömürgeci ülkeler çoğu durumda bu kurtuluş hareketlerinin başına kendi «güvendikleri adamları» geçirmesini blimişlerdir. Sömürgecilerin tarihin çarkını geriye döndürmeye kalktıkları her yerde sonuç hep silahlı bir kurtuluş hareketinin kurulması olmuştur. Fransız sömürgeciliğine karşı Cezayir ve Güneydoğu Asya'da girişilen kurtuluş hareketleri bunun örnekleridir. Portekizliler, bazı eğitim örgütlerinin kurulmasına izin vermişler, ancak bu örgütlerin politize olmalarını polis baskısı ile önlemeye çalışmışlardır.

Gizli polis örgütü PİDE'nin Angola'da kurtuluş hareketlerine karşı giriştiği kanlı baskı düzeni kendisiyle birlkite bazı kaçılnılmaz sonuçlar da getirmiştir. Her şeyden önce ulusal kurtuluş hareketlerinin ortaya çıkması ve sağlamlaşması büyük çapta engellenmiştir. PİDE casuslarının yardımıyla muhalif grupların içine girilerek kurtuluş hareketi bölünmeye çalışılmıştır. 1960 yılına kadar ortaya çıkmış olan 50'ye yakın kurtuluş hareketi örgütü polisin bu konudaki başarısını gösterir.

1960 yılıyla birlikte bu sözde kurtuluş hareketlerinin önemlerini yitirmeleri polisin sözü edilen taktiğinin de anlamsızlaşmasına yol açtı. Dolaylı olarak Portekizliler tarafından finanse edilen ve temsilcileri Salazar tarafından kabul edilen MDİA bu konuda iyi bir örnektir. Angola kurtuluş hareketi içinde üç örgüt önem kazanabilmiştir: MPLA, FNLA ve UNİTA.

Ezilenlerin Birliği

MPLA 1956'da Agolanın çeşitli muhalif siyah örgütleri tarafından Luanda'da kuruldu. Bu örgütlerden birisi PLUA (Angola Birleşik Mücadele Partisi) illegal Komünist Partisine yakındı. Kitleleri örgütlendirme şeklinde 50'lerin başında konulan hedefi, Angola'nın ilk devrimci partisi olarak kabul edilen bu örgüt, kısa süren varlığı içinde gerçekleştiremediğinden, bir süre sonra diğer örgütlerle birlikte MPLA'nın içinde ortak bir eylem için birleşmeyi kendi politikasına daha uygun gördü.

MPLA kurulduğundan beri diğer Portekiz sömürgelerindeki kurtuluş hareketleriyle sıkı bir işbirliği içinde çalışıyordu. Bunda, A. Neto (MPLA) E. Modlane (FRELİMO) ve A. Cabral (PAİGC) arasında 1946'da Lizbon'da kurulan «Afrika Öğrenci Merkezi»ndeki işbirliği temel olmuştu. Gine - Bissau kurtuluş hareketinin (PAİGC) sonraki lideri Amilcar Cabral 1956'da Angola'da MPLA'nın kurucuları arasındaydı.

MPLA ilk başlarda başkent Luanda'daki siyah aydınlara dayanıyordu. Örgütün ulusal bir kitle hareketi halinde gelmesi aslında Portekizin uyguladığı baskı sonucu gerçekleşti. 1968 ve 1970 yıllarında örgütün bir çok lideri ve kadroları PİDE tarafından tutuklandı. Tutuklananlar arasında eserleri birçok dile çevrilmiş bulunan doktor ve şair Neto da bulunuyordu.

1959'da illegal çalışmaya geçen MPLA, merkezini o sıralarda Sekou Toure'nin başkanlığın-

da yeni bağımsızlığına kavuşmuş bulunan Gine'nin başkenti Conakry'e taşıdı. Kongo Belçika'dan ayrılınca (1960) MPLA'nın merkezi de Leopoldville'e (Kinshasa) alındı.

4 Şubat 1961'de MPLA örgütünün üyeleri bir hapishaneyi, bir radyoevini ve bir kışlayı basmayı denediler. MPLA asker sayısı ve silahlanma açısından Portekizlilere kıyasla çok kötü bi durumdaydı. Bu hareket MPLA'nın askeri yenilgisiyle sonuçlandı. Portekiz ordusu ve sağ-radikal örgüt üyesi beyazların giriştiği karşı harekatta 3000'e yakın siyah öldürüldü. Portekiz'in daha önceki katliamlarına kıyasla Şubat ayındaki bu katliam dünya basınında büyük ilgi gördü. Bunun nedeni Portekiz devrimcilerinin kaçırdığı «Santa maria» adlı lüks yolcu gemisinin gelişini izlemek için birçok gazetecinin o sırada Luanda'da bulunmasıydı. 1961'den sonra sömürgelerine bağımsızlık vermesi için Portekiz'e yapılan uluslararası baskı sürekli olarak arttı.

Şubat saldırısında Luanda'daki grupların aldığı ağır yaralar MPLA tarafından giderilebildi, çünkü MPLA Angola'da uzun vadeli bir programı olan ve kadrolarının siyasal eğitimine büyük önem veren tek kurtuluş hareketiydi. MPLA'nın siyasetini aşağıdaki hedefler belirliyordu:

— tam bağımsızlığın kazanılması
— ulusal birliğin korunması
— yönetimin demokratik yollarla seçilmesi
— güçlü bir ekonominin kurulması
— demokratik bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi

— ilerici bir sosyal politika uygulanması
— kültür, eğitim ve öğretimin geliştirilmesi
— bağımsız ve barışçı bir dış politika izlenmesi

Bu politika MPLA içinde örgütlenmiş olan bütün siyasal kuruluşlar (komünistler, sosyalistler ve sosyal demokratlar) tarafından kabul edilmişti.

1961 Şubatındaki olaylar MPLA için bir dönüm noktası oldu. Bu tarihten sonra siyasal mücadeleye sıkısıkıya bağlı gerilla savaşı önem kazanmaya başladı.

MPLA'nın rakibi durumundaki FNLA hareketi ise hiçbir zaman bu düzeye ulaşamamıştır. FNLA 1954'de UPNA (Kuzey Angola Halk Birliği) adı altında Bakongo bölgesinde bir kabile örgütü (tribalist) olarak kuruldu. Hareketin kuruluşundan beri başkanlığını Holden Roberto yapmaktaydı. Roberto bir zamanların büyük krallığı olan Kongo krallığının ölen kralının yerine geçecek kral adaylarından biriydi. 1957 yılında Birleşmiş Milletler Örgütüne yazdığı bir mektupta Roberto, eski Kongo krallığının yeniden bağımsız bir krallık olarak kurulması tezini savunuyordu.

Kuzeyli Kabile Örgütçüleri

Afrika'da önceleri sadece kabile örgütü durumunda olan bazı hareketler, ulusal kurtuluş hareketi düzeyinde yeni bir nitelikte örgütlenmeyi başarabildiler. UPNA açısından bakıldığında Roberto'nun öğrenimini tamamladıktan sonra

Gana'ya gönderilmesi olumlu bir adımdır. Gana o zamanlar sosyalist Kwame Nkrumah tarafından yönetiliyordu ve Pan-Afrika ve (bulanık bir) sosyalist hareket merkeziydi. Roberto Gana'da bulunduğu süre içinde orada tartışılan geleceğe yönelik düşüncelerden etkilendi. 1958'de UPNA'nın yeni merkezinin bulunduğu Leopoldville'e yaptığı kısa bir ziyaret sırasında, diğer UPNA liderlerini monarşinin eskimiş bir düşünce olduğu ve hareketin Angola'nın bağımsızlığı için mücadele etmesi gerektiğine inandırdı. Hareketin adından «Kuzey» sözcüğü çıkarıldı ve UPA (Angola Halk Birliği) kuruldu.

Ancak bu ad değişikliği, hareketin Bakongo kabile temsilcisi olma niteliğini aşabilmesine hiçbir katkıda bulunmadı. Bundan sonra Roberto yeniden Gana'ya döndü. Roberto'nun Gana'daki arkadaşları arasında Pan-Afrika hareketinde yıllarca çalışmış ve anti-komünist görüşleri ile bilinen Padmore de vardı. Roberto'nun görüşlerinin Padmore tarafından belirlendiğini tahmin etmek doğru olur.

Kongo'nun bağımsızlığına kavuşmasından sonra (1960) Roberto UPA'nın bağımsızlık mücadelesini yönetmek üzere Leopoldville'e döndü. Ancak Kongo'daki iç savaşın getirdiği karışıklıklar Roberto'nun hazırlıklarını engelledi. Roberto her zaman daha güçlü olanın yanında yer almayı başarmıştır. Önceleri kendisine UPA'nın kuruluşunda önemli ölçüde yardımı dokunan sosyalist başkan Lumumba ile çalıştı. CIA'nın, yabancı paralı askerlerin ve Belçika birliklerinin dolaylı iş-

birliği karşısında Lumumba giderek gücünü yitirince Roberto bu kez de zamanın güçlü adamı ordu başkanı Mobutu'ya yaklaştı. Bir «tesadüf» eseri olarak Mobutu da Roberto gibi aynı gücün, yani ABD'nin iltimaslı adamıydı. Bu güç, Roberto'nun «kurtuluş hareketine» milyonlarca para yardımı yaptı ve gene aynı güç Mobutu'nun iktidara gelmesini hazırladı. Mobutu, Roberto ve CIA tarafından temsil edilen ABD'nin oluşturduğu bu «uğursuz ittifak» on beş yılın bütün kargaşalığı içinde ayakta kalmayı başarabildi.

Fakat Roberto'nun ittifak planları az daha henüz gerçekleşme safhasına geçilmeden suya düşecekti. 1960 yılında ABD'ne yaptığı bir ziyaretten dönüşte UPA'nın MPLA ile itifak içine girmiş olduğunu gördü. Her işin adamı Roberto «MPLA komünizmine karşı savaşmak» adına yürüttüğü ticaretin temelinden sarsılmak üzere olduğunu hissetti. Her şeyden önce sadece MPLA'nın etki alanını daraltmak amacı ile verilen ABD yardımlarının kesilmesi tehlikesi ile karşı karşıyaydı. Bu nedenle UPA, Roberto'nun yarattığı mali baskı altında daha önce MPLA ile girişmiş olduğu ittifakı bozdu. Böylelikle Angola'da ortak bir kurtuluş hareketi yaratılması için değerlendirilebilecek büyük bir fırsat kaçırılmış oluyordu. İttifakın bozulması UPA'nın içinde tartışmasız kabul edilmiş değildi ve bu nedenle de ittifakın bozulmasının hemen ardından UPA'dan ayrılanlar oldu. Siyasal ve askerî açıdan yeterince eğitilmemiş bir kadroyla UPA 15 Martta

kuzey Angola'da tek başına silahlı mücadeleyi başlattı.

Kuzeyde Kabile Ayaklanmaları

1961 Martında kuzeydeki kahve plantasyonu bölgelerinde başlatılan ayaklanma beyazları hazırlıksız yakalayamamıştı. Kongo'da sömürgeciliğe son verilmiş olması, siyah angarya işçilerinin çok kötü ücret, iş ve yaşama koşulları ve kurtuluş hareketlerinin giderek artan etkisi, plantasyon sahibi beyazlara önceden silâhlanma zorunluluğunu hissettirmişti. Böylece 1959 yılından 1960 yılına gelininceye kadar Angola'ya ithal edilen silah miktarı devletin resmen ithal ettiği miktarın altı katına çıkmıştı. Portekiz hükümeti de Angola'da bulunan ordu mevcudunu 20.000 askere çıkarmıştı. Kuşkusuz ulusal bir ayaklanmanın üstesinden bu beyaz kuvvet gene de gelemezdi. Fakat ulusal bir ayaklanma olmadı. UPA mücadelesini genel olarak Bakongo'nun bulundu Angola'nın doğu kesimi ile sınırlandırdı. Daha ayaklanmanın ilk günlerinde UPA ulusal ayaklanma için beslenen ümitleri yok etti. UPA sadece plantasyon sahibi beyazları öldürmekle kalmayıp, entegre olmuş siyahları ve ülkenin başka yerlerinden gelen göçebe işçileri de öldürdü. Zaten UPA'nın mücadelesi başından beri sömürge sistemine değil, özel olarak Portekizlilere ve onların siyah işbirlikçilerine yönelmek gibi bir zaafın içindeydi. Tanzanya gibi ülkelerde Avrupalıların ve Asyalıların sömürgecilere karşı girişilen hareketlere karşı gelmemelerine ve hatta

TANU gibi bağımsızlık hareketleriyle birlikte çalışmalarına karşılık UPA'nın ırkçı eğilimler taşıyan mücadelesine beyazların bütün güçleriyle karşı koyacakları daha başından belliydi. Hele karşılaştıkları seçenek Portekiz'de sürdürülecek yoksul bir yaşantı olduktan sonra... Bu durum Kongo'da 1960'ta iç savaşın başlamasıyla Belçikalıların kendi zengin ülkelerine kaçmalarına karşılık Portekizlilerin acımazsızca kendilerini savunmalarını da açıklamaktadır. Diğer bir neden de Kuzey Angola'daki beyazların 19. yüzyıl başında ABD'nin batısına gelen öncü göçmen ailelerinkiyle karşılaştırılır bir düşünce yapısına sahip olmalarıdır. 200 ya da 300 kadın, erkek ve çocuk beyazın UPA tarafından öldürülmesi beyazların bu direnmeye hazır durumlarını güçlendirmiştir.

Mau-Mau Ayaklanmasını Anımsatır Bir Durum

Sömürgecilerin işine UPA'nın daha başka zaafları da yaradı. 50'lerde Kenya'da Kikuyu'nun Mau-Mau ayaklanmasında olduğu gibi burada da savaşçıların siyasal bilinç eksikliğinin yerini doğa dininden kaynaklanan görüşler almıştı. UPA liderleri savaşçılara Portekiz kurşunlarının onları öldüremeyeceğini söyleyecek kadar ileri gitmişlerdi. Bunun sonucu olarak birçok UPA savaşçısı anlamsız yere Portekiz kurşunlarıyla ölmüş ,birçok savaşçı da hayal kırıklığına uğrayarak Kongo'ya kaçmıştı. Doğa dinine dayalı propaganda ile, ancak tek bir çarpışmanın yönetile-

bileceğini, fakat asla uzun süreli bir savaşa girilemeyeceğini unutanlar yenik düşmüşlerdi.

Portekizliler bunu biliyorlar ve bu nedenle de kaçmayıp, kötü silahlarla donatılmış UPA'nın ele geçiremeyeceği önemli stratejik yerlere barikatlar kuruyorlardı. UPA kadrolarının yetersizliği de bütün bu olumsuzluklara eklenince, Portekizliler vurucu birlik harekatlarıyla binlerce sivili ve UPA savaşçısını öldürmeye başladılar. Yapılan çarpışmalarda toplam olarak 50.000 siyah ve 500 beyaz öldü. Bunu siyah halkın yığınlar halinde Kongo'ya kaçması izledi. Bakongo bölgesinde oturanlar için, sınırın öte yanında aynı kabileden insanların bulunması, karşı tarafın saldırısı halinde sınırı geçerek kurtulmalarını sağlıyordu.

1961 sonbaharına kadar hava üstünlüklerinin getirdiği güce de dayanarak Portekizliler halkın büyük çapta terketmiş olduğu bu bölgeyi üslerinden çıkarak yeniden ellerine geçirdiler. Dağınık ve birbirleriyle irtibatı kaybetmiş UPA birlikleri Kongo sınırındaki büyük ormanların içine kadar çekildiler. Vietnam kurtuluş hareketindeki gibi siyasal bilinç ve askerî bilgi sahibi olmayan UPA. bulunduğu yerden Portekizliler için hiçbir ciddi tehlike oluşturabilecek durumda değildi. Bu nedenle birkaç küçük ve sınırlı eylem göz önünde tutulmayacak olursa 1961 sonbaharı daha sonra FNLA adını alacak olan UPA'nın (bu ad değişikliği 1963 yılına rastlar) silahlı mücadelesinin sonu olmuştur.

1961'den Sonra Portekiz Sömürge Politikası

1961 ve 1963 yılları arasında bir çok Afrika ülkesi biçimsel de olsa bağımsızlığına kavuştu. Bu ülkelerden birçoğu ekonomik bağımsızlıklarını koruyamadıklarından, buna bağlı olarak siyasal bağımsızlıklarına da kavuşamadılar. Fakat gene de kendilerine ykın hükümetlere yapılan askerî yardımlara (örneğin Fransa tarafından), ülkelerin ithal ve kredi yoluyla bağımlı tutulmalarına, «anayurdun» kültür etkilerine ve büyük ku-

ruluşların ekonomik güçlerine rağmen, son on beş yıl içersinde birçok Afrika ülkesi bu bağımlılıktan kendisini kurtarmayı başarmış ve kendi öz politikasını uygulayabilmiştir. Gine, Tanzanya, Cezayir, Brazavil Kongosu ve Somali bu ülkeler arasındadır.

İngiltere ve Fransa gibi büyük devletler bile sömürgeleri açısından büyük kayıplara uğrarken Portekiz gibi azgelişmiş bir ülkenin bu konuda çok daha az şanslı olacağı açıktır. Ayrıca Portekiz sermayesi, bağımsızlığını kazanmış bir Angola, Mozambik ya da Gine Bissau'da sadece bu ülkelerin kendi başlarına buyruk hareketleri ile değil, aynı zamanda birçok uluslararası sermaye kuruluşunun rekabeti ile de karşı karşıya kalmak durumundaydı. Her iki durumda da daha 1960 yıllarının başlarında Portekiz sermayesinin yenilgisi önceden görülüyordu.

Portekiz sermayesi için tek çıkar yol Afrika'daki etkinliğini sürdürebilecek önlemler almasıydı: yani sömürgeciliğin sürdürülmesi. Portekiz sermayesinin uluslararası alanda rekabet edemiyecek kadar zayıf olması Portekiz'in Afrika'da sürdürdüğü sömürge savaşlarının nedenidir. Elbette ki Portekiz'in bu savaşları haklı gösterecek bir de ideolojiye ihtiyacı vardı. Girişilen büyük bir propaganda kampanyası ile Portekiz'in sömürgelerdeki uygarlık götürücü görev ve hizmetleri ve bu sömürgelerin Batı için stratejik önemi anlatıldı.

Sömürgeciliğin savunucuları kendi ülkelerinde de sırtlarını dünya imparatorluğu hayalleri-

nin ayakta tutulması ve Salazar rejiminin ekonomik ve siyasi iflasının gizlenmesinde büyük çıkarları olan çevrelere dayadılar. Fakat dünya imparatorluğu hülyasının ayakta tutulabilmesi ancak yabancı ülkelerin desteği ile gerçekleşebilirdi. Afrika'daki ülkeler açısından da bunun gerekliliği açıktı. Gana'nın sosyalist başkanı Kwame Nkrumah 1961'de Portekiz'in içinde bulunduğu bu durumu şöyle ifade ediyordu: **«Portekiz, sömürge savaşlarını sadece ve sadece sırtını NATO'ya dayayarak yürütebilmektedir.»**

Uluslararası Kuruluşlar Çıkartma Yapıyorlar

Hammadde kaynaklarının ve ucuz işgücünün çekici gücü altında uluslararası kuruluşlar yavaş yavaş Angola'nın hemen hemen bütün önemli üretim kollarına girdiler. Bu şirketlerin en girişkenleri Güney Afrika, İngiliz, Amerikan, Japon ve Batı Almanya kökenli olanlarıydı. Batı Almanya şirketleri içersinde en atılgan olanı da ha 60 yıllarının başlarında güney Angola'daki demiryolu yapımı için sermayesi ve uzmanları ile harekete geçmiş olan Krupp şirketi idi. Biçimsel olarak Portekiz sermayesinin denetimi altında bulunan «Companhia Mineira do Lobito» şirketini önemli ölçüde Krupp kendi etkisi altında bulunduruyordu. Diğer önemli girişimciler arasında, Hoechst firması ve Cunene barajının finansmanında payları olanlar bankalar-konsorsiyumu (diğer bankaların yanısıra Leutsche Bank, Dresdener Bank, Commerzbank) bulunuyordu. Güney Afrika sınırında yapılan bu barajla Angola'nın

ve Güney Afrika'nın enerji gereksiniminin büyük bir bölümünün karşılanması düşünülmüştü. Bununla beraber diğer ülkelerin firmaları ile karşılaştırılırsa Batı Almanya'nın Angola'daki sermaye payı azdı. Batı Almanya daha çok bu bölgenin en güvenilir (sermaye açısından tabii) ülkeleri olan Güney Afrika ve Namibia içinde çalışmayı yeğliyordu. Aynı durum ticaret için de geçerliydi. Batı Almanya'nın toplam ticareti içinde Angola ile yapılan ticaret ancak % 0.1 kadar küçük paya sahipti. Fakat Angola açısından Batı Almanya ile yapılan ticaretin önemi çok daha büyüktü: 1972'de Angola'nın toplam ithalatının sekizde birini Batı Almanya oluşturuyordu.

Angola ekonomisinde asıl ağırlığı olan firmalar 1 milyar dolar tutarındaki yatırımlarıyla Güney Afrika firmalarıdır. Harry Oppenheimer' in «Anglo-American Corporation of South Africa» firması elmas şirketi DIAMANG'ın % 40 hissesine sahipti. Aynı firmanın içinde Belçika, Amerikan, Fransız ve Portekiz sermayeleri de bulunuyordu.

DIAMANG örneği Portekiz sömürgecilerinin uluslararası şirketlere tanıdıkları hareket serbestisini göstermek açısından ilginçtir. Bu firmaya Angola topraklarının % 81'inde maden arama hakkı verilmiştir. Ülkenin kuzey doğusundaki Lundu eyaletinde bu firma tam bir «sömürge derebeyliği» kurmayı başarmıştı. Eyalet halkını oluşturan 3.500 beyaz ve 120.000 siyah tam anlamıyla bu firmanın denetimi altında bulunuyordu. DIAMANG'ın bölgede kendi özel polis kuv-

vetleri, karayolları, su ve elektrik şebekeleri, okul ve hastaneleri, tüketim merkezleri ve kurtuluş savaşçılarına karşı paralı askerlerden kurulmuş bir ordusu bulunuyordu.

DIAMANG tam anlamıyla devlet içinde devlet durumundaydı ve Angola'nın diğer bölgelerine kıyasla çok daha geniş çapta sermayenin kâr ilkelerine göre yönetiliyordu. Yabancı hisse senedi sahiplerinin arzularına uygun olarak bu bölgedeki yatırımlar kısa ve orta vadeli optimal alanlara yapılmaktaydı. Elmas satışlarından elde edilen gelirin ancak dörtte biri Angola'da kalıyor geriye kalan bölümü yurtdışına çıkarılıyordu.

Angola'nın diğer üretim kesimlerinde de yabancı şirketler istedikleri gibi hareket edebiliyorlardı. Benzer bir durum Angola'nın en önemli ihraç maddesi olan petrol için de geçerliydi. Batı'da, petrol konusunda adı ve ünü duyulmuş hangi şirket varsa, Angola'da eksik değildi. Cabinda eyaletinde Amerika'nın ünlü Gulf Oil Şirketi, memurları için küçük bir Amerika yaratmayı bile becermişti. En modern, yokedici silahlarla donatılmış, bir sömürge ordusu gözönünde tutulmayacak olursa, Angola'nın bu petrol üretiminden kendi payına hiçbir şey düşünmemiştir. 1970 yıllarında bu petrol şirketlerinin Portekiz hükümetine vergi, özel savaş vergisi ve bağış olarak verdikleri paralar 400 milyon dolar gibi büyük bir para tutuyordu.

Kahve plantasyonu ise (Angola kahve üretiminde dünyaya üçüncü gelmektedir) Afrika'nın diğer büyük kahve plantasyonlarını da elinde tu-

tan Fransız sermayesinin egemen olduğu CADA firmasının elinde idi. Sisal ve pamuk üretimi ise İngiliz, Fransız, Belçika ve Batı Almanya sermayelerinin denetiminde idi. İmalat endüstrisi de yabancı firmaların elindeydi. Örneğin, içecek konusunda Coco Cola (ABD) ve Sinalco'dan (FAC) Nestle (İsviçre)'ye kadar bütün markalar Angola pazarlarını aralarında bölüşmüş bulunuyorlardı. Birçok üretim dalında egemenliği yabancı firmalara bırakmak, Portekiz'in, Angola'yı sömürge olarak elinde tutabilmesi için, batılı şirketlere kendisine bu konuda yaptıkları yardım karşılığında verdiği bir tavizdi. Çünkü, batılı hükümetler, Portekiz'in eski sistem sömürgeciliğini Angola'da sürdürmesini asla kabule hazır değillerdi. Örneğin, İngiltere Afrika'daki saygınlığını arttırmak için 1961 yılında Portekiz'e silah ambargosu koymuştu. ABD'nin dünya çapındaki yeni sömürgeciliğin ipliği pazara çıkarılıp, bu yeni tip sömürgeciliğe karşı mücadeleler hız kazanırken, ABD, emperyalist sistemin bir gereği olarak eski tip sömürgeciliğe karşı oluşunu yeniden tezgahlamak ve savunuculuğunu yaptığı şirketlere daha geniş ve yeni haklar elde edebilmek için, bir zamanlar UPA'yı bile desteklemişti. Örneğin, 1961 yılında Birleşmiş Milletlerde Gine-Bissau, Angola ve Mozambik halklarının kendi kaderlerini tayin hakkı ile ilgili olarak yapılan oylamada ABD Portekiz'den yana oy kullanmamış, çekimser kalmayı kendi çıkarlarına daha uygun görmüştü. Gene aynı şekilde 1963'te Portekiz'in sömürgelerine bağımsızlık hakkını tanıması istenirken,

ABD çekimser kalacaktı. Fakat Portekiz'in sömürge savaşı, ABD'nin umduğu gibi Portekiz'in yenilgisi ile sonuçlanmayınca ,bu kez de her iki tarafla, hem Portekizli sömürgecilerle, hem de Holden Roberto'nun başkanlığını yaptığı hareket ile ilişkiler kurdu. Bu durum UPA/FNLA 1962'den beri silahlı mücadeleyi bırakmış olduğundan ve sadece Portekizlilerin geri çekilmeleri halinde batının çıkarlarını savunmak görevini üstlenmiş olduğundan, ABD'nin çıkarlarına son derece denk düşüyordu.

Portekiz, Angola'ya ne denli çok yabancı sermaye yatırımı yapılmasını sağlarsa, kendi çıkarları da uluslararası şirketlerin çıkarları ile o denli çakışıyor ve o oranda da batıdan hem ekonomik hem de askerî yardım sağlayabiliyordu. Bu durumu açıklayacak en iyi örneklerden biri, Batı Almanya'nın Portekiz'e yaptığı silah yardımlarıdır. Batı Almanya'nın Portekiz'e yaptığı silah yardımları, 1961 yılında gerilla savaşlarında kullanılmak üzere özel olarak hazırlanmış bulunan Do - 27, A - 4 tipi 50 uçağın gönderilmesi ile başlar. Bunu 1963 yılında kara hedeflerini bombalamakta usta G - 91 tipi 40 jet savaş uçağı izledi. Batı Almanya'nın bu silah yardımları, gerek Batı Almanya'da gerekse diğer ülkelerde geniş eleştirilere yol açtı. Batı Alman hükümeti kendisini, Portekiz hükümetinin siparişi üzerine gönderilen bu uçakların, sadece yurt savunmasında ve NATO amaçları ile kullanılmak üzere istenmiş olduğunu söyleyerek savunmaya çalıştı. Bu açıklamanın hemen ardından Portekiz hükümeti ta-

rafından bu ifadeyle çelişir bir açıklama yapıyordu: «Bu silah alımları tamamiyle NATO ruhuna uygundur. Bu uçakların sadece Portekiz topraklarının savunmasında kullanılması gerektiği konusunda görüş birliğine varılmıştı. Portekiz toprakları, Gine Bissau, Angola ve Mozambik'i de kapsamaktadır.» Fakat bu açıklama da Batı Almanya'nın silah yardımlarını sürdürmesini engellemedi: 1968 yılında hemen Afrika'da kullanılmaya başlayan Noratlas tipinde 12 nakliye uçağı daha Portekiz'e verildi. Bunun arkasından üç Korvet tipi uçak daha gönderildi. Sadece bir tek silah firması Canadair F - 86 Sabre tipi 60 savaş uçağı göndermek için sipariş almıştı. Uçakların yapıldığı ülke olan Kanada Batı Almanya'nın bu uçakları Portekiz'e verdiği gerekçesi ile durumu protesto etti. Kısacası bu örnekler çoğaltıldığında hemen anlaşılacağı gibi, Batı Almanya ve NATO üyesi ülkelerin yardımları olmaksızın Portekiz, değil sömürge savaşını 15 yıl gibi uzun bir süre sürdürebilmek, başlatamazdı bile.

Aynı derece önemli olan bir diğer kaynak ise Portekiz sömürgelerinde yatırımları olan yabancı şirketlerin Portekiz hükümetine ödedikleri vergiler ve bunlardan diğer yollarla elde edilen gelirler oluyordu. Bu gelirlerden sadece silahlanma için harcamalar yapılmakla kalmıyor aynı zamanda sömürgelerde, ülke ekonomisini geliştirici bazı önlemler de alınıyordu. 1961'e kadar siyah halk için hiçbir şey yapmamış olan Portekiz, halka sömürgeciliğin güleryüzünü göstermek için çok sınırlı da olsa okul, hastane v.b.

yerler yapmaya başladı. Siyah halk için yapılan bu çok az sayıdaki yatırımın üzerine Portekiz tabii ki çok büyük bir propaganda yatırımı yapmayı unutmadı. Oysa, Angola ile ilgili istatistikler halkın durumunun gerek ekonomik, gerekse eğitim ve sağlık ilşeri açısından hiç de iyi olmadığını açıkça göstermekteydi. Mozambik ve Gine Bissau ise ekonomik açıdan Angola'ya kıyasla çok daha az değerli oldukları için iyice kendi halerine bırakılmışlardı. 1961'den sonra Portekiz'in Angola'da kazandığı «zaferler» arasında 6.000 km'yi bulan asfalt karayolunu da saymak gerekir. Ancak bu yol Hitler'in Autobanh' ları gibi birinci dereceden stratejik nedenlerle yapılmılşardı.

Piyon Olarak Kullanılan Beyaz Göçmenler

Angola'daki durumlarını güçlendirmek için Portekiz yöneticileri Portekiz'den Angola'ya yapılan göçü körüklediler. 1960 yılında Angola'da sadece 173.000 Portekizli varken, bu sayı 1974 yılında 500.000'e çıkmış bulunuyordu. Portekiz'deki büyük işsizlik zaten yoksul Portekizlileri işçi olarak Batı Avrupa üleklerine, ya da göçmen olarak Angola ve diğer Portekiz sömürgelerine gitmeye zorluyordu. Hükümetin göz boyayıcı propagandası altında sansürlü basından Angola'daki gerçek durumu öğrenmek fırsatını bulamayan binlerce Portekizli 1974 yılına kadar jumbo jet uçakları ile Angola'ya taşındı durdu. Bunların birçoğu için cennet olarak anlatılan yerler acı hayal kırıklıklarının yaşandığı yerler oldu. Luan-

da'da beyaz dilencilere bile rastlamak mümkündü.

Angola'da çoğu beyazın yaşama koşullarının siyahlardan daha iyi olmasına rağmen Portekizli beyaz halk ile fabrika ve plantasyon sahibi ve tüccar azınlık arasında tam bir çıkar birliği olduğu söylenemez. MPLA da bu durumu iyi bildiği için, ekonomik ve politik durumun değişmesinde çıkarları olacak beyaz azınlığın da durumunu değerlendirerek siyahların ve beyazların aynı dava için ortak çalışmalarını sağlamayı başardı.

Beyaz göçmenler Angola'da daima sömürgecilerin kendi durumlarını kurtarmak için öne sürdükleri piyonlar olmuşlardır. Ancak Angola'da iktidarı elinde tutan beyaz azınlığın da içinde bazı anlaşmazlıklar olduğu unutulmamalıdır: Bunlardan bazıları sömürgeciliğin sürdürülmesinde kendi ekonomik çıkarlarının korunması için büyük yarar görürlerken diğer bir kısmı ise, Portekiz'li beyazların kuklası olacak bir siyah yöneticinin başa geçirilmesi tezini savunuyordu. Böylelikle çoğu kapitalistlerin kârlarını Portekiz'e taşımaları yüzünden ortaya çıkan Angola'nın kapitalist gelişmesinin engellenmesine de çare bulunmuş olacaktı. 1960'ın Çombe yönetimindeki Katanga'sı bu grubun düşüncelerine örnek veriliyordu. Yeni bir Çombe olacak aday da çabuk bulunmuştu: UNİTA «kurtuluş hareketi»nin lideri Jonas Savimbi. Savimbi'nin büyük plantasyon ve fabrika sahipleri ile arası iyiydi ve onların güvenini kazanmıştı. Diğer bir beyaz grup içinse, An-

gola'da çözüm getirici en iyi örnek Rodezya'nın beyaz azınlık rejimi idi; bunlar Angola'da da bir beyaz azınlık rejimi kurulmasını istiyorlar ve siyah kukla yönetimi kılıfına önem vermiyorlardı. Portekiz'deki devrim hareketinden sonra Angola'daki gerici beyaz azınlık arasında bu türden düşünceler daha bir canlılık kazandı. Ancak bu düşüncenin gerçekleşemeyişinin tek nedeni, Angola'da, Katanga ve Rodezya'dan farklı olarak kökleri halka dayanan bir kurtuluş hareketinin, MPLA'nın olmasıydı.

70'lerin başında Portekiz sömürgeciliğinin Angola'da sonu gelmeye başladığında, bu sömürgeciliğin meyvaları daha yeni yeni toplanıyordu. 1969 1973 yılları arasında Angola'nın ihracatı iki katına çıkmış, 1973 yılında sanayide % 26 oranında bir artış olmuş ve bu yıl içinde yapılan yatırımlar da 1969 yılındakilerin iki katına ulaşmıştı. Sadece 1972 yılında 352 küçük ve orta büyüklükte sanayi işletmesi üretime başlamıştı. Tabii ki geniş halk kitlelerinin bu hızlı yatırımlardan hiçbir çıkarı olmamıştı. Ülkede hâlâ angarya işinin izleri görülüyor, ücretler son derece az tutuluyordu (kahve plantasyonlarında günde 20 TL.) Angola halkının büyük bir çoğunluğu para ekonomisinin dışında yaşıyordu. Portekiz'deki halk da, sömürgelerde bulunan askerler de bu kazançlardan bir şey elde etmiyorlardı. Portekiz halkı hem sömürge savaşları için yapılan büyük harcamaların altında eziliyor, hem de canını verdiği savaşların ulusunun çıkarları için değil, sermayenin çıkarları için yapıldığını görmek duru-

munda kalıyordu. Portekizlilerin kulağına gelen Angola'da zengin olmak söylentilerinin bir zamanların Kaliforniya'sındaki altına hücum masalından farkı yoktu.

1974 yılının Nisanından sonra Portekizli sermayedarlar ve uluslararası firmalar Angola'daki durumlarını para ve paralı askerlerin yardımıyla korumak için daha da büyük çabalara giriştiler. Bu geniş girişimin MPLA'nın on beş yıldır büyük mücadele içinde elde ettiği bazı başarıları tehlikeye sokacak nitelikteydi.

MPLA Halkı Seferber Ediyor

Yasal uğraşılar ve Luanda hapishanesine yapılan saldırının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra MPLA 1961 yılında gerilla savaşına geçti. Ancak 1963'te bu mücadele büyük engellerle karşılaştı. Roberto'nun ve ABD'nin baskılarıyla o zamanki Kongo - Leopoldville (bugünkü Zaire) sınırlarını MPLA savaşçılarına kapattı ve birçok MPLA üyesini tutukladı. Burada dikkat edilmesi gereken nokta MPLA üyelerinin sınırdışı edilme-

leri kararının CIA'nın desteğindeki Mobutu ve yabancı şirketlerin desteklediği Katangalı tüccarların lideri Moise Çombe tarafından alınmış olmasıdır. Ayrı bir ülkenin lideri olma çabalarının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Çombe' Kongo'da yeni - sömürgeciliğe karşı direnişi kırmak için, Kongo'daki tüm gerici güçlerin desteği ile cumhurbaşkanlığına seçildi. Mobutu ve Çombe, daha 1960 yılları başında, Kongo'nun ilk cumhurbaşkanı sosyalist Patrice Lumumba'nın öldürülmesi planlarını hazırlayanlardı. MPLA'nın Kongo'dan sınırdışı edilmesi gerici güçlerin kazandıkları yeni bir zafer olurken, Angola'da sömürgeciliğin sona erdirilmesi de bununla bir on yıl daha ertelenmiş oluyordu.

Ancak Kongo Brazaville'deki gerici hükümetin düşürülmesinden sonra MPLA Cabinda eyaletinde sömürgecilere karşı mücadeleyi başlatabildi. Ayrıca Kuzey - Batı Angola'da düzenli olarak silâh ve yiyecek ikmâli görmeseler bile mücadeleyi sürdüren MPLA gerillaları vardı. Zambia'nın 1966 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra MPLA Doğu Angola'daki mücadeleyi de başlatabildi. Doğu Angola'da savaşın başlangıcında büyük başarılar elde edildi. Kısa bir süre içinde Angola'nın üçte biri kurtarıldı.

MPLA, kurtarılan bölgelerde oradaki halkın desteğini kazanmak için yoğun bir eğitim ve seferberlik kampanyası açmasını bildi. Portekiz hükümetinin gizli bir raporunda MPLA'nın Angola'da kaazndığı zaferler şöyle anlatılmaktadır:

«Düşmanın propaganda çalışmaları bütün ül-

keye yayılmış bulunmaktadır. Hemen hemen bütün yerli halk ,örgütün denetimi altındadır. MPLA bu örgütlenmenin ardından kendisi için uygun anları, saldırı için kullanmasını bilmiştir.

Birkaç yıl içinde Angola'nın 10 - 15 bölgesinde başlayarak büyük bir ayaklanmayı örgütlemeyi başarabilmiştir.» («Bugünkü Afrika», Bonn, Mayıs 1973)

Her Kurtarılmış Köye Bir Okul

Bir köy kurtarıldığı zaman MPLA'nın yaptığı ilk iş, hemen bir okul, bir hastane, satış merkezleri kurmak ve siyasal bilincin yükseltilmesi için çalışmalara başlamak oluyordu.

«MPLA, birkaç yıl önce doğu Angola'da mücadeleye giriştiği zaman bölge halkının % 95 i okuma yazma bilmiyordu. Bugün MPLA'nın denetiminde bulunan bölgedeki her köyde bir okul bulunmaktadır. Dördüncü sınıfı bitirenler «Devrimci Eğitim Merkezleri»nde üç aylık kurslar görmektedirler. Burada ,ilk olarak, devrimci açıdan Afrika tarihi ve MPLA'nın siyasî programı öğretilmektedir. Eskisine oranla hatırı sayılır derecede ileri bir siyasi bilinçle köylerine geri dönmekte ve bildiklerini burada kendi köylülerine aktarmaktadırlar.» (*)

(*) Rollf - Henning Hintze'nin "Frankfurter Rundschau" gazetesi için hazırladığı bir yazı dizisinden. (Frankfurt, 19.7.1972) Hintze 1974 yılına kadar Angola'nın kurtarılmış bölgelerinde bulunan bir çok gazeteciden biridir.

MPLA'nın kazandığı bu zaferler büyük uluslararası yardımlarla pekiştirildi. Burada özellikle sosyalist ülkelerin ve SSCB'nin yaptığı yardımların önemine değinmek gerekir, Afrika Birliği Örgütü (1968 yılından sonra), Dünya Kiliseler Kurulu ve İsveç de büyük yardımlarda bulunmuştur. MPLA 1972 yılından başlayarak Birleşmiş Milletlerde gözlemci bulundurmaya hak kazanmıştır.

Portekiz'in sayıları 70.000'i bulan sömürge askerleri birkaç saldırının dışında MPLA'nın sağlam örgütlenmesi karşısında savunma ile yetinmek zorunda kalmıştı. Birçok Portekiz üsüne havadan ikmâl yapılmak zorundaydı. ABD'nin Vietnam'da yaptığı gibi Portekizliler de «savunma köyleri» kurmayı ve ekinleri yokedecek uygulamalarla durumu kendi lehlerine çevirmeyi denediler. Ama bu yaptıkları ile ancak halkın direnişini güçlendirdiler.

Birleşmiş Milletler Örgütüne bağlı İnsan Hakları Komisyonunun kurduğu bir kurul Portekizli sömürgecilerin Angola'da uyguladıkları yöntemler hakkında şöyle bilgi vermektedir:

«Tutuklanan kurtuluş savaşçıları ve aileleri insanlık dışı ve korkunç işkencelere sokulmaktadırlar. Tutuklular aç bırakılmakta ve kendi etlelerini yemeye zorlanmaktadırlar. Kendi gözleri önünde karılarının ırzlarına geçilmekte ve öldürülmektedirler. Ölüleri için yas tutan anne ve babalara işkence yapılmakta ve bunlara ölülerinin etleri yedirilmeye çalışılmaktadır. Bu barbarca

uygulamalar hızından hiçbir şey kaybetmeden sürdürülmektedir.

Aileler kendi köylerinden alınıp «stratejik merkezlere» ve «huzur kampları»na konulmaktadırlar. Bu kamplar ve merkezler birer toplama kampından başka bir şey değildir. Bu kamplardaki Afrikalıların yaşama ve çalışma koşulları son derece ağırdır. Dağıtılan yiyecek ve giyecek malzemeleri ancak açlıktan ölmemeye yetecek kadar azdır. Kamplarda hiçbir sağlık yardım ekibi bulunmamaktadır. Çocuklar için gelişme olanağı hemen hemen yok denecek kadar azdır. Bu kamplardaki Afrikalıların sadece beyinleri yıkanmamakta, bunlar aynı zamanda sürekli olarak ölüm korkusu altında tutulmaktadırlar.

Siyasî tutukluların durumu ise daha da kötüdür. Hapishaneler hâlâ çok ilkel bir durumdadır. Tutukluların çoğu son derece küçük odalarda hücre hapsine konulmaktadır. Tutukluların hiçbir ihtiyacı yerine getirilmemektedir. İllegal çalışan tutukluların durumu daha da kötüdür. Bunlar mahkemeye çıkarılmamakta ve işkence odalarında zorla kendilerine ait olmayan ifadeler imzalattırıldıktan sonra yasalara aykırı bir biçimde kurşuna dizilmektedirler.»

Ancak Portekiz ordusunun uyguladığı bu başarısız terör gibi, radyo, bildiri ve broşürlerle yapılan psikolojik savaş da hiçbir işe yaramayacaktı. Portekiz ordusu üyelerinin 1974 nisanından sonra kendi ülkelerine götürdükleri şey

MPLA'nın sloganıydı: «**Birlik içindeki bir halk yenilmez.**»

MPLA'nın görüşüne göre beyazlar ve melezler de Angola halkından sayılmaktaydılar. MPLA'nın başkanı Dr. Neto 1969 yılında yaptığı bir konuşmada bu konuda şunları söylüyordu:

«**Bizim görüşümüze göre asimile edilmiş olanlar (assimilados) ve asimile edilmiş olmayanlar, Multalar ve Multa olmayanlar, siyahlar ve siyah olmayalar, bunların hepsi Angolalıdırlar ve hepsinin de mücadelemize katılması gerekir. Hattâ bundan da öte şunları söylüyoruz: Sömürgeciliğe karşı olan bütün Portekizli demokratlar eğer ülkemizin kurtuluşuna yardım etmek için mücadeleye girmek istiyorlarsa MPLA'ya güvenebilirler.**»

Gerçekten de, birçok beyaz ve melez, Angolanın kurtuluşu için MPLA saflarında çarpışmıştır. Bu savaşçılar, bugün de MPLA'nın yanında olmakla, karşı tarafın MPLA'nın paralı asker kullandığı şeklindeki propagandalarını çürütmektedirler.

Mücadele Bir Halk Savaşının Boyutlarına Ulaşıyor

Aynı propaganda MPLA'nın 1962 yılından beri etkin bir kurtuluş mücadelesine girdiğini de gözlerden kaçırmak istemektedir. Bu propagandaların birçoğuna örnek olarak, Federal Almanya'nın hükümete yakın organlarından biri olan «Almanya'nın Sesi» Radyosunun yayın organında Dieter Burrack'ın şu yazdıkları gösterilebilir:

«1968/69 yıllarında MPLA'nın mücadeleyi genişletmesi ve diğer iki gerilla örgütünün gerilemesi ile Angola'daki mücadele bir halk savaşı boyutlarına ulaşmış bulunmaktadır. MPLA ülkenin bütün büyük kabilelerinin üyelerini savaşçı olarak kullanmaktadır. Bu kabileler arasında Mbunda, Luchazi, Nengu, Lunda, Çokve, Mbundu, Kimbundu ve hattâ Bakongo kabilesi de bulunmaktadır. «Savaşın Ulusallaştırılması» ve Zambia ve Tanzanya'nın desteği ile Dr. Neto'nun adamları bugün ülkenin üçte birinde denetimi ellerinde tutmaktadırlar. Portekizlilerin elinde sadece kentler kalmıştır.»

Afrika Birliği Örgütü 1969 yılında yaptığı bir araştırmada aynı sonuçlara varmıştır. Bu araştırma sonucunda alınan kararda MPLA, Angola Kurtuluş Hareketinin tek temsilcisi olmak hakkını elde etmiştir.

FNLA'nın Çalışmaları

Yukarda FNLA'nın içinden çıktığı örgüt olan UPA'nın çalışmalarına değinmiştik. FNLA kurulduktan sonra pratik olarak hiçbir silahlı mücadeleye girmemiştir. FNLA'nın 4.000 askeri kurtuluş savaşının sonuna kadar MPLA'nın başarılarını engellemek ve emperyalistlerle birlikte Angola'ya girmek için Zaire'deki kamplarında beklemiştir.

FNLA birliklerinin tek büyük hareketi 1972 yılında olmuştur. Bu hareket çok iyi planlanmıştı ve başarıya ulaşması halinde büyük bir ihtimalle dünyada ilerici çevrelerin desteğini de bu-

labilirdi. Nitekim FNLA birlikleri, Holden Roberto'yu örgütten atmak ve Angola'da silahlı mücadeleye girme kararı alarak harekete geçmişlerdi. Fakat bunu Roberto'nun hamisi Mobutu, birliklerin içine yerleştirdiği adamları ile engelledi: Mobutu, Zaire birliklerinin zor kullanmasıyla FNLA birliklerinin silahsızlandırılmasını ve Holden Roberto'nun, FNLA ve FNLA'nın sürgün hükümeti olan GRAE'nin başkanı olarak kalmasını sağladı.

FNLA'lı askerler Çin Halk Cumhuriyetinden gelen uzmanlar tarafından yetiştirilmişti. Bunun dışında FNLA üyeleri Tunus, Cezayir, İsrail ve diğer bazı ülkelerde, askeri eğitim de görüyorlardı. FNLA'nın harcamalarının büyük bir kısmı ABD tarafından karşılanıyordu. Mobutu'nun 1965 yılında tek başına iktidara gelmesinden sonra CIA'nın FNLA'ya yaptığı silah yardımları Zaire hükümeti aracılığı ile gerçekleştiğinden burada FNLA'ya yapılan silah yardımlarının ne kadarının Zaire hükümeti, ne kadarının da CIA tarafından yapıldığını tahmin etmek güçtür. Ancak Zaire hükümetinin CIA ile yakın ilişkileri gözönünde tutulacak olursa böyle bir araştırma oldukça anlamsız kalmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyetinin gerici ve anti-komünist FNLA'yı desteklemiş olması ilk başta şaşırtıcı gelebilir. Ancak bu durum bir istisna değildir. 1960 yıllarında Çin Halk Cumhuriyeti Afrika'nın güneyinde SSCB'nin yardımını gören ve ona yakın olan kurtuluş hareketlerine muhalif bütün hareketleri desteklemiştir.

Çin'in desteği zamanla yoğunluğunu kaybetmekte ve bu küçük gruplarda yokolup ortadan kalkmaktadırlar. FNLA aynı zamanda CIA ve Zaire tarafından da desteklendiğinden, yokolmak tehlikesinden kurtulmuştur. Ancak bu durum da Çinlilerin bu yardımlarının Angola'nın kurtuluşu için ne denli büyük bir tehlike olduğunu bir kez daha göstermektedir. Benzer bir durum diğer bir bölücü örgüt olan UNITA için de geçerlidir.

MPLA'ya karşı sürdürdüğü mücadelenin yanı sıra, Holden Roberto Zaire'de küçük bir işletme kuracak kadar zaman da bulabilmiştir. Bir maden arama firmasına ve bir bankaya ortak olmayı da becermiştir, Zaire'de bir oteli, sekiz büyük çiftliği vardır ve elmas gibi değerli taş ve madenlerin kaçakçılığın da yapmaktadır. Elbette ki Roberto'nun yaptığı bütün bu ticaret, kayınbiraderi Mobutu'nun yaptıkları yanında sadece devede kulak kalmaktadır. Roberto'nun, Angola'da iktidarı ele geçirmesi halinde kayınbiraderi milyoner Mobutu'ya rakip olması iftimali de düşünülebilirdi. Ancak Roberto'nun Amerika'dan yardım almak konusunda Zaire hükümetini kendisine örnek aldığı açıktır. (bkz. Sunday Times, London, 20.11.1974). Bu «kurtuluş hareketi!» nin halkın siyasal bilinçlenmesi için hiçbir çaba göstermediğini ayrıca belirtmeye hiç gerek yoktur. Doğal olarak örgütün kendisinin böyle bir bilinçten bu denli uzak olması halinde halkın bilinçlenmesine katkıda bulunmak gibi zor bir işi de üstlenmesi beklenemez. Sonuç olarak FNLA, Portekizli efendilerin Angola'dan kovulmasından sonra

MPLA'ya karşı silahlı mücadeleye girişmek üzere salt askeri bir eğitim ile yetinmiştir.

UNITA'nın Çalışmaları

«Tüm Angola'nın Kurtuluşu İçin Ulusal Birlik» örgütünün başkanı Jonas Savimbi, 1964 yılına kadar sürgündeki GRAE hükümetinin dışişleri bakanıydı. Savimbi 1964 yılında bu hükümetten CIA ile çalışıldığı ileri sürerek ayrılmıştı. Önceleri MPLA'ya girmeye çalıştı, fakat burada istediği kadar yüksek bir kademede görev alamadı. Bunun basit bir nedeni de vardı: Üst kademelerdeki görevler, MPLA'da, seçimler yoluyla dağıtılıyordu. Bunun üzerine Savimbi, Zambia'da çalışmalarına başlayan yeni bir örgüt kurdu: UNITA. Fakat 1966/67 yılında kendi adamları Zambia için hayati bir önem taşıyan Benguela demiryolunun Angola'dan geçen bir bölümünü kapattıkları için, Zambia'dan gördüğü desteği yitirdi. Demiryollarına yapılan bu hücumlar, UNITA'nın sömürgecilere karşı verdiği çok azı ispat edilebilmiş mücadeleleri arasındadır. Savimbi, aradan çok zaman geçmeden güçlü sömürgecilerle, halk kitlelerine karşı birleşti. (*)

1960 yıllarının sonlarından beri UNITA, sadece MPLA'ya karşı giriştiği saldırı hareketleri ile tanınmaya başladı. İngiliz gazetesi «Times»ın bil-

---

(*) Bu işbirliğinin bir belgesi olan, Savimbi ve Portekizli sömürgeciler arasındaki bazı mektuplaşmalar kitabın ilerki bölümlerinde yer almaktadır.

dirdiğine göre (28.8.1975); UNITA'nın 1974 yılında sadece 600 silahlı eğitilmiş askeri vardı. Bu birliklerin yok edilmemesini işbirliği içinde bulunduğu sömürgeciler sağlıyorlardı.

Zamanla Savimbi kendine başka hamiler de buldu. MPLA'ya karşı savaş açmış olması Savimbi'nin CIA ve Çin Halk Cumhuriyetinin desteğini de görmesini sağladı. Özellikle 1974 yılından sonra, Savimbi, özel mülkiyete olan saygısı ve kapitalizme duyduğu sempati yüzünden Portekizli ve uluslararası firmaların güvenini ve desteğini de sağladı. «Almanların Gazetesi Hıristiyanlar ve Dünya» adlı yayın organında Peter Scholl-Latour, UNITA'nın arkasında Portekiz'in, Güney Afrika'nın, Belçika'nın ve ABD'nin ekonomik çıkarlarının yattığını yazıyordu (16.8.1974 tarihli sayı).

UNITA dünya kamuoyunda pek fazla tanınma olanağı bulamamıştır. Bunun en büyük nedeni de, UNITA örgütü üyelerinin Lusaka (Zaire) kentinde ABD elçiliğinde yapılan kokteyl partileri dışında başka yerlerde pek görünmeyişleri olmuştur. 1960 yıllarının sonlarında Zambia'dan UNITA ile ilişki kurmak isteyenler için bir tek insan aracı olabilmiştir: J. S. Cuningham, Lusaka'daki ABD elçisi ve uzun süreden beri CIA'de çalışan bir Amerikalı.

Angola'daki savaşın sonuçlanmasına kadar UNITA, Afrika Birliği Örgütü tarafından Angola kurtuluş hareketi olarak tanınmamıştır. Yukarda saydıklarımızdan da UNITA'nın bir kurtuluş hareketi olarak tanınmasını gerektirecek hiçbir şey olmadığı görülmektedir. Nesnel olarak bakıldı-

ğında UNITA, tam anlamıyla kurtuluş hareketlerine karşı çalışan bir kuruluş niteliğindedir.

Cabinda'da MPLA'ya Karşı FLEC

Cabinda eyaleti, Kongo nehri ve Zaire'nin toprakları ile Angola'dan ayrılmaktadır. Cabinda'nın yüzölçümü sadece 7.000 km'dir ve nüfusu da 70.000 kişiyi bulmaktadır. Bu nüfusun 30.000 kişisi başkentte yaşamaktadır. Büyük petrol yatakları bulunması nedeniyle Cabinda, Afrika'nın Kuveyt'i durumundadır. Cabinda kıyılarında açılmış bulunan 120 petrol kuyusundan Cabinda Gulf Oil (ABD şirketi Gulf Oil'in kardeş firması) ve Portekiz devleti tarafından yılda hemen hemen 1 milyar dolarlık gelir elde edilmektedir. Bu gelirin yarısı Portekiz hükümetine kalmaktadır. Cabinda topraklarında ve sahillerinde henüz açılmamış kuyuların da büyük birer gelir kaynağı oldukları bilinmektedir.

MPLA 1964 yılında Kongo-Brazaville topraklarından, Cabinda'da silahlı mücadeleyi başlattı. MPLA'nın bu hareketi, Kongo Halk Cumhuriyetinde Portekiz ve Fransız hükümetine yakınlığı ile tanınan gerici Fulbert Youlou'nun yönetiminin devrilmesi ile mümkün olmuştur.

Tarihten Bir Yaprak

«Kurtuluş hareketi» FLEC'in 1974 yılına kadar, ne askeri bir mücadeleye girmesi ne de siyasal çalışmaları olmadığı için hiçbir deneyimi olamamıştı. Cabinda ayrılıkçı hareketi FLEC, 1968 yılında eski üç grubun birleşmesi ile kurulmuştu.

Başkan olarak Luis Ranque Franque atanmıştı. Örgütün merkezi Zaire'deki Kinşasa kentiydi. FLEC Cabinda eyaletinin bağımsızlığını birkaç yüzyıl önceki bağımsız durumundan türetmeye çalışıyordu. Cabinda gerçekten de sömürgecilere karşı girişilen hareketin başladığı günlerde bağımsız bir eyalet durumundaydı ve Afrika Birliği Örgütünün kararlarına göre de bütün Afrika'nın birleştirileceği güne kadar her ülke kendi sınırlarını koruma hakkına sahipti.

Afrika'nın sömürgeleştirilmesi sırasında ortaya çıkan bir yığın sınır olaylarının, örgütün siyasal hedeflerini şaşırtmasını önlemenin tek yolu da buydu. Cabinda kurtuluş hareketinin iddia ettiği gibi Cabinda'nın Angola'dan ayrılması birkaç yüzyıl önceki duruma dayandırılabilseydi, Afrika'da herhalde yüzlerce bağımsız devletin kurulması gerekirdi. Bu nedenle FLEC, Afrika Birliği Örgütü tarafından tanınmadı.

Gulf Oil Yeniden Harekete Geçiyor

Eğer Cabinda'da zengin petrol yatakları bulunmasaydı, yani Cabinda'nın ayrı bir devlet olması halinde tek başına yaşayabilirliğini sağlayacağı bir zenginlik ve uluslararası şirketlerin de bu zengin petrol yataklarında gözleri olmasaydı, herhalde ayrı bir Cabinda kurtuluş hareketi de olmayacaktı. Yabancı güçler içinde FLEC'i mali, askeri ve siyasal açıdan en yoğun şekilde destekleyen Zaire olmuştur. Zaire'nin başkanı Mobutu'nun kafasında yatan şey, Cabinda'da kendisine bağlı bir kukla hükümet ya-

ratmak, hatta Cabinda'nın Zaire'ye bağlanmasını sağlamaktı. Cabinda gibi zengin bir ülkenin Zaire'ye katılmasıyla Zaire'nin bozuk ekonomisi ve buradaki kukla hükümetin prestiji kurtarılmış olacaktı. Gerçekçi açıdan bakılacak olursa, Mobutu'nun bu planları ancak sömürge düzeninin ortadan kaldırılmasından sonra uygulamaya konabilirdi. Bu nedenle FLEC'in kuruluşunun hemen arkasından eyleme geçmemesi, Mobutu'yu rahatsız etmiyordu. Mobutu'nun planları uzun vadeliydi.

Mobutu'nunkine benzer amaçlar güden bir diğer kuruluş da Gulf Oil şirketi idi. Bu şirket daha önce Nijerya'daki ayrılıkçı Oyukvu («Biafra») hareketini desteklemiş olmakla tanınıyordu. Bir Fransız firması olan ELF petrol şirketi de Cabinda'ya komşu Kongo'daki yatırımları açısından FLEC üzerinde etkinlik kazanmak istiyordu. Ancak bağımsızlığına kavuşmuş bir ülkede birbiriyle rekâbet eden iki petrol şirketinin ve aynı zamanda da Mobutu'nun çıkarlarının aynı anda korunması düşünülemezdi. Bu nedenle de, FLEC üzerinde etkinlik kazanmak isteyen bu üç grup arasında şiddetli çatışmalar ortaya çıktı. Ancak bu çatışmalar, Cabinda'nın Angola'dan ayrılması ve MPLA'yla durduruldu ve bu iki noktada her üç grup da birleşti. FLEC bu haliyle, ipleri, birbirlerine rakip adamların elindeki bir kuklaya benziyordu.

25 NİSAN 1974'ten Sonra Angola'daki Gelişmeler

Portekiz'deki nisan 1974 devrimi, sadece halk kitleleri, subaylar ve askerler tarafından, eski hükümetin resmî sömürgecilik siyasetine karşı çıkılması anlamını taşımıyordu. Portekiz'in sömürge savaşları hem can kaybına, hem de eğitim, sağlık alanlarında kullanılmasına büyük gereksinmeler duyulan günde 600.000 dolar gibi büyük bir paranın bu savaşlarda harcanmasına maloluyor-

du. Devlet gelirlerinin ancak % 8 gibi az bir miktarı eğitim için harcanmaktaydı. Portekiz sömürgeciliğinin çöküşü yaklaştıkça, Portekiz hükümeti halkın desteğini sağlamak için, yeni yeni parolalar buluyordu. Kimileri, 1969'da Caetano'nun Salazar'ın yerine geçmesiyle sömürgeciliğe son verileceğini ummuştu. Ama Caetano Portekiz'in eski siyasetinin sadece görüşünde ufak bazı değişiklikler yapmış, beklenenin aksine sömürgeci siyaseti sonuna kadar yürüteceğini açık açık söylemişti: «Zafer bizim olacak!» Bakanlarından biri R. Patricio 1973 yılında, hâlâ karşı tarafı tehdit ediyordu: «Gerekirse savaş daha çok yıllar uzayacaktır.»

Portekiz'deki muhalif gruplar, sömürgelerdeki kurtuluş hareketleri ile çıkarlarının aynı olduğunu anlamışlardı.

Nisan 1974 devriminin en temel hedeflerinden biri, sömürge savaşlarına son verilmesiydi. Saptanan bu hedefin ışığında. genelkurmay başkanı Costa Gomes, mayıs ayı başlarında Luanda'ya gitmiş ve çarpışmaların derhal durdurulması önerisinde bulunmuştu. Portekizlilerin sömürge ordusu kendi üslerine geri çekilmiş ve 1200 siyasi tutuklu hemen serbest bırakılmıştı. Ancak Angola'nın bağımsızlığını kazanması için beslenen ümitlerin hemen gerçekleşeceği, çok şüpheli idi.

Nitekim, Portekiz'deki devrim hareketinin hemen ardından Angola halkına karşı bir tavır takınılmıştı. Bu tavırda başı çekenlerin arasında, o zamanlar başkanlığa getirilmiş olan, general Spinola bulunuyordu.

Spinola daha 1970 yılında, Gine Bissau'dan komşu ülke Gine başkanı Sekou Toure'yi devirmek için girişimlerde bulunmuştu. Spinola, Portekizliler ve sürgündeki Gine - Bissau'luların yardımı ile, Gine - Bissau'nun kurtuluş hareketi PAIGC'ye yardımda bulunan Sekou Toure'yi devirmeyi istiyordu. Ancak hazırlanan planların yetersizliği nedeniyle, darbe daha ilk birkaç saat içinde bastırıldı. Spinola'nın, daha sonraki girişimleri de aynı sondan kurtulamayacaklardı.

Spinola'nın Pazarlıkları

1974 yılının haziran ayı içinde Spinola, başkan Nixon ile buluşmuş ve günün en önemli konularından biri olan Angola sorununu konuşmuştu. Bunun hemen arkasından Spinola, Cabinda'daki ayrılıkçı FLEC ile ilişki kurup, ABD'nin ve petrol şirketlerinin çıkarına hizmet eden bir siyaset içinde, bu örgütün bir halk kurtuluş hareketine dönüşmesi için öneriler getirdi. Buna benzer görüşleri FNLA ve UNITA için de savunmuştu, Bilindiği gibi, FNLA ve UNITA yıllardır sömürgecilere karşı en ufak bir mücadele yürütmeden PIDE ve CIA ile birlikte çalışıyor olmalarına rağmen Spinola, her iki örgütü de Angola kurtuluş hareketi olarak tanımayı kabul etmişti. Mario Soares de bu örgütlerin tanınmasında öncülük etmişti.

Ancak Spinola bundan da öteye gidiyordu. Onun asıl amacı 13 yıldan beri mücadeleyi yürütmüş olan MPLA'yı ortadan kaldırmaktı. Bu amacını gerçekleştirmek için elbette ABD'nin ve onun

Afrika'daki temsilcisi olan Mobutu'nun yardımını görmekteydi. O zamanki Angola eyalet kumandanı da bu çabalara katılmıştı: Marques, FNLA ve UNITA'nın Angola'da stratejik bazı pozisyonları tutmasına yardım etmişti. Aynı zamanda MPLA içindeki bazı küçük ayrılıklardan yararlanılacaktı. PIDE ajanı Chipenda, MPLA başkanlığına getirilmek isteniyordu. Chipenda, 1974 yılı ağustosunda kendini taraftarlarınca başkanlığa seçtirdi.

Eylül ayı ortasında Spinola ve Mobutu, Cape Verde adalarından Sal adasında ortak planlarının ayrıntılarını görüşmek üzere buluştular. Alınan kararlar, Chipenda'nın daha güçlü bir şekilde desteklenmesi, MPLA'nın büyük bir çoğunluğunun bağımsızlık görüşmelerinin dışında bırakılmasının ve Cabinda'nın Angola'dan ayrılmasının sağlanması yolunda idi. Bu görüşmenin hemen ardından Mobutu, FNLA, UNITA ve FLEC temsilcileri ile hazırlanan ortak planı bu örgütlere iletmek ve uygulamaya geçilmesini sağlamak amacı ile bir araya geldi.

Ancak, zamanla sağcıların bu büyük planları, kendilerine yandaş bütün örgütlerin birer birer ortadan yokolmalarını engellemeyecekti. Haziran 1974'te Lizbonda Palma Carlos hükümetinin yıkılması ve Portekiz silahlı kuvvetler hareketinin etkinliğini arttırması, Spinola'nın hareket serbestisini sınırlandırmıştı. Aynı ay içinde Angola genel valisi Marques, sağcı beyaz tedhiş örgütü FRA'nın ülkede bir iç savaş çıkartmak için yaptığı çalışmaları desteklediği için, geri çe-

kilmek zorunda bırakıldı. Bu tedhiş örgütünün üyeleri, önlerine gelen her siyahın üzerine ateş açıyorlardı. Marques'in yerine genel valiliğe getirilen amiral Rosa Coutinho, bu beyaz teröre son verdi ve FRA örgütü üyelerini tutukladı. Angola'da beyazlar tarafından hazırlanan «Rodezya tipi çözüm»'ün, yani beyaz azlınlığın tek taraflı bir bağımsızlık ilânının bütün planlarını boşa çıkardı. Coutinho, MPLA'nın bağımsızlık görüşmelerinin dışında bırakılması için yapılan planlara da katılmadı.

Sağcı güçler için bir başka yenilgi de 28 eylül 1974'te Portekiz'de hazırlanan darbenin başarısızlıkla sonuçlanması oldu. Ne Portekiz'de başkanlıktan çekilen Spinola darbe yoluyla tekrar başa gelmeyi başarabilmiş, ne de Angola'da Chipenda MPLA'nın başkanlığına getirilebilmişti. MPLA çoğunluğu ve Chipenda grubu arasındaki geçici bir uzlaşmadan sonra ekim ayı içinde Chipenda ve yandaşları, Chipenda'nın bir çok kereler Neto'ya suikast hazırlamasından sonra MPLA'dan atıldılar.

Kasım ayı içinde MPLA ve Portekiz ordusunun ortak çabaları ile FLEC'in Zaire'den, Cabinda'yı silah gücü ile ele geçirme çabaları boşa çıkarıldı. FLEC'in askerlerinin çoğunluğunu paralı Fransız askerleri oluşturuyorlardı. Bunun ardından, 11 mart 1975'te Spinola'nın Portekiz'de ikinci br darbe teeşbbüsünden sonra Portekizi terketmek zorunda kalışı geldi.

Sağcı güçlerin, bütün bu başarısızlıkları 1975 ocak ayı içinde yapılan bağımsızlık görüşmeleri-

ne MPLA başkanı Dr. Neto'nun katılmasını sağlamıştı. 1974 yılında çarpışmaların kesilmesinden sonra nihayet Alvor antlaşması ile Angola'nın yönetimi şeklen Afrikalılara bırakılıyoru.

Alvor Antlaşması

10 - 15 ocak arası MPLA, FNLA, UNITA örgütlerinin temsilcileri ile Portekiz hükümeti arasında Alvor'da Angola'nın bağımsızlığı ile ilgili ilk antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre MPLA, FNLA ve UNITA Angola halkının tek temsilci örgütleri olarak tanınıyorlardı. Bu antlaşma, Chipenda grubunun ve FLEC'in, bu antlaşmanın dışında bırakılması açısından bir başarıydı. Ama diğer yandan MPLA, gerçek kurtuluş hareketleri olmamalarına rağmen Alvor antlaşmalarına FNLA ve UNITA'nın da katılmaları açısından taviz vermiş oluyordu. Ancak, bu iki örgütün bütün dünyadaki sağcı hükümet ve kuruluşlar tarafından desteklendiği gözönünde tutulursa Alvor antlaşmasını başka türlü imzalamanın olanaksız olduğu da görülecektir.

Angola'nın bağımsızlığa kavuşmasının tarihi olarak 11 kasım 1975 tarihi tespit edildi. Yapılan antlaşmaya göre bu tarihe kadar Angola'daki yönetim antlaşmaya imza koyan her dört örgütün de ortaklığı ile kurulacaktı. Antlaşmaya göre, ortak bir ordu kurulacak ve 1975 ekiminde de seçimler yapılacaktı. FNLA'nın, görüşmeler sırasında Cabinda'nın Angola'dan ayrılması konusundaki ısrarları ve Portekiz dışişleri bakanı Soa-

res'in Cabinda'nın geleceğinin burada yapılacak bir referandum ile belirlenmesi şeklindeki tezleri göz önünde tutulursa, Alvor antlaşmasında Cabinda'nın Angola'ya ait olduğunun kabul edilmesi, MPLA'nın bir zaferi olarak görülmelidir. Gene her üç örgütün kendi denetimindeki toprakları ortak bir ordu kuruluncaya kadar elinde tutması şeklindeki madde de, MPLA'nın zaferi olarak nitelendirilmelidir. Böylelikle FNLA'nın Zaire topraklarından paralı asker sokarak durumu oldu bittiye getirmesi engellenmiş oluyordu.

Angola'nın bağımsızlığa kavuşması Alvor Antlaşmasında öngörüldüğü gibi, gerçekleştirilebilseydi, 1975 yılı içinde hiçbir çarpışma olmayabilirdi. Hemen hemen bütün gözlemciler, böyle bir durumda yapılacak genel seçimlerde bir tek, Bakonko kabilesi tarafından desteklenen FNLA'nın değil, hemen hemen bütün halkın desteğini kazanmış olan MPLA'nın genel seçimlerden başarı ile çıkacağı konusunda birleşiyorlardı. Yapılacak seçimlerde, FNLA'nın siyasal hiçbir somut programı olmadığı hatırlanırsa, çekişmeler MPLA'sömürüsüz bir Angola'yı savunan sosyalist program ile reformist kapitalizmi savunan UNITA arasında olacaktı. Böyle bir seçim yarışmasından on üç yıldır sağlam bir siyasî programla geniş halk yığınlarının desteğinde kurtuluş mücadelesi veren MPLA'nın zaferle çıkacağı açıktı. Ama zaten MPLA'nın düşmanlarının engellemek istedikleri de buydu.

Angola'da 1975 Yılı İçinde Gelişmeler

Alvor antlaşmasının imzalanması ile birlikte bu antlaşmanın yürürlükten kaldırılması için çalışmalar da başlamış oluyordu. Daha önceki durumu oldu bittiye getirme denemelerinin bir devamı olarak FNLA (1974 kasımında da Luanda'da bir darbe girişiminde bulunmuştu) siyasal güçsüzlüğünü askerî girişimlerle kapatmaya çalışıyordu. FNLA'nın bu girişimleri 1975 yılının ocak ayında Coutinho'nun görevden alınarak yerine

FNLA ve UNITA sempatizanı Silva Cardoso'nun getirilmesi ile kolaylaşmış oldu. Göreve getirilişini izleyen aylar içinde FNLA ve UNITA'nın Alvor antlaşmasını bozucu birçok eylemine, yeni genel vali hiç ses çıkarmadı. Bu davranışının adı onun dilinde «aktif tarafsızlık» idi. FNLA sempatizanı olarak davranması bu örgütün birliklerine, Luanda'da kenti denetim altında tutabilecek güçteki, Sao Pedro da Barra kalesinin kışla olarak verilmesi gösterilebilir.

Alvor antlaşmasına uygun olarak yapılan son iş, 31 ocak 1975'te ortak bir hükümet kurulması oldu. Yeni hükümetin kuruluşunun ertesi günü, FNLA işe MPLA'nın yayınlarını basan bir matbaayı havaya uçurmak ile başladı. Mart ayı içinde MPLA'nın 51 askeri öldürüldü. Portekizli doktorlar FNLA'nın yüzü aşkın MPLA üyesini topluca katlettiğini açıkladılar. FNLA'nın yaptıkları arasında geçici hükümet döneminde FNLA'nın bir MPLA bakanına düzenlediği suikast ve bir kabine oturumunda bir FNLA'nın bir MPLA bakanını tabanca çekerek tehdit etmesi sayılabilir. FNLA'nın Luanda'da düzenlediği birçok eylem sırasında, binlerce insan öldü. Antlaşmalara aykırı olmasına rağmen Portekiz genel valiliğince hiçbir engelleme ile karışlaşılmadan FNLA Luanda'daki askerlerinin sayısını arttırmaya devam etti. Seçimlerin yapılması halinde hiçbir başarıya ulaşamayacağını bildiğinden geriye askerî baskılara başvurmaktan başka çare kalmıyordu.

1975 baharında bir iç savaş tehlikesi içinde ülkeyi terk etmek isteyen beyazların sayısının

artmasıyla durum daha da kötüleşti. 1974 yılı nisanından yıl sonuna kadar 15000 beyaz Angolalı ülkeyi terketmişti. İlk bakışta geriye kalan beyazların Angola'da kalmak istedikleri sanılabilirdi. Ancak Luanda'da çarpışmaların başlamasından sonra yüzlerce beyaz Portekiz'e gitmeye başladı. Bu göç ülkenin karışık görünümünü daha da güçlendiriyordu.

Birçok ateşkes antlaşmasına rağmen 1975 yılının mart ayından başlıyarak çarpışmalar hız kazandı ve yavaş yavaş bütün ülkeyi kapladı. Aynı zamanda yabancı güçlerin işe karışmaları da giderek hızlanıyordu. Zaire başkanı Mobutu, ekonomik ve siyasi bir krizin eşiğinde bulunduğundan dışarda kazanacağı bir başarı ile içerdeki bu yenilgisini örtbas etmek istiyordu. CIA da, şimdi artık FNLA saflarında açıkça çalışmaya balşamıştı. Spinola'nın ince darbe oyunları boşa çıktıktan sonra, işi profesyonel hükümet deviriciler ve kurucular ele almışlardı. 1974 kasımında CIA'nın ileri gelenleri durumu yerinde ve rından başlıyarak Holden Roberto yeniden daha rından başlıyarak oHlden Roberto yeniden daha güçlü bir destekle sahneye çıkarıldı; kuvvetleri en modern silahlarla donatıldı. Çin Halk Cumhuriyetinin Angola'daki çalışmalarını arttırması ve FNLA birliklerine daha geniş yardımda bulunuyor olması da karşı tarafın işlerini kolaylaştırıyordu. Çinli eğiticiler ile Amerikalı silah tüccarları birbirlerini tamamlıyorlardı. FNLA saflarında çarpışacak askerler de eksik değildi. FNLA'nın destek gördüğü Bakongo kabilesinin bir bö-

lümü Zaire'de bulunduğundan bu kabileden asker sağlamak mümkün oluyordu. Bu yeni askerlerin tek sakıncaları Portekizce bilmemeleri ve Angola'da donatımlarında bir de Portekizce-Fransızca sözlük bulundurmak zorunda kalmaları idi. Ama bu kez Mobutu askerleri ile yardıma yetişti. Ve son olarak FNLA ayda 100000 liraya kadar maaş alan paralı askerlerle durumunu düzeltmeye çalıştı. (bu sayılar için bkz. Stern, 28.8.1875) CIA'nın da tam bu durumlarda kullanılmak üzere, Zaire'nin başkenti Kinşasa'da özel bir kışlada paralı askerleri vardı. (Marks/Marchetti, «CIA», s. 309).

Angola'nın güneyinde de krizin uluslararası bir kriz haline getirilmesi için çalışmalar yoğunlaşmıştı. Bu bölgede Mike Hoare harekete geçmişti. Hoare 1960'larda Kongo anlaşmazlıkları sırasında Mobutu ve Çombe için çalışmıştı. Hoare ile birlikte ayda 4000 dolar tutarında bir maaş alarak hür dünyayı kurtarmak isteyen bu adamların Kongo, Nijerya, Çad, Sudan ve dünyanın diğer birçok ülkesinde deneyleri vardı. Mike Hoare UNITA içinde bu kez de Angola'yı «kurtarmak» için güney Afrika Cumhuriyetinin gizli polis örgütü BOSS'tan general Van den Bergh ile birlikte çalışmaya başladı. Elbette ki Güney Afrika uluslararası durumu gözönünde bulundurarak paralı askerlerin kendisine ait olmadığını iddia ediyordu. Ama aynı hükümet Durban kentinin bir sayfiyesindeki villadan Angola'daki bütün harekâtı idare eden Hoare'ye göz yumuyordu. Hoare «Süddeutsche Zeitung»a verdiği bir

demeçte «Angola, benim için çok para kazanmak konusunda şansımı denediğim son yerdir» diyordu.

Aldığı bu yardımlarla Savimbi, kötü donatılmış küçük ordusunu modern silahlarla donatılmış vurucu bir güç haline getirmeyi başardı. Aynı zamanda FNLA gibi UNITA da MPLA'ya karşı savaşan Portekizli uzmanlar ve PIDE'nin adamları ile birlikte çalışıyordu. «Portekiz Gestapo» su PIDE'nin eski ajanları, hiç gecikilmeden FNLA ve UNITA'ya alınmışlardı. UNITA'nın kullandığı paralı asker sayısı kısa zamanda 1000 kişinin üstüne çıkmıştı.

Gerçekte FNLA ve UNITA bu denli çok yardım alıyor olmalarına rağmen, elde ettikleri başarılar hiç de büyük sayılmazdı. Her iki örgütün askerleri de temmuz ve Ağustos ayları içinde Luanda'dan püskürtüldüler. Eylül ayında, FNLA ve UNITA Angola'nın 16 eyaletinden ancak dördünü denetim altında tutabiliyorlardı.

MPLA'nın, silahlarının büyük bir çoğunluğu Sovyetler Birliğinden gelmekteydi. Bu durum batılı gazete ve yayınlarda FNLA ve UNITA'ya yapılan silah yardımlarını haklı çıkaracak büyük bir olay olarak sunulmuştu. Oysa SSCB tarafından MPLA'ya yapılan silah yardımları yeni değildi. Bu yardımlar MPLA'nın Portekizli sömürgecilere karşı silahlı mücadeleye girdiği günden beri vardı .Üstelik, uluslararası bir gerici ittifakın MPLA'ya karşı giriştiği savaşın içinde SSCB'nin Angola'nın gerçek bağımsızlığını koruyan MPLA'ya yardım etmesi doğaldı. Bu yardımlar,

Vietnam savaşı sırasında Vietnamlılara yapılan yardımın bir benzeri idi.

Pekin'in Tutumu Protesto Ediliyor

MPLA'nın 4 ekimde Luanda'da düzenlediği büyük bir mitingte Pekin'in tutumu şu sözlerle eleştiriliyordu: «Angola halkı Çin devrimine, kahraman Çin halkına ve Çin Komünist Partisine kardeşçe duygularla bağlı olmasına rağmen, Çin hükümetinin emperyalizmin uşağı durumunda olanları desteklemesi üzerine... Halkımız, Çin halkına, Çin Komünist Partisine ve Çin hükümetine derhal UPA/FNLA/UNITA grubunu desteklemeye son vermesi ve MPLA'yı Angola'nın tek kurtuluş örgütü olarak tanıması için uyarıda bulunmaya karar vermiştir.» Oysa Çin hükümeti MPLA'nın bu uyarılarına Sovyetleri ve MPLA'yı suçlayan sözlerle karşılık vermiş, Çin gazetelerinden Renbin Ribao 5.11.1975 tarihli sayısında «Sovyet revizyonistlerini» Angola'da iç savaş çıkarmakla suçlamıştır. Bu durumda, Çin'in gözünde, MPLA Sovyetlerin Angola'daki uzantısından başka bir şey değildi. Aynı gazete, Uganda başkanı Amin ile birlikte FNLA ve UNITA'yı savunuyor ve böylelikle de MPLA'ya karşı olan emperyalistlerin safına geçmiş oluyordu.

MPLA, denetimi altındaki bölgelerde «üretime ve direnişe katıl» sloganı altında yeni ekonominin kurulması çalışmalarına başlamış bulunuyordu. Eğitim ve sağlık işlerine önem verilmesinin yanında MPLA'yı bu konularda zayıflatıcı durum,

çok sayıda insanı asker olarak tutmak zorunda oluşuydu. Sadece Luanda'da MPLA kadın ve erkek olmak üzere 50.000 kişiyi askere almıştı. Bu durum ekim ayında karşı tarafın geniş çapta hücuma geçmesi ile daha büyük bir önem kazandı. Bu saldırı için Angola'da ve çevre ülkelerde gericici güçlerin ellerinde ne varsa seferber edilmişti. Zaire, FNLA ve UNITA'ya Nova Lizboa'ya kurduğu hava köprüsü üzerinden kendi ordusunun nakliye uçakları ile büyük çapta bir yardım kampanyasına girişmişti. Uçakların hangi ülkeye ait olduğunu gösteren işaretlerin örtülmesine dahi dikkat edilmemişti. Zaire, ayrıca ordusunu da gerekli ilk anda Angola'ya saldırmak üzere Angola sınırına yığmıştı. Ayrıca, Zaire hükümeti kasım sonunda teslim edilmek üzere, Fransa'ya 45 adet son model savaş uçağı ısmarlamıştı. Londra'da yayınlanan «African Development» adlı iktisat dergisi ABD'nin Federal Almanya'daki üslerinden FNLA'ya malzeme yardımı yaptığını bildirmiştir.

Bütün yardımlara rağmen, FNLA'nın kuzeyden yaptığı saldırı Luanda'nın 20 km kadar kuzeyinde durdurulmuştu. Ve 11 kasımda yapılacağı söylenen büyük hücum ise sadece bir aldatmaca olarak kalmıştı.

Güneyden yapılan saldırı ise biraz daha başarılıydı. Daha ağustos ayı sonlarında Güney Afrikalı ve paralı askerler Namibia sınırından içeri sızmışlar fakat MPLA tarafından püskürtülmüşlerdi. Ekim sonunda aynı güçler, yeniden hücuma geçtiler. Bu güçlerin arasında «Portekiz Kur-

tuluş Ordusu» da bulunuyordu. Bu «Kurtuluş Ordusu» aslında gerici saflarda savaşan paralı askerleri dünya kamuoyundan gizlemek için uydurulmuştu.

Paralı askerler ordusu, Namibia sınırından son derece iyi bir askeri donatım ve Panhard tanklarının da desteğinde olmak üzere Angola'ya girdiler. Panhard tankları Güney Afrika'da lisans altında imâl edilmektedir. Angola'dan kaçan Portekizlilerin bildirdiklerine göre FNLA ve UNITA'nın stratejik önemi olan Lobito ve Benguela liman kentlerini ele geçirebilmesi ancak bu paralı askerlerin yardımı ile olabilmiştir.

Ancak FNLA ve UNITA'nın beklediği gibi bu paralı askerler Luanda'yı ele geçirememişlerdir. Başkente oldukça uzak bir noktada MPLA saldırıyı durdurmayı başarmıştır.

Cabinda eyaletinde de 11 kasım öncesine kadar FLEC ve onu destekliyenler kazanacakları zaferden henüz umutlarını kesmemişlerdi. Ağustos ayında FNLA Cabinda'ya FLEC'le birlikte saldırmış, ancak MPLA tarafından geri püskürtülmüştü. MPLA Cabinda'nın bütün ayrılıkçı hareketlerine karşı çıkan tek örgüttü. Dr. Neto bu konuda şu görüşleri ileri sürmüştür: **«Biz sadece ulusal birlik düşüncesinde birleşiyoruz. Biz Angolalılar ve yurtseverler olarak ülkemizin bir bölümünün elimizden alınmasına ve halkımızın bölünmesine izin veremeyiz.»**

FLEC ağustos ayı içinde Cabinda'nın bağımsızlığını ilân ettiğinde MPLA'nın başarılı çalışmalarının bir sonucu olarak, Cabinda'da bir karış toprağı dahi denetimi altında tutuyor değildi. FLEC'i asıl destekleyen ülkeler Zaire ve Gabun'du. FLEC'e yapılan silah yardımlarının büyük bir bölümü Gabun üzerinden yapılmış ve ticaret odası aracılığı ile Franque, ABÖ'nü (*) Cabinda'ya elkoymaya çağıracak kadar ileri gitmişti.

Gulf Oil açıkça olmamakla birlikte gizlice FLEC'i desteklemiştir. Bu şirketin Cabinda'da çalışan memurlardan biri Nijerya iç savaşının uzmanları arasında bulunmaktadır. Bilindiği gibi Gulf Oil Nijerya'daki petrol yataklarını ele geçirmek için içsavaşta etkili bir rol oynamıştı. Bu durumda, Earl Wisner adındaki bu uzmanın Cabinda'da da Gulf Oil'in çıkarlarını en iyi şekilde koruyacağından şüphe edilemezdi. Gulf Oil'in çıkarlarını, zaferi kazanması halinde petrol fiatlarını düşüreceğini vaad eden FLEC'ten daha iyi herhalde hiçbir örgüt savunamazdı.

7 kasım günü FLEC aralarında Portekizli uzmanların da bulunduğu 2.000 asker ile Zaire'den Cabinda'ya saldırıya geçti. Ancak Angola'nın bağımsızlığının ilân edilişine kadar bu güçler Cabinda'yı ele geçirmeyi başaramadılar.

Angola'nın bağımsızlığının ilân edilmesine tam bir gün kala 10 kasım gecesi Portekizli genel vali Angola'yı bir gemi ile terk etti. Portekiz sö-

---

(*) ABÖ Afrika Birliği Örgütü

mürgeciliğinin bir daha geri dönmemek üzere ülkeden ayrılışıydı bu. Sömürgecilerin ülkeden ayrılmaları ile, MPLA 11 kasım günü Angola'nın bağımsızlığını ilân etti.

GÖRÜŞLER

MPLA Başkanı Dr. Agostinho Neto ile Konuşma

Soru: Dr. Neto, siz son haftalarda sadece başkent Luanda'da değil Angola'nın birçok kent ve köylerinde de politik çalışmalarınız sürdürdünüz. Halk MPLA'nın programını nasıl desteklıyor?

Neto: Bizim halk kurtuluş hareketimiz bütün Angola'da politik olarak edilgen değil etkin bir çalışma sürdürmüştür ve halen de böyle bir çalışma sürdürüyor. Siyasi büromuzun ve merkez komitemizin bazı üyeleriyle birlikte birçok kent ve köyü ziyaret ettim. Amacımız MPLA'nın güçlenmesine yardımcı olmak ve halka hangi siyasal görüşe sahip olursa olsun sömürgeciliğe ve yeni sömürgeciliğe karşı mücadelede üstlenecekleri görevleri anlatmaktı. Üç ayrı kurtuluş hare-

ketinin siyasal iktidarı ele geçirmek için savaştıkları, çok zor bir geçiş dönemi içinde bulunuyoruz. Büyük bir rahatlıkla söyleyebilirim ki, MPLA halkın büyük bir çoğunluğu tarafından desteklenmektedir. Politikada ve ekonomide demokratik söz hakkı sahibi olmak umudu, karşılaşılan bütün zorluklar rağmen halkımızın beğenisini kazanmıştır.

Soru: Gericiliğin saldırı hedeflerinin başlıcasını, MPLA'nın savunduğu ve halkın desteğine sunduğu halkın iktidara ortak olması tezi oluşturuyor. Öte yandan emperyalist propaganda büyük bir karamsarlık havası yaratmak uğraşı içinde, anarşi ve komünist diktatörlük tehlikelerine karşı sürekli uyarıda bulunmakta. Siz, bir yandan demokratik bir politikanın gerçekleşme şansını, öte yandan yeni-sömürgecilerin bu manevralarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Neto: Emperyalistler özellikle halk iktidarının kurulmasına karşı kışkırtıcılık yapıyorlar. Halk iktidarı «anarşi ve komünizm demektir ve bunlarla her ne pahasına olursa olsun mücadele etmek gerekir» gibi emperyalist propagandalar bizi şaşırtmıyor. Angola'daki gizli polis kuruluşları MPLA'nın Portekiz Komünist Partisine ve Sovyetler Birliğine bağlı olduğunu ve seçim kampanyası için yüz Portekizli komünisten yardım istediği haberini yaydılar. Bu apaçık yalandır.

Düşman demogoji yaparak sadece ABD tarafından gelen yeni-sömürgecilik tehlikesi değil,

aynı zamanda Sovyetler Birliği tarafından gelen «Sovyet yeni-sömürgeciliği» üzerinde de durmaya çalışıyor. Bu anlamsız bir suçlamadır. Sovyetler Birliği Angola'nın hiçbir maddi varlığı üzerinde ,hak talep etmemektedir. Tam aksine tartışma götürmez gerçek şudur ki, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler sömürgeci ve emperyalist güçlere karşı koyabilmemiz için, politik ve maddi dayanışma yoluyla bizim halk kurtuluş hareketimize yardımda bulunmuşlardır. Gerici çevreler hareketimizi daha kolay bastırabilmek için bizim sosyalist ülkelerle olan dostluğumuzu yıkmak istiyorlar. Halkımız buna asla izin vermeyecektir. Biz «iktidar halkındır» ilkesine sadık kalıyoruz. Daha şimdiden birçok yerde, örneğin Luanda'da, Lobito'da, Benguela'da, Nova Lisboa'da ve Luso'da halk komisyonları kurduk. Bu söylediklerimize, sağlık üslerinin, okulların ve kitaplıkların kurulmasını da eklememiz gerekir. Bu bölgelerde çok başarılı olduk. Şimdi halkla birlikte su ve enerji gereksiniminin karşılanması sorununu çözmeye uğraşıyoruz. Doğal olarak bu arada politik toplantılar da düzenliyoruz, az sayıda göçmenin giderek zenginleşirken neden halkın büyük bir çoğunluğunun yoksulluk içinde yaşamak zorunda bırakıldığını ve halkımıza bu durumun nasıl değiştirilebileceğini anlatıyoruz. Angola Angolalıların olmalıdır. Halk mevcut zenginliklerden yararlanabileceği ve bu zenginlikleri arttırabileceği bir düzen getirmelidir. Gericiler halk iktidarına karşı çıkarken bunları engellemek istiyorlar.

Soru: Sizin kanınıza göre Angola'daki son silahlı çatışmalardan kim sorumludur? Bu olayların nedenleri nelerdir?

Neto: Angola'daki son kanlı ve üzücü olayların sorumluları, burjuvazi ve emperyalist çevrelerce desteklendiği bilinen FNLA saflarındaki gericilerdir. Bu durum, son olaylarla iyice su yüzüne çıkmıştır. FNLA saflarında bulunan paralı askerler, ki bunlar Zaire tarafından desteklenmektedirler, MPLA askerlerine karşı saldırıya geçmişlerdir. Doğal olarak karşımızdakiler bunu kabul etmek istemiyorlar. Gerçekleri ters yüz edip son olaylara rakip FNLA ve MPLA arasındaki «ideolojik anlaşmazlıklar»ın neden olduğunu iddia ediyorlar. Fakat gerçek olan, yabancı ülkeler tarafından desteklenen halk düşmanı güçlerin egemenlik kurmak denemesinde bulunduklarıdır. Halkımız bunlara açık ve enerjik cevabını vermiş, saldırgan ve provokatörleri geri püskürtmüştür. Ancak, bu güçler terör planlarından henüz vazgeçmiş değildirler. Halkımız uyanık beklemektedir. MPLA bu türden olayların tekrarını önlemek için bütün gücüyle çalışmaktadır. Sorun, FNLA'nın MPLA ve halka karşı aldığı sürekli saldırgan tavrını değiştirmesidir. Bu, sömürgeciliğe son verilmesi ve Angola'nın bağımsızlığı açısından zorunludur. Angola'nın şiddete değil, barışa ihtiyacı vardır.

Kaynak: «Horizont», Doğu-Berlin, Mayıs 1975, kısaltılmıştır.

FNLA Başkanı Holden Roberto ile Konuşma

Soru: Sizin Portekiz hükümeti ile olan ilişkileriniz ne durumdadır?

Roberto: Lizbon hükümeti açıkça MPLA'yı desteklemektedir. Bu nedenle biz de Alvor'da alınan kararları tanımıyoruz. Portekizli yöneticilerin gözünde Neto, «Portekizlileştirme»nin en mükemmel savunucusudur. Bizim açımızdan Porte-

(*) MFA "Silahlı Kuvvetler Hareketi"

kiz sosyalizmi maskelenmiş bir sömürgecilikten başka bir şey değildir. Portekizliler gibi Angola halkı da kendi yolunu seçme hakkına sahiptir. Portekiz'de halk seçime gitti, Angola'da bu engellenmektedir. MPLA ve Portekizli temsilciler seçimleri engellemeye çalışıyorlar. Olayların sorumluluğu % 150 Portekizlilere aittir. Eğer daha önce bu durumun ortaya çıkacağını bilseydim Alvor antlaşmasını imzalamazdım.

MPLA'yı askerî alanda Portekiz ordusu finanse ediyor. Caxito'daki çarpışmalarda MPLA, Portekizli askerler tarafından kullanılan ve Portekiz ordusuna ait taşıtlarla savaşmıştır. Biz, Portekizlilerin bu tutumunu Angola'nın iç işlerine karışmak olarak nitelendiriyoruz.

Soru : Birliklerinizin bir bölümü Çinli uzmanlar tarafından eğitiliyor. Bunun yanısıra ABD'nden de yardım alıyor musunuz?

Roberto : Benim bütün birliklerim Çinli uzmanlar tarafından eğitilmektedir. Eğer bunun yanısıra bir de ABD'nden yardım alsaydım dünyanın en başarılı politikacısı olurdum. Çinlilere ve elde ettikleri başarılara büyük hayranlık duyuyorum. FNLA'nın parolası olan «kendi kuvvetlerini toparlamak» Mao düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Başkan Kennedy'ye de hayranlık duyuyorum, fakat hiçbir zaman ABD'nden yardım almadım.

Soru: FNLA askerlerinin çoğu kuzeydeki Bakonga halkından oluşuyor. UNİTA'nın askerleri ise, orta Angola'daki Onimbu'dan, MPLA'nın askerleri de Luanda bölgesindeki Mbundu'dan olu-

şuyor. Bu durum sık sık kabilecilik suçlamalarına yol açıyor...

Roberto : Angola'da kabilecilik, diğer Afrika ülkelerine kıyasla daha zayıftır. Çünkü Portekizliler, uzun zamandan beri Angola'yı Portekizlileştirme siyaseti gütmüşlerdir. Ayrıca Portekizliler tarafından uygulanan angarya işi büyük çapta bir etnik kenetlenmeye yol açmıştır. Kanım şudur ki, bugün her üç kurtuluş hareketi de kabilecilikle suçlanamaz. Bizim kurtuluş hareketimiz içindeyse, geçici hükümeti oluşturan bakanlardan sadece bir tanesi Kikongo dilini (yani Bakongo kabilesinin dilini) konuşmaktadır.

Soru : Sosyalizm ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Roberto : Ben her şeyden önce Afrikalıyım. Etiketim yok. Ne sağcıyım, ne de solcu. Ben, kendimden başka hiç kimseye karşı sorumluluk taşımıyorum. Eğer sosyalizm üretimin arttırılması ve halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi demekse ben de sosyalistim. Fakat bir de Dr. Agostinho Neto'nunki gibi yıkıcı sosyalizm var. Ben bunu vandalizm olarak nitelendiriyorum. MPLA'nın başkanı seçimlerin yapılması önerilerini hiçbir zaman onaylamamış ve kendisi bu konuda Portekiz hükümetinden destek görmüştür.

Kaynak: «Le Monde», Paris, Haziran 1975 kısaltılmıştır.

UNITA Başkanı Jonas Malheiro Savimbi ile Konuşma

Soru : Siz Angola'yı özel teşebbüsün tamamen serbest olduğu sosyalist bir ülke olarak görmek istediğinizi söylediniz. Burada bir çelişki görmüyor musunuz?

Savimbi : Hayır, hiçbir çelişki görmüyorum. Sosyalizm ülkemizde zorunludur. Ülkeyi bağımsızlığa götürenler halkı sömüremezler. Biz sosyalist bir sistemden yanayız. Fakat bizim taraf

olduğumuz sosyalist sistem hangisidir? Bir ortodoks sosyalizm, bir de aşırı sosyalizm var. Biz demokratik sosyalizm istiyoruz, yani sosyal demokrasi.

Soru : Angola'nın doğal kaynaklarını sömüren yabancı kuruluşların ulusallaştırılması ya da devlet denetimi altına alınmasından yana mısınız?

Savimbi : Asla. Ben buna karşıyım. Ulusallaştırma bir hastalıktır. Yabancı kuruluşların içinde petrolümüzün, elmasımızın, bakırımızın nasıl çıkarılacağını bilen uzmanlar var. Gerçek sorun, kârın yeniden bölüşümüdür. Yabancı kuruluşların kâr gereksinimleri vardır, aksi halde bu kuruluşlar ülkemize yatırım yapmazlar. Ancak, Angola halkının da kendi payına düşen gereksinimleri vardır. Yatırımcılar şunu bilmek zorundadırlar: Angola bağımsızlığını kazanacak ve halk daha büyük bir pay isteyecektir.

Soru : Sizin anti-komünist olarak adlandırılmanıza ne dersiniz?

Savimbi : Ben, anti herhangi bir şey olmam. Ben anti-komünist değilim, çünkü bu hiçbir amaca hizmet etmez. Ben, kendi ülkesine hizmet etmek isteyen bir Angolalıyım. Kapitalist asla değilim, belki de ekonomik sorunlar açısından kendimi sosyalist olarak adlandıracağım. Aşırı sosyalizme inanmasam da, sosyalizme inanıyorum. Angola'nın ,militan aşırı bir sosyalist ülke olması ona hiçbir şey kazandırmaz. Biz ülkemizi tehlikeye itmeyen herkesle, işbirliği yapmak istiyoruz. Böylece, çatışmayı iki süper güce, Amerika ve

Rusya'ya bırakıyoruz. Başkan Kenyatta'nın dediği gibi «iki fil varsa, ezilen hep ottur».

Soru : Güney Afrika ile işbirliği ne durumda?

Savimbi : Ülkenin gelecekteki liderinin, gerçekçi olmasını dileriz. Değişik siyasi sistemlere rağmen, her ülkeyle işbirliği yapmak gerçekçiliğin ilk koşulu olmalıdır.

Soru : Sizin çoğulcu demokrasiden yana görüşleriniz Afrika'nın diğer tek partili sistemleriyle uzlaşabiliyor mu?

Savimbi : Zambia ve Tanzania gibi ülkeler bizim özel durumumuza anlayış gösteriyorlar. Zambia, bugün tek parti sistemi içinde yönetilmektedir, fakat bu durum hemen bağımsızlığını kazanması ile birlikte olmamıştır. Zambia bağımsızlığını kazandığı günlerde, ülkede iki parti bulunuyordu. O zamandan bu yana Zambia tek parti sisteminin kendisi için daha iyi olduğunu görmüştür. Fakat biz ancak 10 yılda gerçekleştirilebilecek bir şeyi hemen 11 kasım günü yapamayız. Bu nedenle ,tek parti sistemi ile yönetilen Afrika ülkeleri de, bizim ülkemizde üç ayrı gücün bulunması durumunda ulusal hükümetin ancak bir koalisyon hükümeti olmasının gerçekçi bir çözüm olacağı görüşüne anlayış gösteriyorlar.

Kaynak : «African Development,» Londra, Temmuz 1975, kısaltılmıştır.

Eski Angola Eyalet Valisi
Amiral Rosa Coutinho ile Konuşma:

Soru: Öyle görünüyor ki Portekiz ordusu Angola'da büyük sorumluluklar taşıyor. Hatta Neto Portekiz ordusunun tutumunu «haydutça bir pasiflik» olarak suçlamıştır.

Coutinho: Bu doğrudur. Angola'da ordunun MPLA ile olan ilişkileri hiç de iyi değildir ve Angola'da MFA'nın gücü Portekiz'de olduğundan çok daha azdır. Ben bile, Luanda'da Portekiz Yük-

sek Komiseri olarak bulunuyor olmama rağmen, ordunun tümünü kendi denetiminin altına almayı başaramamıştım. Bu durum bana karşı girişilen hareketlerin çokluğunu da açıklar sanırım.

Soru : Sizce bu girişimleri kim hazırlıyor?

Coutinho : Birçok suikast girişimleri olmuştur, bunların bazıları Zaire, bazıları Portekiz ordusu üyeleri ve hatta Spinola tarafından hazırlanmıştır. Bu suikastlerin amacı Chipenda ve Savimbi'nin desteklediği Holden'i başa geçirmeye yöneliktir. Hedef, Neto'yu ortadan kaldırmaktı. «Moskova'dan emir aldığı için» MPLA ile konuşulamayacağını Spinola'nın kendisi bana söylemiştir. Bu Salazar-Caetano döneminin ağzıdır. Spinola ve Mobutu arasında, Cape Verde adalarından Sal'da yapılan görüşmelerin resmi tutanaklarının açıklanması korkunç sonuçlar doğuracaktır.

Soru : Mobutu, Spinola ile yaptığı görüşmeden bazı çıkarlar elde etmiş olmalı?

Coutinho : Mobutu için, Angola'da ileri bir hükümeti iş başında görmek çok acıdır. Zaire'nin Angola ile iki bin km'ye varan uzunlukta sınırı vardır. Zaire halkı korkunç bir rejimin baskısı altında tutulmaktadır. Yani Kara Faşizmin baskısı altında. İlerici bir Angola'nın doğması kısa bir zaman içinde Mobutu'nun sonu demektir. Bu söylediklerimizin yanında, Zaire'de sürekli olarak yiyecek maddeleri üretiminde yetersizlik söz konusudur. Ben bunun nedenini bilemiyorum. Çünkü, bu üretimin yapılması için gerekli araçlar mevcuttur. Ancak Zaire'deki rejimin siyasal

yapısı gereği ve üretim alanındaki kötü örgütlenişin bir sonucu olarak, eldeki araçlardan da yararlanılamamaktadır. Zaire, Angola'dan temel madde sayılacak şeyler ithal etmektedir: balık, et, yağ, v.b. Zaire'yi besleyen ülke Angola'dır. Bu durum daha çok gelir elde edebilecekleri bir kaynak olma kaçısından elbette ki Portekizli kapitalistlerin son derece ilgisini çekmektedir. Mobutu'nun, kapitalistleri kendi safına çekmek açısından karşılaşacağı hiçbir zorluk yoktur. Örneğin, kurutulmuş balığın fiyatı Luanda ile Zaire arasında dört kat farketmektedir. Aracılar güzel ve rahat yaşantılarının bozulmaması için her şeyi yapmaya hazırdırlar.

Soru : Kukla adam olarak kullanacakları Holden ve Mobutu ile beraber...

Coutinho : İkisiyle de. Chipenda'nın, Coimbra'da öğrencilik ve futbolculuk yaptığı sıralarda, Portekiz gizli polisi PIDE'nin ajanı olarak çalıştığını gösteren belgeler var elimde. Siyasi polise, MPLA'da çalışan arkadaşları ile ilgili bilgileri o vermiştir. Bu sözlerimi kanıtlayabilirim. Ayrıca Chipenda'nın, MPLA'nın içine de, burada bölücülük yapması için sızdırıldığına inanıyorum, bu benim kişisel görüşümdür. Chipenda, Truva'nın tahta atıydı.

Soru : Fakat neden hiçbir girişimde bulunulmadan bu kadar çok bekleniyor sizce?

Coutinho : Uygun bir anı beklemek, yanılmıyorsam Portekiz hükümetinde bulunanların akıllı bir kararıydı. Çünkü, tehlike MPLA'dan gelecekti. Mobutu, yani Holden ile anlaşma olanakla-

rı vardı, görüşmeler yapıldı, bir türden «centilmen antlaşması», fakat gerçek tehlike MPLA idi. Önemli olan da, bu durumda onu parçalamak oluyordu. Chipenda, içeri sızdırıldı. Bölünmeyi getiren Chipenda'dır. Chipenda gerçek başkomutan olarak gösterilmiştir. Basın tarafından da destek görmüştür. Angola gazetelerinden «O Comercio» nun açtığı kampanyayı hatırlıyorum. Chipenda için, sayfa üzerine sayfa dizdiler. Bu iş için parayı veren birisi vardı herhalde. «O Comercio»nun direktörü Reposo Magalhaes büyük işlerin adamıdır, bütün bu soruların arkasında da o duruyor olmalı. Hatta Spinola'nın ve Antonio Champalimaud'un da arkasında o vardı.

Soru : Aynı zamanda Portekiz'deki gelişmenin de, en tehlikeli düşmanı değil mi?

Coutinho : Bu, MFA'nın onu Portekiz'deki gelişmenin başını çekenlerin dışında bıraktığı anlamına geliyor. 1973 sonunda Champalimaud, Caetano ile görüş ayrılığına düştü. Bunun üzerine Champalimaud, bir darbe hazırladı ve bu iş için de Spinola'yı kullandı. Yanılmıyorsam, «Portekiz ve Geleceği» adlı kitabın hazırlanışından da haberi vardır. Bu kitabı Spinola yazmadı. Modern bir kapitalist olarak adlandırılabilecek olan Champalimaud, Portekiz'in eski yönetiminden hiç de hoşnut değildi. 25 nisanı bütün her şeyi ile hazırlayan odur. Ancak unutmuş olduğu tek şey, kullandığı yüksek rütbeli kişilerin sömürge savaşı içinde politize olduklarıydı. O, basit bir hükümet darbesi düşünüyordu. Spinola, bu işin başını çekecek, küçük de Gaulle rolünü oynayacaktı

ve böylelikle de Portekiz ve onun denizaşırı sömürgeleri, hep arkada kalmayı başarmış olan Champalimaud'un denetimine girmiş olacaktı. Ancak bu basit hükümet darbesi devrim haline geliverdi.

Kaynak: «Afrique-Asie» — Paris, Nisan 1975 kısaltılmıştır.

BELGELER

ROBERTO'NUN CIA'DAN ALDIĞI PARALAR

New York Times gazetesinin 25 eylül 1975 tarihli sayısında CIA'nın Angola'daki girişimleri ile ilgili önemli bilgiler açıklanmıştır. Gazetede yayınlanan bu yazıyı kısaltarak okuyucuya sunuyoruz. CIA'nın diğer bütün çalışmaları gibi Angola'daki girişimleri de komünizmi engellemek gerekçesi altında yapılmaktadır. Böylelikle, Afrika Birliği Örgütü tarafından resmen tanınan, Dünya Kiliseler Kurulunun açık yardımını gören ve Birleşmiş Miletlerde gözlemci bulunduran bir kurtuluş hareketi örgütünün, MPLA'nın Sovyetler Birliği ile dayanışma içinde olması CIA'nın düzen-

lerinin haklılığının ispatında kullanılmaya çalışılmaktadır.

Washington'da dört ayrı resmi kaynaktan alınan haberlere göre Portekiz ve Angola'ya milyonlarca dolar gönderilmiştir. Bu gönderilen paralar, Orta Afrika'da zengin yeraltı kaynaklarını ele geçirmek ve bazı ülkelerin yönetimlerinde söz sahibi olmak için, yapılan çalışmaların bir bölümünü oluşturmaktadır. Sözü edilen haber kaynaklarına göre, bu paralar anti-sovyet tavırlı iki kurtuluş hareketine, FNLA ve UNITA'ya Zaire Başkanı Mobutu aracılığı ile verilmiştir. Mobutu ile, iyi ilişkilerini sürdürmek için ABD Dışişleri Bakanlığı Zaire'ye verdiği yüzlerce milyonluk kredinin ödenme sürelerini uzatmış ve bu yıl içinde Zaire'ye yapılan yardımları da 20 milyon dolar dan 60 milyon dolara çıkarmıştır. Başkan Ford, CIA'nın Angola ve Portekiz'deki çalışmalarını savunmuştur. CIA'nın, bu çalışmaları Kongre'de alınmış bazı kararların koruyuculuğunda ve ABD makamların bilgisi dahilinde sürdürülmektedir.

CIA'nın Angola'daki çalışmaları, 1962 yılında J.F. Kennedy ve CIA tarafından, buradaki bazı gruplarla ilişkileri sürdürmek için gönderilmiş olan Holden Roberto'nun yeniden harekete geçirilmesini amaçlamaktadır. ABD, Holden Roberto aracılığı ile izlediği bu grupları günün birinde Angola'dan kovmayı tasarlamaktaydı. ABD'nin Angola'daki çalışmaları, Mobutu aracılığı ile Angola'daki yönetimi perde arkasından ele geçirmekti. 1962-1968 yılları arasında CIA, Holden Roberto'yu hiçbir somut sonuç alamadan destek-

ledi. Bu nedenle 1969 yılında, CIA planlarında değişiklik yaparak, Holden Roberto'yu desteklemeyi bıraktı.

Ancak, bu yıl içersinde Portekiz'de yönetimi ele geçiren Silahlı Kuvvetler Hareketi, Angola'da Sovyet yanlısı MPLA'yı destekleme kararı aldıktan sonra, CIA da yeniden Roberto'yu desteklemeye başladı. CIA ajanlarının ve ABD diplomatlarının görüşlerine göre ABD Savimbi'yi de desteklemelidir.

ABD ve Çin Halk Cumhuriyetinin, Angola'daki çalışmalarının birbirleri ile koordine edilip edilmediği, ya da her iki ülkenin bu konuda görüşmelerde bulunup bulunmadığı konusunda kesin bir bilgi alınamamıştır. Alınan bilgiler, söz konusu paraların Roberto ve Savimbi'ye silah sağlanması için kullanıldığı ve Çinlilerin Roberto ve Savimbi'yi askerî uzmanlar ve belki de silah yardımları ile destekledikleri konusundadır. CIA'nın Angola'da askerî uzmanlar bulundurup bulundurmadığı konusunda bilgi alınamamıştır.

1975 yılının sonbaharında, Le Monde gazetesinin muhabirlerinden biri birkaç gün FNLA kamplarında kalmak fırsatını elde etti. Gazetecinin edindiği bilgiler, Le Monde'un 10 ve 11 ağustos 1975 tarihli sayılarında yayınlandı. Aşağıda bu yazıdan parçalar sunuyoruz.

Küçük bir tank bütün hızıyla gelip FNLA başkanı Holden Roberto'nun önünde durdu. Tankın üstündeki askerler tam anlamıyla sarhoştular. Ellerindeki içki şişelerini sağa sola savuruyor, havaya ateş ediyorlardı. «Yaşasın FNLA!»

bağrışları duyuluyordu. «Bunlar akıllarını yitirmişler herhalde», diye mırıldandı başkan. Yüzünde memnuniyet ifadesi vardı. FNLA'lı askerler bir kilisenin ve resmi birkaç binanın çevresine yapılmış ot kulübelerin bulunduğu Portu-Quipiri adlı bir köye yer yerleşmişlerdi.

Askerler, tanktan inip binalara girdiler, kapıları tekmeleyip içerdeki memurlardan birini «yoldaşlar» dediği için kurşunladılar. Bunun arkasından ateşe verilen kulübelerin alevleri geceyarısına kadar söndürülemedi.

Ertesi günü, askerler köyde geriye kalmış birkaç kulübeyi ve çevredeki yakın köyleri de ateşe verip eğlenmeye devam ettiler. FNLA'nın başkanı «Bu kulübelerde hiç kimsenin kalmadığından emin olmak gerekir», diyordu. «Üstelik daha cephaneleri de var. Anlıyorsunuz değil mi?» Her yandan, alevler içindeki kulübelerin ateşte patlayan bambu kamışlarının sesi duyuluyordu. Portu-Quipiri, Agostinho'nun doğduğu bölge olan Luanda yakınlarındaki Kimbundu bölgesindeydi.

Zaire'li askerler tarafından kullanılan topçu bataryalarının, yeterli güçte oldukları söylenemez. Fakat gene de, karşı güçleri korkutmaya yetiyorlar. Her yarım saatte bir yerlerinin anlaşılmaması için topların yerleri değiştiriliyor. Kumandanları son derece disiplinsiz olan bu askerleri, bir araya toparlamaya çalışıyor: Örneğin, cephane dolu bir kamyon FNLA'nın kendi mayınladığı bölgeye giriyor, tankların bazıları birdenbire geriye dönüyorlar ve bu yana atılan her el bombası panik yaratmaya yetiyor. Portekizlile-

rin bombardıman uçakları, savaş sahasının üzerinde anlaşılmaz manevralar yapıyorlar. FNLA cephelerinin üzerinde alçaktan uçtuktan sonra MPLA taraflarında gözden uzaklaşıyorlar. Kumandan, «Bize ne yana doğru ateş etmemiz gerektiğini gösteriyorlar», diyor. Bunun hemen ardından FNLA ateş açıyor ve MPLA kuvvetleri geri çekiliyorlar.

Başkan Holden Roberto karşı taraftan ele geçirilen bir Kalaşnikov'la savaş giysileri içinde cepheye yeni geliyor. Halinden iyi bir gerilla olmadığı belli. General pozunda sağa sola emirler veriyor, neyseki bu emirlerin birçoğunun yerine getirildiği yok. Fakat, Roberto'nun orada bulunması askerlere cesaret veriyor, dağılmalarını önlüyor.

FNLA liderleri ayrı bir devlet kurmayı düşünmüyorlar. Onların istediği bütün ülkeyi ele geçirmek ve tam bir zafer kazanmak ve bunu başaracaklarından da eminler.

Carmono'dan epey uzakta bulunan Negange'de çok gizli çalışmalar sonunda 23 ağustos'ta ilk FNLA hava filosu kuruldu. Mavi üniformalı 450 asker sıkı bir askerî eğitimden geçiriliyorlar. Portekizlilerin istemiyerek bıraktıkları bu hava üssü, MPLA tarafından kısmen tahrip edilmiş olmasına rağmen kısa bir zaman içinde gene işler hale sokulmuş. Burası Portekizlilerin en iyi hava üssüydü. Ya uçaklar? «Bekliyoruz», diyor üssün kumandanı. «Fransa, İngiltere, Federal Almanya ve İspanya bize bu konuda söz verdiler. Arkadan ABD de yardım edecek.» Ya pilotlar? Sivil ve

asker pilot sıkıntısı çekilmiyor. Üssün tek eksiği teknik personel. Ama, FNLA bunun da çaresini bulmuş: altınla ödeme yaparak teknik personelini tamamlamaya çalışıyor.

FNLA saflarında bulunanların hepsi iyimser değil. Ama komünizme karşı açılan bu kutsal savaş ve bu kutsal birlik hakkında karamsar olmak kimin haddine?

Roberto, bizi cipine alıyor. Saatte 100 kın'lik bir hızla arabayı sürerken bir yandan da bizlere dikkatli olmak gerektiğini, yolların mayınlanmış olabileceğini söylüyor. Bir tanksavar topçusu tarafından havaya uçurulmuş MPLA'ya ait bir askeri kamyon kalıntısını sevinçle bize gösteriyor. Kamyonun şoförü arabadan dışarı yuvarlanmış, sinekler hâlâ cesedin üzerindeler. «Bunun şansı yokmuş», diyor Roberto.

Yanında oturan sakallı bir Portekiz askeri paraşütçü ceketinin önünü açmış. PİDE'nin eski bir ajanı olan bu emniyet müdürünün adı Ksavier. Bize bilgi veriyor: «Dün MPLA üyesi 40 kişi teslim oldu. Silahlarını atıp beyaz bayrak gösterdiler. Hemen orada öldürdük adamları.» Roberto bundan pek hoşlanmış görünmüyor.

Cipte bir de Angola'da doğmuş ve burada kalmak kararında olan genç bir Portekizli var. Onun görüşlerine göre savaşın önce Angola'da kazanılması gerekiyor. «Bunu Portekiz izleyecek», diyor. Luanda'da büyük miraslar kalmış ailesinden, Ambriz'de özel komando birliklerini eğitmek için aile işletmelerinden bir süre için ayrıl-

mış. Kendisine kalan mirasın bir kısmını şimdiden, Güney Afrika'ya taşımış.

Kuzey Angola'nın büyük kenti Carmona'da bir aydır sessizlik hüküm sürüyor. Burada kalmış olan az sayıdaki Portekizli birbirleri ile şakalaşıyorlar: Şakaları birbirlerini nazi selâmı ile selâmlamak. «Biz marksist değiliz bu yüzden de faşist olduk», diyor içlerinden biri. «Luanda radyosuna bakılırsa, burada topraklarımız olduğu için, ya da ticaretle uğraştığımızdan, ya da sadece kuzeyde kalmış olmamız yüzünden gericiymişiz. Heil Hitler!»

Bu oyunun sonunda bazıları, ellerindekinin hepsini yitirecekler.

SÖMÜRGECİLERİN AJANI SAVİMBİ

«Afrique-Asie»'nın 8 temmuz 1975 tarihli sayısında, «kurtuluş hareketi!» UNITA'nın lideri Jonas Savimbi ile Portekiz sömürge ordusu ileri gelenleri arasında Angola uzmanlarının 1960'lardaki yargılarını doğrular nitelikte bir ortak çalışmanın belgesi olan bazı mektuplar yayınlandı. Portekiz'deki devrim hareketinden sonra bu mektuplar Portekiz gizli arşivlerinde bulunmuş ve gazeteciler aracılığı ile Fransa'ya ulaştırılmıştır. Aşağıda, 26 eylül, 25 ekim ve 4 kasım 1972'de yazılmış üç mektubu kısaltarak okuyucuya sunuyoruz.

BİRİNCİ MEKTUP

Ekselans, General Luz Cunha, Angola Silahlı Kuvvetleri Başkomutanlığı ve

Ekselans General Bethencourt Rodrigues, Doğu Cephesi Komutanlığı,

Sayın Ekselanslar, yaptığımız ortak çalışmalar ile ilgili haberlere geçmeden önce, Ekselans Prof. Caetano'nun bakanlar kurulu başkanlığına gelişinin dördüncü yıldönümü dolayısıyla kendilerine en iyi dileklerimi iletmenizi bilhassa rica ederim. Ekselans General Luz Cunha'ya da, Angola'daki Silahlı Kuvvetlerin başkomutanlığına getirilişi dolayısı ile en iyi dileklerimi sunarım. Gerilla savaşının zorlukları, Angola'daki yaşantının gerçekleri ve ülke halkının içinde bulunduğu sorunların dengeli bir çözümü için beslediğim ümitler, Angola'daki olayların yakın bir gelecekte alacağı durum hakkında bazı tahminler yapmamı kolaylaştırmaktadır. Sonuca ne denli uzak olursak olalım, hükümetin elinde bulunan olanaklar ve sürekli olarak duruma uyabilme olanağındaki eylemci politikası ile zafere her gün biraz daha yaklaştığımızdan eminim.

Bizim durumumuza gelince, doğu cephesindeki çarpışmaların bir an önce bitirilmesi gerektiği görüşündeyiz. Ortak düşmanımızın gücünü zayıflatabilmek için, gerekli bütün çabayı göstermiş bulunuyoruz. Yaptığımız incelemeler, sadece doğu cephesinde değil, bütün Angola'da savaşın bitirilmesinin en büyük engelinin MPLA olduğunu göstermektedir. Güvenilir kaynaklar-

dan elde ettiğimiz bilgilere göre MPLA orduya ve UNITA'ya karşı yeni eylemlere ve düzenlere girişmeyi hazırlamakta ve UPA'yı Zaire'den kovdurabilmek için UPA ile birleşiyormuş gibi görünmek emelleri beslemektedir.

Fakat bütün geçmiş olayların da gösterdiği gibi, ABD son derece atıl davranmakta ve sadece kendi çıkarları söz konusu olduğu zaman aktif hareketlere girişmektedir. Hükümetin ve eylemci bazı hücrelerin bütün engelleyici ve düşmanca tavırlarına rağmen örgütümüz halen Zambia'da bulunmaktadır. Buradaki hükümetin hoşgörüsüne her şeyimizi bırakamayacağımız açıktır. Burada halk bizi desteklemekte ve MPLA'nın ve Zambia hükümetinin ortak bir çalışmayla bizi Angola'da ortadan kaldırmak ve Zambia'da MPLA'nın yaptığı çalışmalar ve amaçları ile ilgili olarak bize haber ulaştırmaktadır. Ancak MPLA'nın hazırladığı bu planlar suya düşünce, Kaunda UNITA'nın Zambia'daki bütün çalışmalarını yasaklamıştır. Biz şimdi Zambia'daki adamlarımızın çalışmalarını güçlendirmek durumundayız, çünkü bildiğiniz gibi MPLA'nın yapmak istedikleri konusunda önceden haber almadan, MPLA'ya karşı yürüttüğümüz bu mücadeleyi sürdürmemiz düşünülemez.

MPLA'nın, doğu bölgesinde zayıflatılması için yapılan mücadeleye aktif olarak katılmış bulunuyoruz. Burada bize karşı savaşmış ve şu anda hâlâ savaşır durumda olanların bizim saflarımıza katılmalarını beklemek saflık olur. Hükümetinizin görüşleri ne olursa olsun biz bun-

dan böyle silahlarımızı hükümet kuvvetlerine karşı değil, sadece MPLA'nın doğu bölgesini terketmesi yolunda kullanacağız. Görüşümüze göre hazırlanacak bir barış aşağıdaki noktaları göz önünde bulundurmak zorundadır:

— Ülke içinde MPLA'nın gücünün zayıflatılması ve hatta bu örgütün ortadan kaldırılması. Bunun için ordu ve UNITA ortak çalışmalıdır.
— MPLA'nın Zambia sınırındaki kamplarının yok edilmesi. Bu konuda UNITA çalışacaktır. Planlarımız tamamlanmıştır.
— MPLA'nın saygınlığı yitirtilmelidir. Özellikle Afrika Birliği Örgütü içinde. Ancak MPLA zayıflatıldıktan ve doğu bölgesinden kovulduktan sonra bizim için yeni olanaklar ortaya çıkacaktır.

2.8.1972 tarihli resmî yazınıza teşekkür ederiz. UNITA Moxiko'daki resmî makamlarla, halkın hiçbir riske girmeden ormanlarda saklı depoları yağmalamasına fırsat vermeden, bizim ve onların kendi bölgelerinden geçecek bir ulaşım yolunun açılması için ilişki kuracaktır. UNITA sayın Ekselanslarından Lutufa-Luanguinga ve Luanguinga-Luvo ırmakları arasındaki koridorun kullanılabilmesi için geçici olarak izin verilmesini rica eder. İlgili makamlar bizim Luanguinga ırmağı kıyısında bir motorize birliğimizin bulunduğunu bilmektedirler.

MPLA'ya karşı sürdürülen mücadelelerde şimdiye kadar büyük başarılar sağlanmıştır... MPLA ve UPA'ya karşı yürüttüğümüz mücade-

lede 7,62 kalibrelik silahlar kullanmaktayız. Sayın Ekselanslarının bu kalibrede 1500 mermilik bir cephane göndertmesini rica ederim. Şimdilik elimizde yeterince elbombası vardır. Ayrıca birkaç kamuflaj ağına ve sizin tavsiyeleriniz gereğince de iki çadıra ihtiyacımız vardır. Gene birkaç çok sık örülmemiş balık ağı ve olta ihtiyaçlarımız arasındadır... Sayın Ekselanslarından saygılarımı kabul etmelerini rica ederim.

Jonas Malheiro Savimbi

İKİNCİ MEKTUP

Üsteğmen Armenio Nuno Ramires de Oliera,

Birkaç gün önce yüzbaşı C.'den gönderdiğiniz cephane ile ilgili teşekkürlerimizi size iletmesini rica etmiştim. Her karşılaşışımızda, varmak istediğimiz hedefe biraz daha yaklaşmanın getirdiği memnuniyeti de size iletmesini kendisinden rica etmekteyim.

UPA'ya karşı 12.10.1972'de bir harekata girişilmiştir.

13 ekim'de de MPLA'ya karşı bir harekete girişilmiştir. Bunların 20 adamı haberimiz olmadan bizim bölgemize girmişler ve her zamanki gibi elimizdeki malzemeye ve adamlarımıza zarar verdikten sonra Quemba'ya kaçmışlardır. Bunların yerlerini keşfettikten sonra saldırıya geçtik...

Başka iki grubun da bölgemizde olduğu haberini aldık ve sizden 5 kasım'dan itibaren 2 ve

3 numaralı bölgelerde en çok bir ay için serbest harekatta bulunmamıza izin vermenizi rica ediyoruz. Bu harekattan sonra derhal geri çekilinecektir...

Sadece MPLA'nın değil, Portekiz'e karşı çarpışmakta olan diğer grupların da nereden ve hangi yollarla silah ve cephane elde ettiklerini gösteren çok önemli ve orijinal olduğuna inandığımız Afrika Birliği Örgütüne ait gizli bir belge elimize geçmiş bulunmaktadır. Belgeyi inceledikten sonra her zamanki yoldan size bunu göndereceğim, çünkü böyle önemli bir belgenin kaybolması gerçekten büyük bir kayıp olur.

Benimle yapılması düşünülen görüşmeye gelince, bunun yüksek makamlardaki yetkililerle olmasını arzulamaktayım ve böyle bir görüşme bizim delegasyonumuz tarafından hazırlanmalıdır.

Sayın Ekselansları mühendis Santos e Castro'nun Angola genel valiliğine atanmasını da bu cümleden olarak kutlarım.

Saygılarımla
Jonas Malheiro Savimbi

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Jonas Savimbi'ye,

Zambia'daki UNITA'ya bağlı hücrelerin yararları konusunda görüş birliği içinde bulunmaktayız: MPLA hakkında bilgi alınması, Zambia'nın siyasal durumunun bilinmesi ve Zambia hü-

kümetinin Portekiz'e karşı tutumunu değiştirmesi için baskı yapılması konularında bunlar son derece yararlı olmaktadırlar.

a) Birincisi, halkı MPLA'ya desteklemez bir duruma getirmek için çalışmalar yapılması çok önemlidir, çünkü diğer bütün her şey buna bağlıdır. Çünkü şimdiki durumun sürmesi halinde Zambia sınırları içindeki bölgelerde tutunabilmek gittikçe daha da güçleşebilir.

b) MPLA'nın ne kurtarılmış bölgeleri, ne de okul ve hastaneleri kalmalıdır. MPLA'yı destekleyen halkın, korkuyu, açlığı ve kıtlığı tanımasında ve MPLA'nın hiçbir köyü elinde tutamadığına ve bu örgütün bütün girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlandığına inandırılmasında büyük yararlar vardır.

Bizim için çok önemli bir bilgi de, MPLA'nın bütün güçlüklere rağmen doğu cephesinde kimlerle birlik kuracağı konusundadır. Ayrıca Zaire'deki bazı üsleri ele geçirmesi halinde, MPLA'nın durumu daha da güçlenecektir.

UNITA'ya gelince... doğuda bir barış hattı kurulması ve bu hattın yavaş yavaş halkı göçe zorlayarak ve MPLA ve UPA'ya karşı birlik sağlanarak genişletilmesi düşünülmektedir.

Sizin tarafınızdan hazırlanacak bir delegasyon ile yapacağımız görüşmelerle ilgili olarak ilişki kurmaya hazırız. Her zamanki gibi görüşmelerin yapılacağı tarih sizin tarafınızdan belirlenecektir. Görüşülecek konular şunlardır:

a) Ülke içinde UNITA'nın MPLA ve UPA'ya karşı girişeceği hareketler,

b) UNITA'nın Zambia'daki hücrelerinin çalışmaları,

c) Luanguinga koridorunun UNITA tarafından kullanılması sorunu,

d) UNITA'nın MPLA'nın ülke sınırları dışındaki üslerine yapacağı saldırılar,

e) Kuracağınız bir alıcı istasyon ile ilgili görüşmeler,

f) Lungue-Bungo halkına yapılması gereken yardımlar,

g) Karşılıklı bilgi alış verişi için kullanılacak yollar.

Sizin bazı sağlık malzemelerine ihtiyacınız olduğu konusunda bilgi almış bulunmaktayız. Ekselansları General, her türlü koşul içinde size yardımda bulunulacağı konusunda garanti vermiştir.

Millet sağolsun.

Kurmay Başkanı
Armenio Nuno Ramires de Olivera

BİR UYARI:

MPLA SİYASİ BÜROSUNUN YAYINLADIĞI BİLDİRİ

1975 yılı içinde Lizbon'daki sağa kayış ve «ılımlı güçlerin» ağırlık kazanmaları ile uluslararası gerici güçlerin Angola halkının özçıkarlarına karşı giriştikleri ortak oyunlar giderek daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmakta olduğu günlerde, MPLA 29 ağustos 1975'te Angola halkına ve dünya kamuoyuna bir çağırıda bulunmuştur.

Mücadelemiz geliştikçe siyasal durum ve Angola'daki mücadelelere katılan grupların durum-

ları daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmakta, kimin dost kimin düşman olduğu açıkça görülmektedir. FNLA ve UNITA'nın maskeleri artık düşmüştür. Emperyalizme karşı vermekte olduğumuz savaş içinde bize ve emperyalist güçlere karşı daima ikiyüzlü ve kararsız bir tavır takınmış olan Portekiz hükümetinin bugün artık ne Angola'daki siyasal durumu, ne de Portekiz'deki gelişmeleri doğru değerlendirebilecek bir güçte olmadığı açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Şurası asla unutulmamalıdır ki, Portekiz'deki 25 nisan olayları, emperyalizmin bir uzantısından başka hiçbir şey olmayan sömürgeciliğe karşı silaha sarılarak kararlı bir savaşa girmiş olan sömürge halklarının devrimci öncü gücü MPLA, Frelimo ve PAIGC tarafından girişilen kahraman mücadelenin bir sonucudur. İşte Portekiz'deki faşizmin yıkılışının önkoşullarını Portekiz'deki geniş halk kitleleri ile birlikte hazırlayan güç, faşist sömürge sisteminin yıkılışını hazırlayan güç bu güçtür.

Bizim mücadelemiz Portekiz'deki faşist rejimin yıkılışı ile son bulmadığından, —çünkü bizim hedeflerimiz bunun da ötesinde ülkemizdeki bütün yabancı etkilerin ortadan kaldırılması ve ulusal bir birlik içinde sömürülen halkımızın kurtuluşunda yatmaktadır— Alvor antlaşması bizim mücadelemiz içinde sadece ileriye atılmış bir adımdır. Alvor antlaşması, Portekiz hükümetinin Angola halkına bir hediyesi değildir. Bu antlaşma, yıllardır süren uzun ve kanlı mücadelenin sonunda elde edilmiştir. Ve bu antlaşma, Angola'

da demokratik bir hükümetin kurulmasını öngördüğünden, emperyalistlerin amaçlarına hizmet etmediğinden, onların ajanları tarafından çiğnenmiştir.

MPLA hiçbir zaman Alvor antlaşmasını çiğnememiştir. Tam tersine, MPLA, FNLA ve UNITA'nın bu antlaşmanın koşullarına uymayışları konusunda daima Portekiz hükümetini uyarmış ve antlaşmanın 13. maddesinin (c) fıkrası gereğince hareket etmesi ve elindeki yetkileri bu yolda kullanması konusunda Yüksek Komiserliği uyarmıştır.

Fakat bütün bu uyarılara rağmen, Portekiz hükümeti «tarafsızlık» adı altında Zaire ve Güney Afrika'nın ülkemize asker sokmasına göz yummuştur. Böylelikle de antlaşmanın 13. maddesinin (b) fıkrasındaki ülkenin bütünlüğünün korunması gerektiği hükmüne uymaktan kaçınmıştır.

Portekiz hükümeti bunun da ötesinde, FNLA'nın Zaire ve Uiges vilayetlerini bölüşü karşısında susarak, bir de üstelik askerlerini bu bölgelerden çekmekle FNLA'nın bu hareketini onaylamıştır.

Bu durumda, Portekiz hükümeti antlaşmanın bozulmasına göz yummuş ve antlaşmanın 3. maddesinde kabul edilen Angola topraklarının bütünlüğünün korunması maddesine uyulmamasını onaylamıştır.

Diğer yandan, Yüksek Komiserlik kişilerin ve malların güvenliğinin sağlanması ile de yükümlüdür. Fakat bütün bu yükümlülüklere rağ-

men, Portekiz hükümeti, FNLA ve UNITA'nın halkımıza karşı giriştiği hunharca terör hareketlerini görmezlikten gelmiştir. Bu teröre engel olunması ve suçluların cezalandırılması için hiçbir girişimde bulunmamıştır. Tam tersine, Emperyalist barbarların Angolalıları toplu halde öldürmelerini, işkence odalarına atmalarını, ırzlarına geçmelerini ve mallarının yağmalanmasını onaylamıştır. Portekiz hükümeti bu haydut ve katillerin ülkemizde serbestçe dolaşmalarına izin verdiği gibi, bunların bakanlar kurulunda bir sandalye sahibi olmalarına göz yummuştur.

Ama, Portekiz hükümeti bütün bunların ötesinde de bazı girişimlerde bulunmuştur. Tanınmış savaş suçlusu Spinola, Angola halkını hiç dikkate almadan, Sal adasında komplo arkadaşları, CIA ve Mobutu ile Angola'da sömürgeciliğe son verilmesi konusunda görüşmeler yapmak terbiyesizliğinde bulunmuştur.

Ama bir kere düşünelim, Mobutu'nun Angola'da sömürgeciliğe son verilmesi ile ilgisi nedir? Tabii ki hiçbir ilgisi yoktur. Fakat buna rağmen, Afrika'nın çıkarlarına karşı eyleme geçmek kararında olan halk düşmanı bu hükümetin, sadece Angola halkını ilgilendiren Angola'nın iç işlerine karışmasına Portekiz hükümeti izin vermiş ve bu son görüşmelerde de olduğu gibi Mobutu'nun aldırdığı kararları onaylamıştır.

Bu durumda biz, Portekiz hükümetinin iç ve dıştaki gericilerle birlikte komplocuların halkımıza karış giriştikleri saldırı hareketlerine karşı

büyük bir soğukkanlılıkla hareketsiz kaldığını açıkça sergilemek durumundayız.

Fakat şurası asla unutulmamaktadır ki, MPLA uyanıklığını korumaktadır. Portekiz hükümetinin sorumluluklarına karşı takındığı, bu vurdum duymaz tavır karşısında MPLA, Afrika'nın kurtuluşu ve halkımızın geleceği ile ilgili olarak, Angola halkının ve dünyanın tüm ezilen halkların sorumluluğunu yüklenmiştir.

Bu koşullar altında MPLA, yabancıları ve onların ajanlarını ülkeden kovmak, ülkemizin toprak bütünlüğünü korumak, kişilerin ve onların mallarının güvenliğinin sağlanması ve halkın ulusal bir yeniden kuruluş içinde etkin olarak yerini alabilmesi için yeniden silaha sarılmayı görev bilmektedir.

MPLA, Portekiz hükümetinin, kurtuluş hareketlerinin aralarındaki anlaşmazlıkları ulusal çıkarlar doğrultusunda, ortadan kaldıracak güçte olmadıkları şeklinde yaptığı son açıklamaya, karşı çıkmaktadır.

MPLA, bütün gücü ile bu sömürü siyasetinin bilinen himayeci tavrına karşı çıkar ve Portekiz hükümetine, Angola halkının uzun yıllar denenmiş bir mücadele gücü olduğunu ve düşmanlarını ve onların amaçlarını iyi tanıdığını hatırlatır. Ulusal çıkarlar soyut şeyler değildirler, tam tersine ulusal çıkarların maddi temelleri vardır ve bunlar somut durumlar içinde ele alınmalıdırlar, yani halkın en çok arzuladığı şeyler, barış, adalet ve demokrasi açısından ele alınmalıdırlar.

Bu haklı çabaları savunmayı kendisine amaç

bilmeyen ve FNLA, UNITA ve MPLA arasındaki ayrılıkları temelden incelemekten aciz Portekiz hükümeti, gerici ve ilerici güçleri aynı kefeye koymaktadır.

Ama yoldaşımız başkan Agostinho Neto şöyle demektedir: **«İlerici güçler gericilerle anlaşmak konusunda güçlük çekmektedirler.»**

Biz Portekiz hükümetine, Angola halkının 500 yıllık bir direniş ve 14 yıllık bir silahlı mücadele süreci içinde güçlenmiş yüksek bir siyasal bilince sahip olduğunu hatırlatmak isteriz. Angola halkı, savaşın nasıl yürütüleceği ve zaferin nasıl kazanılacağı konusunda kimseden akıl almıyacaktır. Halkımızın sömürüye karşı başlattığı bu savaşta göstermiş olduğu cesaret emperyalist egemenliğe emperyalist sömürüye karşı direnen tüm dünya halklarının tarihinde yeni bir örnek olacaktır.

Portekiz hükümeti Angola'da sömürge yönetimine son vermek ve böylelikle dünya barışına katkıda bulunmak iddialarındadır. Ama sömürgeciliğe son vermek, yeni sömürgeciliğin koşullarını yaratmak ve Zaire ve Güney Afrika'nın ülkemizin topraklarına saldırarak, iç işlerimize karışmalarını sağlamak ve gerici sahte-milliyetçi güçlerin gelişmesine hizmet etmek değildir.

Sömürgeciliğe son vermek, Angola halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı göstermek ve yabancı devletlerin çıkarlarına ve sömürülerine daha iyi karşı koyabilmek için ülkesinin zenginliklerini kendi denetimi altına alması ve bu zenginliklerin işletilmesini serbestçe örgütleyebilme-

si demektir. Dünya barışına katkıda bulunmak, halkların kendi kaderlerini tayin hakkına saygı duymak ve insanın insan tarafından sömürülmediği bir toplumun kurulması yolunu seçişlerine saygı duymaktır...

Portekiz hükümetinin tutumunu bir kez daha gözden geçireceğine ve Angola halkının çıkarlarını göz önünde bulunduran ve geçici hükümet döneminde faşistlerin, haydutların, katillerin Yüksek Komiserliğin de onayıyla işgal ettikleri makamlar yüzünden, halkımızın çektiği acıların tecrübelerini dikkate alan çözüm getirici bir toplantı yapılması konusunda girişimde bulunacağına inanıyoruz.

MPLA, 11 kasım 1975 günü hükümetin tüm sorumluluklarını üstlenecektir.

MPLA olarak biz, Portekiz hükümetine Angola halkının haklarından vaz geçmeyeceğini ve bu haklarını savunmak için silaha sarılmaktan çekinmeyeceğini hatırlatırız.

MPLA olarak biz, mücadelemizin hedeflerini Portekiz hükümetinin saptamasına izin vermeyeceğiz. Ülkemizin, halkıyla birlikte kesin zafere ulaşana kadar kendi yolumuzda yürüyeceğiz.

Yaşasın halkımızın kurtuluş savaşı!

Yaşasın ulusal birlik!

Savaşa devam!

Zafer kesindir!

Luanda, 29 ağustos 1975

EKLER

ÇİN HALK CUMHURİYETİ ANGOLA DEVRİMİNE KARŞI MI?

Wilfred Burchett

Çin'de neler oluyor? En kısa cevap (bu da sayılmaz ya) hiç bir yabancının bunu bilemiyeceğidir. Yapılabilecek tek şey, Çin basınından yararlanılarak, şu andaki mini kültür devriminin belli başlı özelliklerini belirtmektir. Bundan bazı paraleller çıkartılabilir ve bu mini kültür devriminin çok daha iyi bilinen bir şey ile Çin'in dış

politikası ile olan bağıntıları üzerine tahminler yürütülebilir.

Görünüşe göre Çin'de baş sorun, halef sorunudur; Başkan Mao Ze Dung başlıca kaygusu, devrimin gelecek kuşak boyunca doğru yolda ilerleyip ilerlemiyeceği sorunudur...

Yönetimdeki değişiklikler, ya da dış dünyadaki değişiklikler ile ilgili olarak, Çin yöneticilerinin ne yaptıkları konusunda, Çin de olup bitenleri anlıyabilmek için, dört bin yıllık Çin tarihini, bu ülke yöneticileri ve halkının geleceğe yönelik sorunların çözümünü ararken bu binlerce yıllık geçmişin etkisi altında kaldıklarını hatırlamak gerekir.

Avrupa'da henüz pek yakın geçmişteki bir Cumhurbaşkanının ya da bir önceki başbakanın yaptıklarından dersler çıkarma eğilimi varken, Çin bir çok eski hanedan dönemlerinin deneyleri üzerine eğilir.

Bu günkü bunalımın merkezinde (bu ne kadar saçma görünürse görünsün) başbakan yardımcısı Deng Siao-Ping'e yakıştırılan tutum yatar. Bu tutum şu deyişle özetleniyor: **«Kedinin siyah ya da beyaz olması önemli değil, yeterki fareyi yakalasın.»** Onu eleştirenlere göre, (ki bunlar arasında başkan Mao'nun da bulunduğu kesindir) böyle bir tutum Çin devriminin kutsal ilkelerinden birine, politikanın ve ideolojinin her zaman kumanda yerinde olması gerektiği ilkesine meydan okumaktır. Hem «kızıl», hem «işinde usta» olmak zorunludur ve Çin'in bugünkü sanayi devriminin büyük görevlerini başarabil-

mek için bu ikinci nitelik üzerinde ısrarla durulmalıdır. Felsefi bakımdan başbakan yardımcısı, Marx, Lenin ve Mao Ze Dung'un eylemi yönlendirmek için çizmiş oldukları sınırlar dışında yol arayan bir pragmatik ve eklektik olmakla suçlandırılmaktadır. Koca Çu En Lay'in yerine başbakan olacak bir kimsede böyle bir kusur hoşgörü ile karşılanamaz.

Yeni mini kültür devriminin hareket noktası «Büyük Proleter Kültür Devrimi» diye adlandırılmış olan hareketinki ile aynıdır. Yarının bilim adamlarının ve teknisyenlerinin eğitiminde en önemli merkez olan, Pekin Tsinghua Üniversitesidir, bu merkez.

Yanılgıların Ağırlığı

Bu kurumun yöneticileri, Tsinghua Üniversitesini «Konfüçyusçuluğun kal'ası» haline getiren tutuculukları yüzünden genellikle eleştirilmiştir, ve başkan Mao'nun kendisi bu saldırıları yönetmişti. Öyle anlaşılıyor ki, bundan önceki kültür devriminde egemen kılınan politika, «eğitim yeteneklerinden çok ideolojik bakımdan sağlamlıklarından ötürü işçi ve köylü kökenli öğrencilere kapıların açık tutulması politikası» gevşemiş ve eğitimle üretim arasındaki bağlar, yüksek akademik yeteneklere sahip öğrenciler yetiştirme doğrultusunda daralmış. Her ne ise Deng'e karşı yapılan açık saldırıların özü bu oldu: Deng Siao Ping «kapitalist yol» tutum ve davranışına düşmüş bir kimse sayıldı. İlk kültür devrimi sıra-

sında da aynı biçimde suçlanmış ve gözden düşmüştü o.

İdeolojik saflığı çalışma verimliliğine feda etmek olur mu? Hiç değilse tartışmaların unsurlarından biri bu. Ama, her hal ve durumda, bu Çinlilerin bir iç sorunudur.

Başkan Mao zaman zaman olayları hareket ettirmekten ve işlerin nereye varacağını inceleyebilmek için açıkça yapılan tartışmaları izlemekten hoşlanır. Bununla birlikte birinci ve ikinci kültür devrimi arasında iki esas fark var: Birincisinde Mao Ze Dung, o zamanki başkan Liu Şao Şi'ye karşı, «iki çizgi» arasındaki o muazzam ideolojik savaşa, partinin ve devletin yönetiminin kimin eline geçeceğini tayin edecek olan savaşa katılmış olduğu halde, devlet iktidarını harekete geçirmemişti. Bu kez, Mao, görünüşe göre, durumu pek güzel kontrol ediyor ve geçen sefer olduğu gibi üretimin büyük ölçüde kesintiye uğramasını önlemek için mücadeleyi belirli sınırlar içinde tutabiliyor.

İkinci fark da, Çu En Lay'in artık ortada olmaması ve ancak kişi olarak itibarının sağlıyabildiği soğukkanlılığa ve ılımlılığa yöneltici hakem rolünü oynayamaması.

Birinci kültür devriminin en çok yara alan kurbanlarından biri Çin dış politikası idi. Dışişleri Bakanı Çen Yi'nin kariyeri (belki hayatı da) ancak Çu En Lay'nin onu kararlılıkla savunması sonucu kurtulmuştu. Hatta pek kısa bir süre önce Çu En Lay'ın kendisi bile fiilen görevden uzak tutulmuştu. Tam bir kargaşalık hüküm sü-

rüyordu. Kuzey Vietnam ABD ile barış müzakerelerine girişti diye saldırıya uğruyordu. Toplantılarda «Güneyi sattı» isnadı ile Ho Şi Minh'e sövülüyordu! Vietnamlı diplomatlar tartaklanmıştı. «Aşırı solcu» ların dış politika alanındaki kısa süren egemenlikleri sırasında, Kuzey Kore ve Kamboçya ile ilişkiler ciddi biçimde bozuldu. Bunlar sonradan sert biçimde cezalandırıldılar. Hasarın onarılması için Çu En Lay'in birbiri ardından kişisel girişimleri gerekti.

«Çin her zaman haklıdır» diyen çevrelere karşı dururken bugün o dönemi hatırlamak ve geçmişte de Çin'in dış politikada hatalar işlediğini belirtmek gerekir.

Benim görüşüm odur ki, dine kıyasla bugünkü fark, **Çin'in hatalarını kabul etmeyi reddetmesi ve bunları haklı göstermeye uğraşırken büsbütün batağa batmasıdır.**

Ben Şili'ye hiç gitmedim, onun için oradan söz etmeyeceğim. Ama orada da Pinochet rejiminin üstü örtülü biçimde hatta aktif olarak desteklenmesi Çin'in Latin Amerika'daki prestijini sıfıra düşüren ve dostları için büyük şok etkisi yapan ilk adım olmuştur. Ama Angolaya gittim ve orada Pekin stratejik önemde bir hataya düşmüştür.

Pekinde olduğu gibi, başka merkezlerde de, CIA'nın bir yaratığı olduğu öğrenildikten çok sonra Holden Roberto'nun FNLA'sından yana bir tutuma götüren duruma değerlendirme yeteneksizliği, şimdi de Angola'da gelişmekte olan olayların gerçeklere aykırı biçimde yansıtılması ile da-

ha vahim bir hal almıştır. Bunun sonucu üçüncü dünyanın Afrika sektöründe Çin prestijinin ağır bir darbe yemesi ve dünyanın başka yerlerinde olup bitenler hakkında Çinlilerin söylediklerine güvenin genel olarak sarsılmasıdır.

Dış politikadaki bu yanılgıları şu andaki mini kültür devrimine bağlamak saçma olur. Bunlar çok daha önce başlamıştır. Ama bugünkü durumun sonuçlarından biri «sağ» hataları incelemek üzere Komünist Partisi Merkez Komitesi düzeyinde bir komisyonun kurulması olduğuna göre; bu girişimle dış politika alanındaki sağ hatalar da incelenirse Çin'in içten destekleyicilerinden birçoğu rahatlık duyacaklardır. Örneğin kurtuluş hareketlerine yardımı yada şu yahut da bu hükümetle dostluğu «Sovyet revizyonizmini» kınama koşuluna bağlama olgusu, dünyanın bütün oportünist takımı ile, daha yüksek fiyat bulduklarında yarın «Çin revizyonizmini» maddi çıkar karşılığı kınamaya hazır cinsten kimselerle aynı safa düşme tehlikesini taşır.

Böyle şartlar koşmak, bundan bir kaç yıl önceki Çin yönetimi tarafından, haklı olarak bir ülkenin ya da bir örgütün içişlerine **tahammül edilmemesi** gereken bir müdahale sayılırdı. Ne yazık ki bu cinsten şartlar ileri sürüldüğü artık herkesçe bilinen bir sırdır. Çinliler, hasımlarının da yıllar boyunca uluslararası konferanslarda aynı biçimde hareket ettiklerini ileri sürebilirler. Ama gene de **«sadece düşmanlarımızı kınayanlar dostumuzdur»** şiarına dayanan politika kötü bir dış politikadır.

Başka türlü açıklanması olanaksız hatalar bundan doğmuştur. Örneğin, 1971 yazında, en yüksek düzeyde bir MPLA delegasyonu, Çin'de iyi karşılanmıştı. Başkan Agostinho Neto ve genel sekreter Lucio Lara bu delegasyonda yeralmakta idiler. Bunlar, ülkelerindeki durumu ve oradaki üç hareketin rolünü açıkladılar. Başbakan Çu En Lay ve en önemli yardımcılarından bazıları., UNITA'nın Portekizlilerin hizmetindeki bir kukla örgütten başka bir şey olmadığı ve FNLA'nın da CİA denetiminde olduğu kendilerine anlatıldığında dikkatle dinlediler. Çu En Lay'in UNİTA konusunda bazı itirazları oldu. Ama MPLA liderlerine suçlamalarını kanıtlayabildikleri taktirde Çin'in davranışının ona göre olacağını söyledi. Ama FNLA konusunda Çu En Lay açıkça şöyle dedi: **«Biz Holden Roberto'nun Amerikan emperyalizminin resmen ajanı olduğunu biliyoruz.»**

MPLA liderleri, ulaştırma dahil, bir askerî yardım isteminde bulundular. Yardım kendilerine hemen verildi, ama Çin'in Hindi Çinideki yükümlülükleri gözönünde tutulduğundan, ulaştırma araçlarını başka yerden sağlamaları kendilerine söylendi. Bununla birlikte ziyaretin son günü bizzat Çu, bazı taşıma hizmetlerinin askerî yardımla birlikte sağlanacağını bildirdi. Yani görünüşüne göre işler iyi gidiyordu.

Ne var ki, Holden Roberto ve onun FNLA'sı için (askeri danışmanlar dahil) yardımın artması

bundan sonra oldu. Bu arada Zaire'nin Cumhurbaşkanı Mobutu'da eller üstünde tutuluyordu.

UNİTA'nın Portekiz yeni sömürgeciliğinin bir aletinden başka şey olmadığını gösteren kesin kanıtlar, Portekiz'de Nisan 1974 «Yüzbaşılar Darbesi» nden pek az sonra Pekin'e sunuldu. Portekiz İstihbarat Örgütü PİDE'nin dosyalarından alınma bu kanıtlar, Silahlı Kuvvetler Hareketinde o dönemde en yüksek bir yeri olan ve 'UNİTA' nın yöneticisi Jonas Savimbi ile Angola'daki Portekiz Başkumandanlığı arasındaki gizli ilişkileri bilme durumunda bulunan bir kişi tarafından doğrudan doğruya sağlanmıştı. (Savimbi ile Portekiz Askeri Başkumandanlığı arasındaki haberleşme, MPLA'nın kendi deneyi ile pek iyi bildiği bir gerçeği doğruluyordu: Söz konusu olan MPLA' yı yok etmeyi amaç edinen dolaysız askeri işbirliği idi).

1975 Mayısında pek yüksek düzeyde bir başka MPLA delegasyonu Pekine gönderildi. Çu En Lay o günlerde artık hastanede yatmakta idi. Görüşmeler, her ikisi de dört yıl önceki müzakerelerde hazır bulunmuş olan bir başbakan yardımcısı (ama Deng Siao-Ping değil) ve bir dışişleri bakan yardımcısı ile yapıldı. Kendilerine Çu En Lay'in Holden Roberto'yu nasıl değerlendirmiş olduğu hatırlatıldı ve nasıl olup da, MPLA' yı yok etme amacı ile kullanılacağı bilindiği halde, bu kadar büyük bir yardımın böyle bir kimseye verilebildiği soruldu.

Üçlü geçiş hükümetinin kurulmasından beri, Luanda'da ve çevresinde, FNLA'nın MPLA taraf-

tarlarına karşı yaptıkları zulmü kanıtlayan fotoğraflar ve başka belgeler sunuldu. Anlaşıldığına göre verilen cevap soğuktu ve Portekiz'in her üç hareketle imzalamış olduğu ve 11 Kasım 1975'de gerçekleşmesi tasarlanan bağımsızlığa dek üçlü bir geçiş hükümetini öngören Alvor antlaşmalarına MPLA'nın uyması gerektiği görüşü ileri sürüldü.

Alvor antlaşmalarının eksiksiz uygulanmasını sağlamak için MPLA'nın elinden geleni yaptığı, ama UNİTA ve FNLA kuvvetlerinin Amerika Birleşik Devletlerinin kışkırtmasıyla Başkan Neto'nun hareketini ezmekten başka bir amaç gütmedikleri yolunda uzun ve sabırlı açıklamalar boşunaydı.

Çin, Kinkuzu ve Zaire'deki Holden karargâhında askeri danışmanlar bulundurduğuna göre, Pekin'in Başkan Mobutu ile Holden Roberto'nun gerçek rolleri hakkında tam bilgiye sahip bulunmadığına inanmak zordur. Holden **«resmen Amerikan emperyalizminin ajanıdır»** derken Çinlilerin yaptığı değerlendirmeden en ufak kuşkuya düşülmediği de kesindir, (bu gerçek sonradan bizzat CIA tarafından doğrulanmıştır).

Gerçek ve Zaman Bakımından Sıra

Çin, verilen yardımın Portekiz sömürgeciliğine karşı savaşta Angola'lıları desteklemek için olduğu, ama şimdi bağımsızlık sağlandığına göre üç hareketin Alvor anlaşmaları temeli üzerinde birleşmeleri ve birbirleriyle savaşmaya son vermeleri gerektiği yolunda nedenler ileri sürerek,

Kasım 1975'de, FNLA'ya yardımı kesti ve askeri danışmanlarını geri çağırdı. Kendilerine bu konuda soru sorulduğunda, yabancı ülkelerdeki Çin diplomatları da bu yolda açıklamalar yapıyorlardı. Ben Alvor Konferansında hazır bulundum ve varılan anlaşma olumlu sayılabilirdi. Tıpkı Vietnam savaşını sona erdirmesi gereken Paris antlaşmasının olumlu sayılabileceği gibi. Herşey anlaşmaları imzalıyanların iyi niyetine bağlıydı.

Ama ABD'nin sonuna kadar desteklediği FNLA ve UNITA tıpatıp Vietnam'da Tiyö rejimi gibi hareket ettiler. Alvor antlaşması, MPLA'yı yok etme yolunda girişimlerini yoğunlaştırmak ve yeni sömürgeciliğin kuklası bir düzeni kabul ettirmek için kullandılar. MPLA'nın tüm Angola için gerçekten ulusal bir tutum, hem Afrikalı, hem enternasyonalist bir tutum içinde olduğunu bilmek için Çin'in gerekli bütün istihbarata sahip bulunması gerekirdi. Ve Afrika'daki devlet ve hükümetler düzeyindeki en iyi dostları, bu istihbaratı elde etmede Çin'e yardımcı olmuşlardı.

Kendisinin Kuomintang ile geçirdiği tecrübe, sınırdaş olduğu Kore'deki ve Hindiçini ülkelerindeki deneyler, yurtseverlerle vatan hainleri arasında bir anlaşmaya varmanın imkansız olduğunu Çin yöneticilerinin bilmeleri için yeterli idi. Güney Vietnam Geçici Devrim Hükümetinin Saygon'daki Tiyö rejimi karşısında yaptığı gibi, Angola'da MPLA'nın FNLA UNITA karşısında yaptığı gibi, bu yolda içtenlikle çaba harcanabi-

lir. Ancak sadece kamuoyuna kimin ulusal birlikten yana, kimin karşı olduğunu açıkça gösterebilmek için yapılır bu.

Doğaya ters düşen bu gibi ittifaklar hiç bir zaman başarılı olamaz. Ve acı gerçek şudur ki, FNLA'ya teslim edilen Çin silahları, Portekizlilere karşı değil, MPLA'ya karşı kullanılmıştır.

Her bir yanılgı bir başka yanılgıyı beraberinde getirir. Güney Afrika'nın Angola'ya saldırısı olayını incelemek üzere toplantıya çağrılan Güvenlik Konseyinde olayların Çin tarafından anlatılışı bu bakımdan dikkati çeken bir örnektir. Çinlilerin söyledikleri, herşeyden önce olayları yerinde izleyen tanıkların ve belgelerin kanıtladıkları olayların gerçekliği ile, zaman sırasıyla çelişmektedir.

İkincisi, bu Çini ilerici dünyada her yerde ve özellikle de Afrika'da, hele siyahî Afrika'da tiksinti uyandıran Güney Afrika ırkçı rejimini, dolayısıyla da olsa, savunmak gibi pek özenilmiyecek bir duruma düşürmektedir.

İşte olayların zaman sırası:

Mart 1975: Zaireli nizami ordu birlikleri Angola'yı işgal ediyor ve Holden Roberto'yu Carmuna (Uije)'de ve Kuzey Angola'nın diğer kentlerinde iktidara yerleştiriyorlar.

Ağustos 1975: Güney Afrika birlikleri, kanunsuz olarak işgal etmekte oldukları Namibie'deki üslerinden hareketle Angola içerlerine doğru ilerliyor, ve Kuangar ve Kalai bölgelerine yerleşiyorlar.

23 Ekim 1975: Nizami Güney Afrika birlikleri, bir zırhlı tugayın ve bir topçu tugayının desteğinde kuzeye doğru 1000 kilometreden fazla ilerliyor ve ancak Kueve nehrinde, Grabela'nın hemen güneyinde MPLA kuvvetleri tarafından durduruluyor.

7 ve 10 Kasım 1975: Portekizli paralı askerlerin ve Güney Afrika zırhlı birliklerinin desteğinde Zaire nizami ordu birlikleri Luanda'nın 17 kilometre yakınına kadar ilerliyorlar, saldırıları her seferinde MPLA birlikleri tarafından püskürtülüyor.

10 ve 11 Kasım 1975: MPLA bağımsızlığını ilan ediyor ve Angola Halk Cumhuriyetini kuruyor. AHC, bağımsız ve hükümran bir devlet olarak, Güney Afrika birliklerini yurttan kovmak için Küba'nın ve Sovyetler Birliği'nin yardımını istiyor.

İlkelere Dönüş Çağrısı

MPLA'ya Sovyet silahlarının gelmesinin, Amerikalıların FNLA ve UNITA ya 50 milyon dolarlık yardımda bulunmalarından çok sonra olduğunu bizzat ABD itiraf etmiştir.

Böylece, Güney Afrika işgalini «Sovyet-Küba saldırısı» na bir tepki olarak göstermeye kalkışmak, gerçeği tümüyle çarpıtmaktan başka şey değildir. Güney Afrika ve Zaire birliklerinin olduğu gibi, paralı askerlerin de Angolayı işgal etmelerine engel olmak için, birçokları hayatlarını vermiş olan Kübalı askerleri «paralı asker» saymak da yanlış ve haksız bir suçlamadır. Nasıl ki, Kore savaşı sırasında Kore Demokratik Cum-

huriyetinin Amerikan kuklaları tarafından işgalini defederken birçokları hayatlarını vermiş olan Çin Halk Cumhuriyetinden gelme gönüllüleri de «paralı asker» olarak nitelendirmek saçma ise. Tıpkı Çinlilerin Vietnam savaşında ikmal yollarının savunulmasında Vietnamlılara yardım ederken yaptıkları gibi, Kübalılar da Angola'da proleter enternasyonalizminin gereğini yerine getirmişlerdir.

1957'de Dünya Komünist Partileri Konferansında, karar taslağındaki **«devrim ihraç edilmez»** pasajının değiştirilmesi konusunda haklı olarak direnen Çin delegasyonu olmuştur.

Çinliler bu pasaja, karşı-devrimin de ihraç edilemiyeceği, devrimci savaşa girişmiş olan ve bir karşı-devrimci müdahaleye uğrayan bir halkı desteklemek için, silahlı kuvvetler dahil her türlü yardımda bulunmanın iktidardaki komünist partilerinin görevi olduğu sözlerinin eklenmesi için direnmişlerdir.

Çin'in bu ilkeleri Kore'de ve Vietnam'da uygulamış olması, onun lehine bir durumdur. Bu uluslararası dayanışma ilkesini Angola'da uygulamış olması Küba'nın da lehine bir durumdur. Tarih bunu böyle değerlendirecektir. Besbelliki Çin'in Angola'daki yanlış davranışlarının kilit unsurlarından biri bu ülkenin Sovyetler Birliği ile olan kavgalı durumu ve Amerikan emperyalizminin gerilemesiyle, yani bu yönden Çin için tehlikenin azalmasıyla, Çin'in «Sovyet Sosyal emperyalizmi» dediği şeyin tehdidinin arttığı yolundaki inancıdır. Sovyetlerin Çin sınırında bir mil-

yonluk askeri kuvvet yığmış olmalarını, Amerika'nın ise adım adım Asya'dan çekilmekte olmalarını değerlendirirken Çin ilginç sonuçlara varmıştır. Ama bundan hareketle her Sovyet yardımı kabul edeni kınamanın, Sovyetler Birliğinin her yaptığını otomatik olarak suçlamanın yanlış olduğu açıktır.

Ne mutlu ki Vietnam Savaşı sırasında bu ölçüt uygulanmadı ve Vietnamlılar hem Çin, hem Sovyet yardımından yararlanabildiler ve (MPLA yönetiminin bugün dilediği gibi) iki sosyalist devletin dostluğunu koruyabildiler! (Eğer Angola'da da böyle olmuş olsaydı, Çin, bugün, askeri uzmanlarının niçin FNLA-UNITA askerleri arasında nasıl olup da Amerikan danışmanlarıyla birlikte resim çektirdiklerini açıklamak gibi can sıkıcı bir duruma düşmezdi).

Çin'in yanlış tutum ve davranışlarının bir diğer unsuru da, bu politikanın dayanır gözüktüğü bilgilerin önemli bir kısmının «maocu» çevrelerden ve bunların «marksist-leninist» olduğu iddiasındaki gazetelerinden kaynaklanmasıdır. Bu gazeteler, çok kez yazı işleri müdürlerinin kafalarında «Pekin çizgisi» konusunda oluşturdukları şeye uygun olarak; yerli okurlarına objektif gerçeği yansıtmak endişesiyle değil, Çin resmi çevrelerindeki okurlar için yayınlanmaktadır. Nisan 1974'den beri birkaç kez gittiğim Portekiz ve Angola hakkındaki gerçek-dışı kabaca suçlamalar için başka bir açıklama bulamıyorum.

Bu cinsten beyanlar Çin'in düşmanlarını sevindirir ve dostlarını üzer. FNLA — UNITA'nın

bozguna uğratılmış, dağıtılmış ve foyası iyice ortaya çıkmış birliklerinin sözde vermekte oldukları gerilla savaşı gibi hayal ürünü iddialar ileri sürmek; Luanda'da işçilerin ayaklanması üzerine; «**Sovyet komutası altında**» birliklerin 150.000 Angolalıyı katlettiği ve halkın varını yoğunu talan ettiği v.b. yolunda söylentiler yaymak tam anlamıyla gülünç duruma düşmektir («Hsinhua», İngilizce çevirisi, Pekin 21 Şubat).

7 Şubattan başlıyarak tam beş hafta Angola'yı bir uçtan bir uca gezdim; özellikle FNLA-UNİTA'nın «tahkîm edilmiş bölgelerinde» dolaştım. Daha önce birçok anti-emperyalist savaş alanında birlikte bulunmuş olduğumuz «Hisinhua» dan meslekdaşlarımın, Angola'da, ve az önce de Portekiz'de, yanımda olmalarını çok isterdim. O zaman, «bazı kişisel kavgaları olan» kimi ideologun kaleme aldığı ve Çin politikacılarının kolay inanma zaaflarını doyurmayı amaçlayan tezleri tekrarlıyacaklarına gerçeği yazabilirlerdi.

Angola halkı, kimin talan ettiğini, kimin katliamlara giriştiğini pek iyi biliyor. Talan ve katledenler FNLA ve UNITA hareketinden idiler; Zaire ve Güney Afrika nizami birlikleriydi ve toplumun kokuşmuş bataklıklarından toplama paralı askerlerdi.

Ama, çoğu zenci olan ve ataları esir olarak Angola toprağından koparılıp götürülmüş olan Kübalı askerlerin örnek devrimci davranışına herkes hayrandır.

Çin, Sovyet yardımı karşılığının askeri üsler

kurulmasına izin olduğunu söyleyerek duyduğu endişeyi belirtmiştir. Ama bugün Vietnam'da Sovyet üssü yok. Oysa Danang'da ve Kamrah körfezinde ABD'nin kurmuş olduğu deniz üslerine miras yoluyla konmak pek çekici bir şey olabilirdi. Vietnam, Angola gibi tarafsız ülkeler safındadır.

Angola Halk Cumhuriyeti'nin anayasası yabancı askeri üslerin ülke topraklarında kurulmasını özellikle yasaklar ve bu tutum başkan Neto tarafından defalarca doğrulanmıştır.

Bugünkü Çin iç politikasının yeniden incelenmesinde, dış politikanın bazı açıklanması olanaksız yönlerinin de inceleneceğini bilmek Çin'in içten dostlarını rahatlatacaktır.

Ben kendim çok iyi hatırlarım; Pekin'de, Büyük Halklar Sarayında, «Hippy»ler hakkında ne düşündüğünü soran Amerikan ping-pong oyuncusu Glenn Covan'a karşılık verirken Çu En Lay şöyle demişti: **«Eğer kendi pratiğinde yaptığın işin doğru olmadığı açıkça belli olmuşsa, o zaman davranışını değiştirmen gerekir.»**

Angola'da ve diğer ülkelere karşı Çin politikası yanlış yoldadır ve bizzat Çin'in proleter enternasyonalizmi konusunda savunduğu ilkelere uygun olarak bu politika değiştirilmeli, doğru yola konmalıdır.

Çin'in adı «Çung Kuo» dur. Bu, «orta imparatorluk» anlamına gelir ki bu da istendiği biçimde yorumlanabilir. Ama, Çin'i evrenin merkezi saymak için ülke alanı, nüfus, tarih, uygar-

lık... gibi birçok normlar var. ABD ile Sovyetler Birliğinin toplam nüfusunun iki katına sahip bulunan bir ülkenin yönetiminde; herbirinin ortalama nüfusunun 27,5 milyon olan 29 ilin yönetiminde ne gibi sorunlar ile karşılaşılacağı düşünüldüğünde, Pekin'den bakılınca, Angola gibi sadece altı milyon nüfusu olan bir ülkenin sorunları önemsiz görünebilir.

Ama, Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğu ilk günden beri, bu ülke, ulusların hükümranlığını ve özellikle küçük ülkeler ile büyük ülkeler arasında eşitliği her zaman savunmuştur.

Ama, bu ilkeyi, devletlerin ve hareketlerin Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki kavgada taraf tutmaları gerektiği ve sadece «Yanlış taraf» tuttuklarından ötürü değil, tarafsız kaldıkları için de bunların cezalandırılmaları gerektiği anlayışıyla bağdaştırmak kolay değil.

(Afrique Asie)

DEMOKRATİK HALK İKTİDARI

Augusta Conchiglia

«Halk iktidarı sağlam bir ekonomik temel olmadan varolamaz. Köklerini, zorunlu olarak, emekçilerin üretim araçlarını ellerinde tuttukları ve işbirliği yapısından almalıdır.» Eyalet komiserlerini tayin ederken ve **«alınan tedbirlerin acillik»** niteliklerini belirtirken, Başkan Neto, Angola Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun üçüncü

maddesine değiniyordu. Bu maddede **«Halk iktidarı örgütlerinin sağlamlaştırılması, genişletilmesi ve geliştirilmesiyle, halk kitlelerine siyasî iktidarın yürütülmesine geniş ve fiilî bir katılma olanağı sağlanmıştır.»** denilmektedir.

Zaten MPLA yöneticileri, halkı siyasî, ekonomik ve kültürel azgelişmişlikten çıkarmaya yönelik somut kararları asla küçümsememişlerdir. Bu konuda en şaşmaz yol, halk iktidarının organlarını köylü ve işçi kitlelerinin devlet yönetimine katılmalarını sağlayan belli araçlarla donatmaktır.

Bağımsızlıktan üç ay sonra ilân edilen kanunun amacı da budur zaten. Buna göre, kitlelerin arzularını sürekli olarak dile getiren, onlara kurtuluşları için gerekli teknik araçları sağlayan ve toplumsal hayata katılmalarını öngören bir partinin varlığı ile sömürgeci rejimin mirası olan bazı kalıntıların yok edilmesi gerçekleşecektir.

Yine bu kanun sayesinde —halen varolan— silâhlı mücadeleden devrimci rejimin sağlamlaştırılmasına geçiş döneminde ortaya çıkan tarihî çıkmazdan kaçınılacaktır. Kitlelerin çıkarlarına göre ülkenin tüm yaşantısını örgütlemek zorunda olan parti üzerindeki kontrol araçlarını birincilere vererek, bu kanun kitlelerle parti arasındaki bağların korunmasını sağlayacaktır.

«Halk iktidar kanunu» son biçimini bir pratik deneyden sonra alacaktır. Bu deney sırasında dönüşümler kendisine tekrar uygulanacaktır. İktidarın ademi merkezileşmesi ve iktidar

kuruluşlarının içinde devamlı dayanışma bu kanunun temelidir.

Köyden Eyalete

Ülke eyaletlere, illere, kent komünlerine ve kır komünlerine, mahallelere ve köylere bölünüyor. Halk iktidarı, on kadar üyeden oluşan komisyonları seçen (ya da iptal eden) bu mahalle ve köy kurulları ile yürüyecek. Bu komisyonların en önemli görevi halk demokrasisinin inşası problemleriyle mücadele etmek, halk iktidarının daha yüksek kademelerinden gelen emirleri ve ırkçılığı, tribü şeklinde örgütlenmeyi, yobazlığı, fuhuşu, alkolikliği, spekülasyonu, karaborsacılığı ,ekonomik sabotajı ve kaçakçılığı yenmek için açılan kampanyaları uygulamak amacıyla kitlelerin hareketlendirilmesi ve örgütlenmesi olacaktır.

Halk komisyonları köylerde, ürün ticaretinin denetimini köylüler ile geliştireceklerdir. Sorumlulukları, ayrıca, üretim örgütlerinin biçimleri —bilhassa köylerin yanında kollektif geçim tarımına ayrılmış bölümler— ve toprak reformunun temelini oluşturan prensiplerin uygulanması olacaktır. Konut, sağlık, eğitim, haberleşme ve taşıma sorunlarıda bu komisyonların yönetimine bağlı olacaktır; FAPLA'nın usta kuruluşları tarafından yönlendirilen mahalle ve köy kontroluna ve savunmasına halk katkısı onların bilgilerine bırakılmıştır. Tabandaki Halk Komisyonları genel kurul birleşimiyle ve açık oylamayla 15

üyeli komün komisyonunu seçecekler. Bu komisyon kendi bölgesindeki halk iktidarı organlarının eylemini koordine edecek; ahalinin sorunlarını çözecek; üretimin kollektif biçimlerini hareketlendirecek ve güçlendirecek; sömürüye karşı savaş amacıyla bütün ekonomik faaliyetlerde çalışan emekçilerin fiilî kontrolunu garanti edecek şekilde işçi köylü ittifakını sağlamlaştıracaktır. Komün komisyonu, il ve eyalet komisyonları emirlerinin yerine getirilmesini ve bizzat komiserin faaliyetini kontrol edecektir. Halk memurlarının çalışmalarını kontrol edecek ve il komisyonuna halkın çıkarlarına karşı olan işlemlerin sorumlularının ihracını talep edecek olan da komün komisyonudur.

Komün komiseri içişleri bakanı tarafından tayin ediliyor ve hiyerarşik olarak il komiserine bağımlı oluyor. Bu sonuncusu, eyalet komiserine bağlı oluyor ve o da içişleri bakanı tarafından tayin ediliyor. Her ikisi de, komünde ve ilde MPLA politik çizgisini ve halk kurulu ve hükümetin emirlerini uygulamakla yükümlü olacaklar.

Komün komisyonları tarafından açık oyla seçilen onbeş üye, ilin politik ve ekonomik kuruluşlarının demokratikleştirilmesini gerçekleştirmekle, onları hak direnişi temelinde dönüştürmekle, hazırlıklara ve eyalet plân ve bütçesinin kontroluna katılmakla yükümlü il komisyonunu oluşturuyor. Bunda amaç, ilin her olasılığa karşı koymaya hazırlıklı bir ekonominin kurulmasına iştirakini garanti etmektir.

Bu komisyon, ürünlerin üretiminin ve dağı-

tımının örgütlenmesi, ana maddelerin stratejik rezervlerinin yaratılması, şehirlerarası nakliyat, konut politikası, materyel ve teknik araçların millî dağıtımı üzerinde yetkiye sahiptir. Bu milli dağıtım sayesinde tarımın, bölgesel küçük sanayinin, zanaatın gelişimi ve halkın yaşam koşullarının gelişen düzeltilmesi sağlanacak. Yine bu komisyon, işletmelerin ve yönetimin kendisine verildiği diğer kamu teşekküllerinin işlem kontrolunu yapacaktır. Bunda amaç, onların halk iktidarı organlarının kararlarını ve millî plânın göstergelerini gözönüne almalarını sağlamaktır.

Savaşa maruz kalmış kitlelere yardım şekillerinin tartışılması ve onayı aynı şekilde, yetki sahasındaki komün komisyonları arasındaki, ya da bir komün komisyonuyla komiseri arasındaki başgösterebilecek anlaşmazlıklara çözüm bulmak da bu komisyonun yönetimine bırakılmıştır.

İl komiseri, ilindeki halk yönetimiyle, değişik kurumların, bilhassa silâhlı kuvvetlerle ekonomik, sosyal veya kültürel örgütler arasındaki bağları canlandıracaktır.

Sürekli Hareketlendirme

Halk iktidarının en yüksek kademesinde eyalet komisyonu bulunur. İl komisyonları tarafından seçilen ve 20 üyeden oluşan bu komisyon sadece eyaletle ilgili sorunlara eğilecektir. Zaten, bu komisyon bu sorunlar karşısında kanunî bir hakka sahip olmakta fakat daha geniş bir derecede diğer komisyonların çalışmalarını da denetlemektedir. Dahası, komisyon, ulusal planın

ve Devlet genel bütçesinin kısmî bir parçası olacak eyalet bütçesini de tartışacak ve teklif edecektir. Malümatı işçi ve köylü kitlelerinin hizmetine verecek olan da odur. Eyalet komiseri, otomatik olarak üyesi olduğu MPLA'nın teklifi üzerine Devrim Konseyi tarafından atanacak, ya da azledilecektir. Eyalet halk iktidarı organları, Devrim Konseyi ve hükümet arasındaki bağı, iki yönlü olarak kuracak olan odur. Eyalet komisyonuyla komiser arasında eleştiri ve özeleştiri prensipleri çerçevesinde çözüm bulamayan bir anlaşmazlık varsa çözüm bulmak halk kuruluna düşecektir.

Kamu hakkını kullanma yetkisi iki sene için seçilen ve her an seçildikleri organca ihraç edilebilecek komisyon üyelerine aittir. 18 yaşını bitirmiş adaylar seçim komisyonlarınca gösterileceklerdir. Angola halkına ya da ulusal kurtuluş savaşına karşı suç işleyenler ihraç edileceklerdir.

Bu kanunun öngördüğü kuruluşların işlemesiyle. MPLA daha aktif ve sürekli harekette sosyal bir dokuyla donanacaktır.

25 Nisandan bu yana, halk mahallelerinde ve çalışma yerlerinde öz - yönetim ve öz - savunma organlarının yaratılmasıyla, kendiliğinden ve çok çeşitli bir şekilde kendini ortaya koyan ve devrimin derinleştirilmesinde kaçınılmaz siyasal - yasal araçları artık hizmetinde bulunduran bu halkın insiyatif yeteneği bu şekilde somutlaşmaktadır.

(**Afrique - Asie**, No: 104, Mart 1976)

HALK MİLİSLERİ

Augusta Conchiglia

Başkan Neto, **«Her vatandaş kendini bir asker olarak kabul etmelidir.»** şiarını attı. En son olarak, Luanda'da 2500 kişilik bir gönüllü grubu and içti. Memurlar, işçiler, devlet görevlileri, her çeşit teknisyenler milis üniformalarıyla düzgün sıralar halinde resmî geçit yaptılar. Değişik yaşlardan ve değişik ırklardan adamlar ve kadınlar: Gerçek bir halk ordusu!

Bu zorunludur, çünkü savaş alanında MPLA tarafından kazanılan askerî zaferler, diğer bütün silâhlarını kullanmaya devam eden emperyalist güçlerin cesaretini kırmaya yetmeyecek: Angola'daki devrimci reformların sağlamlaşmasını engellemeye çalışmak için ekonomik sabotaj, rüşvetçilik, kabilecilik, ırkçılık körüklenecektir. Şehir ve köylerde, politik olarak en bilinçli olan binlerce emekçi Halk Savunma Örgütü'ne (ODP) dahil edildiler.

Savunma Bakanı «İko» Carreira'nın vurguladığı gibi **«emperyalizmin iç sızmalarına karşı, yakında gerçek bir savaş cephesi olacak»** geri hatların savaş sırasındaki gözetimi, bu asker-emekçilere düşüyordu.

Herkes Asker

Ikinci kurtuluş savaşı sırasında, kukla örgütler FNLA ve UNITA'nın saldırganlığına karşı savaşmak için, MPLA'nın sloganlarıyla yönlendirilen bu, LUANDA'nın halk mahallelerinin öz savunma milisleri halinde örgütlenmiş sakinleri gizlice kuvvetleniyorlardı. Bağımsızlıktan hemen sonra, bu kendiliğinden milisler üretimin bütün sektörlerinden doğan ve her çalışma yerini, her mahalleyi, her sokağı, her binayı savunmakla görevli olan silâhlı gönüllülerle, «öncü» emekçilerle tamamlandılar.

Sendikanın, Angola Ulusal Emekçiler Birliği (UNITA)'nin militanlarıyla yanyana olarak, üretimin her ünitesinde hücreler halinde örgüt-

lenmiş ODP emekçileri, iş yönetim komiteleri ve taban organizmaları ile birlikte, çalışma dünyasında başgösteren sorunları inceliyorlar. Bilhassa, sabotaja ve sızınalara karşı savaşarak ve üretim ve kârlar üzerinde emekçilerin denetiminin dereceli artışını sağlayarak, ekonomik atılımı gerçekleştirme yolundalar.

Kötü durumlar yok değil. Kadroların ve hatta patronların kaçışı ve işgücünün FNLA ve UNITA tarafından zorla başka yerlere nakledilmesiyle, işletmelerin % 60'ı çalışamaz durumda. Bu engellere, Avrupa ve Birleşik Devletlerin Angola sanayisine gerekli ürünlere ve yedek parçalara uyguladığı sessiz ambargo; ve emekçilerin zorunlu olarak orduda harekete geçirilmeleri de eklenmelidir.

Fakat, küçük ve orta işletmelerin geleceğini tehdit eden, bir iç pazarın yokluğudur. Angola'da, ürünlerin yüzde sekseni, kaçan sömürgeciler için üretilirdi. İnceleme halindeki ulusal plâna göre; besin, giyim ve taşımaya öncelik verilmesini ve bu üretim merkezlerinin birleştirilmesine rağmen, binlerce işçi, işsizlikle karşı karşıyalar.

Ulusal, stratejik çıkarların varolduğu ya da, ekonomik sabotajda bulunmaktan suçlu işletmelerin millileştirilmesi, bu durumu (işsizlik) ortadan kaldırmak için karma yönetim komisyonlarının yaratılmasını öngörüyor. Hükümet tarafından tayin edilen ve arkadaşları tarafından seçilen emekçilerden oluşan bu komisyonlar, yoğun pratik kurslarla teknisyen yokluğunu azaltmak-

la, işletmelerde tam istihdam sağlamakla ve demokratikleştirme sürecini hızlandırmakla yükümlü olacaklar.

Böylelikle, her üretim biriminin bağrında, halk iktidarının geliştirilmesi ve somutlaştırılmasını amaçlayan, fiili bir kitlesel katılımı ve en büyük problemlerin çabuk çözümünü sağlayacak güçler bulunuyor.

Sağlık konusunda, örneğin, «sağlık emekçileri» olarak kabul edilen doktor ve hemşireler ve halk savunma örgütleri, Angola Halk Polisi Örgütü (CPPA) ile, eğitim bakanlığıyla ve Gençlik Örgütleriyle işbirliği yapıyorlar. Bu işbirliğinin amacı ise, kitlelere sağlık konusunda ön tedbirler almalarını ve kitlesel tedavi yöntemlerini benimsemeyi öğretmektir.

Polisler, yaşam koşullarının ortaya çıkardığı kitlesel hastalık ve kusurlara karşı özel kurslar alıyorlar. Tüberküloz basiliyle savaşıldığı gibi, savaşmanın gerektiği baskı yöntemleri terkedilip —çünkü bu yöntemler halkla ilişkilerin kopması gibi tehlikeli etkiler yapmaktadır— halkın güveni kazanılarak ve yaşam koşulları düzeltilerek, hastalıkları yavaş yavaş yok etmek mümkün olmaktadır.

Böylelikle, FAPLA'nın tamamlayıcı bölümü olan ODP miliscileri gibi, CPPA da, orduyla halk arasında bağ kurarak, memleketin —bilhassa henüz kurtarılmış bölgelerin— tam kurtuluşuna ve yeniden örgütlenmesine esaslı bir katkı gösteriyor. Ve şehir ve kır gerillasının ilke ve

yöntemlerini, ağır silâhların ve tanksavarların, nakil araçlarının kullanılması, patlayıcı maddelerin yerleştirilmesi, sağlık yardımı ilk bilgilerini ve tabanın siyasal bilincinin oluşturulmasını öğrenerek kuruluş sürmektedir. Yakında müfrezeler, bölükler ve taburlar halinde yeniden gruplanacaklardır.

«(İko) Carreira, her Angolalıdan, kara deniz veya hava ordusuna bir asker yapacağız, dedi. Fakat, halkın çoğunluğu halk savunması örgütünde bulunacak. Devrimin kazançlarını korumak zorunludur. Bunu bizzat emekçilerden daha iyi kim yapabilir? Devrim Konseyinin henüz ilân ettiği ve önemli kanunları savunmak ve somutlaştırmak onlara aittir. Zaten bunlar devrimimizin nihaî amacı için esas bir aşamayı Halk demokrasisi'ni oluşturuyorlar.»

(**Afrique - Asie**, No: 105, Nisan 1976)

ANGOLA, ÇİN VE GÜNEY AFRİKA:

Çin ve Angola (C. Clark Kissinger)

Şubat 1976'da Azinna Nwafor'un yazdığı «Angola'nın Kurtuluşu» adlı yazı, maalesef, Çin Halk Cumhuriyeti'nin güncel dış politikasının anlaşılmasına olumsuz bir katkıda bulunmuştur. Kısaca özetlersek, Nwafor iddia etmektedir ki:

1) Çin Halk Cumhuriyeti Angola'da emperyalistlerin yanında yer almıştır;

2) Ç.H.C., Sovyetler Birliği ile ABD arasın-

daki mücadeleyi zamanımızda «tarihi sürükleyecek birinci unsur olarak görmektedir»;

3) Ç.H.C. devrimci halk savaşının gereklili ğini inkâr etmektedir;

4) Ç.H.C. şeylerin birincil olarak kendi içsel çelişkilerinin sonucuyla geliştiklerini inkâr etmektedir;

5) Ç.H.C., ülke içi devrimci güçlere «enternasyonal devrimci güçler»in yardımının gereğini inkâr etmektedir.

Çin'in Angola'daki politikası, (tüm diğer Üçüncü Dünya ülkelerinde olduğu gibi) kararlı bir şekilde emperyalist güçlerin müdahalesine karşı çıkmak, bağımsızlıkları için silâhlı mücadele veren halkları desteklemek ve aynı düşmana karşı savaşabilmek olan güçlerin birliğini desteklemektir. Portekizlilere karşı yapılan silâhlı mücadele boyunca, Ç.H.C. üç Angola kurtuluş örgütünü Portekiz'e karşı savaşlarında desteklemiş, üçünün de temsilcilerini Çin'e kabul etmiş ve üçüne de askeri bakımdan yardım etmiştir. Ve aslında MPLA, Çin'den diğer ikisine nazaran en fazla yardımı alan örgüt olmuştur.

Portekiz darbesinin ardından, yeni Portekiz hükümeti Angola'ya bağımsızlık verme isteğinde olduğunu bildirdi ve Angola'da bir ateşkes sağlandı. Afrika Birliği Örgütü (OAU)'nün teşviki ile Angola kurtuluş örgütlerinin üçü de yeni devleti yönetmek için koalisyon yapacaklarını bildirdiler. Angola'da Portekiz'e karşı ateşkes sağlanmasında ve üç başlıca örgütün birliğinin

açıklanmasından sonra, Çin bu üç gruba askeri yardım göndermeyi derhal kesti.

Emperyalist devletlerin tavrı ise bunun tam aksi oldu. Angola halkının bağımsızlık savaşı sırasında, A.B.D. bir taraftan Portekiz gücünün zayıflığını etrafa yayarken, diğer taraftan seçkin yardımlarını Angola'da desteklediği milliyetçi gruplara gönderiyordu. Sovyetler Birliği ise, Amerikan imparatorluğuna alışılagelen tepkisinin sonucu olarak MPLA'yı kısıtlı bir askeri yardımla destekliyordu. Denizaşırı Portekiz imparatorluğunun aniden yıkılması, Kanarya adalarından Timor'a kadar yeryüzünün her yerinden pay almak isteyen bu iki süper güç arasında çılgınca bir mücadeleye sebep oldu.

SSCB Portekiz'e karşı verilen mücadeleye tatmin edici bir yardım yapmayı hiçbir zaman mümkün görmemişti. Fakat, Portekiz'le ateşkes sözleşmesinden sonra, en modern silâhları göndermeye başladı. Küba'dan getirdiği 12000 sömürgeci askeri, taraflardan birine yardım olarak vererek, Angola'da kardeşler arasında bir iç savaşı körükledi. Aynı şekilde, Portekiz üzerinde iddiasını kaybeden Amerika, silâhlarıyla, paralı askerleriyle ve Güney Afrikalı birliklerin işgali ile hemen karşı tarafın desteğine geçti. Bu mücadelenin sonuçları ise şimdi gayet açık olarak bilinmektedir.

Emperyalistlerce kışkırtılmış bu mücadele boyunca Çin, Angola'nın gerçek bağımsızlığını kazanması ve bütün yabancı emperyalistleri kovması için iç birliğinin sağlanmasını teşvik etmiş-

ti. Bu, Çin'in, Angola'daki sınıf çelişkilerini inkâr ettiği için veya bütün Angola örgütlerini aynı gördüğü için değil; Portekiz'in yıkılmasının, Angola'da yabancı emperyalizmin sonu olmasından ziyade, gerçekte, Afrika'da yeni, yoğun bir emperyalist rekabet döneminin habercisi olduğu ve Angola halkının emperyalistlere karşı Portekiz'inkiyle mukayese edilemeyecek güçlere karşı koyması gerekeceği, doğru yorumundan kaynaklanmıştır. Bu durum, Çin halkının, Japonya'nın Çin'i işgal ettiği zaman karşılaştığı duruma bazı yönlerden benzemektedir. Hangi sınıfın idare edeceği nihai sorunu bütün Çin halkının (Komünist - Kuomintang birleşik cephesi içinde) emperyalist istilayı defedene kadar (devrimci iç savaşla) çözülememişti.

«Dünya büyük bir karışıklık içindedir. Gelecek aydınlıktır.»

Karışıklık, kapitalist bir güç olarak yükselmesinin bilincinde olarak kanlı oyunlarıyla dünyayı tekrar paylaşmak isteyen Sovyetler Birliği'nden ve statüko'yu korumak isteyen ABD'nin çileden çıkmış çabalarından gelmektedir. Bu böyle olunca, Amerika, çoğunlukla, varolan bağımlı rejimleri desteklemekte, Sovyetler Birliği ise bağımsızlık için yapılan halk savaşlarından, emperyalist rakibini zayıflatmak ve yeni bir alan kazanmak için faydalanmaya çalışmaktadır. Böyle durumlarda, Rus devletinin sınıf yapısını kavramakta fayda vardır. Eğitici bir örnek olarak, yıkılan İspanya İmparatorluğunu paylaşmak

için genç A.B.D. emperyalizminin 1898'de Küba halkına nasıl yardıma koştuğunu hatırlamak faydalı olacaktır.

Gelecek aydınlıktır, çünkü geberen emperyalizm ve yükselen proleter devrimi alanında ana eğilim devrimdir. Fakat, bütün emperyalistlerden biri, bir dünya savaşına doğru ilerlerken, kendisini sosyalist olarak maskelerse, bütün devrimci güçlerin, bu ülkenin amaçları ve niteliği hakkındaki görüşlerinin kristalleşmiş olması gerekmektedir. Bu halkların, mücadeleleri sırasında, iki süper gücün çelişkilerinden faydalanmayacakları demek değildir; fakat —Çinlilerin bir atasözü vardır— ön kapıdan kurdu kovarken arka kapıdan kaplanı içeri alıyorsak bunda pek fayda yoktur.

Angola ve Sonrası (John S. Saul)

Angola'nın durumu, alışılageldiği üzere, Kanada'daki liberal/tutucu çevrelerce ve bazı radikallerce de (görüldüğüne göre kasten) yanlış yorumlanmaktadır. Daha da şaşırtıcı olan, bu yanlış yorumların özünün aynı olmasıdır. Bu, Angola'daki mücadelenin somut tarihini ve bölgenin sosyal ve politik karakteristiklerini gözardı etme çabası üzerine oturmaktadır. Sonuç, durumun bütün karmaşıklığının başlıca «büyük güçler politikası» gösterisine indirgenmesidir.

Böylece, Kanada çevrelerinde, Sovyetler Birliği'nin rolü ve Angola'nın bağımsızlığı için halk hareketi (MPLA)'ne yardımı üzerine başta

MPLA'nın iddiaları ile çürütülen 1950'lerin eskimiş soğuk - savaş mitolojisine eğilim gösteren yorumlar yapılmaktadır. Ve bu yolda, MPLA'nın yirmi yıllık politik ve askerî mücadelesi bir limboya (*) çevrilmekte, uzun bir dönemi kapsayan bu tarihî süreç Moskova'nın başlıca birkaç manevrasına (Bu ya doğrudan müdahale yahutta Havana yolu ile idare olarak yorumlanmaktadır.) indirgenmektedir.

Bu bakış açısına göre, batı yanlısı FNLA ve UNITA, Sovyet yanlısı MPLA'ya karşı mertçe dövüşür görülmekte ve hatta —Güney Afrika'daki katı beyaz hegemonyasının temeli olan— Güney Afrika Cumhuriyeti «komünist saldırganlığına» karşı koymak şerefi ile haklı görülmektedir. Bütün bunlar, MPLA'nın Angola'nın bağımsızlığını kurma çabalarını engellemek için ülkenin işgal edilmiş olduğu gerçeğine rağmen olmaktadır!

Ortanın solunda ise aşağı yukarı, Maoist bir şekilde, «süper güçlerin rekabeti»nin tehlikesinden ve «Sovyet sosyal emperyalizmi»nin tehlikelerinden bahseden bu temelde Angola devriminin tartışılmaz temsilcisi olarak takdire layık MPLA'ya yardımı reddetmeye paralel eğilimler görülmektedir. Bu. sonuç olarak, ya «Angola halkına» yanlış bir yardım çağrısına ya da daha kötüsü, UNITA ve FINLA'yı MPLA'ya karşı desteklemeye götürmektedir. Böyle bir davranış, Kanadalı militanları, yöredeki Güney Afrika ve

(*) Limbo Hareketli bir Güney Amerika dans türü.

Amerikan planları ile sıkı bir şekilde ittifak haline sokması olgusuna rağmen, onları çılgınca yollarından vazgeçiremez gözükmektedir.

Bu tür yozlaştırmalar, yani hem Kanada solunun hastalığını ortaya koyması bakımından «Maoist» sapma, hem de devrimci değişime derinlemesine bir şekilde düşman olan gerici kamuoyu saflarının ve zayıflığı ve düşüncesizliği yüzünden «liberal» geçinen kişilerin siyasal ortaklığının gücü hakkında bilgi vermesi yüzünden alışılagelmiş sapma ilgiye değer. Solun hastalığına ilerde döneceğiz. «Alışılagelmiş sapma»nın ağırlığına gelince, Kanada kamoyunun, hiç kimsenin Angola hakkında en ufak bir bilgisi olmadığı bir noktadan sadece birkaç hafta içinde görünüşte herkesin bir fikrinin olduğu —gerçi, üzücü bir şekilde, yanlış bir fikir olsa da— bir noktaya varmasındaki dehşet verici kolaylığı gözönüne almamız gerekir. Bir kere daha, ırkçı, saldırının gerçek yüzü ve Güney Afrika'daki emperyalist statüko, halka yansıtılırken, politikacılar ve basın tarafından yozlaştırılmıştır. Aynı saptırmanın Güney Afrika'nın ırkçı baskıları ve batının müdahalesini bölgedeki savaşın içine çektikçe artması muhtemeldir. Angola'nın durumu, bu ülkedeki Afrika kurtuluş mücadelesinin güçlenmesini amaçlayanların önünde duran işin zorluğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Angola'da çıkarılan sonuçların daha gerçekçi bir analizinin anahtarı, (yukardaki bakış açılarının) şimdi dünyanın dikkatini üzerine top-

lamış olan Angola kurtuluş hareketlerinin genel bir değerlendirmesiyle değil, tarihi bir analizi ile başlayarak içini dışına çevirmede yatar. Portekiz'in Angola'dan ayrıldığı tarihte (Kasım 1975) Mozambik Kurtuluş Cephesi (FRELİMO) Başkanı Samora Machel tarafından verilen demeç en iyi başlangıç noktası olabilir:

«Mozambiklilerin Angola'daki olaylara bakışı hakkında konuşmama izin veriniz. Bize göre problem şu şekilde konmuştur: Angola'da kim mücadeleye önderlik etmiştir ve etmektedir? Ve kime karşı? Düşman kimdir? İnsanların hayatlarından ve şehirlerin harab olmasından kim sorumludur? Halkı kim vurmakta, öldürmektedir? Biz, Angola'nın durumunu birçok yıllardır geçirdiği evrimi gözönüne alarak tahlil ettik. Kendi kendimize şöyle sorduk: Sömürgeciliğe karşı kim gerçekten mücadele etti? Kim gerçekten savaştı?

Hiç şüphe yoktur ki, Angola'nın kurtuluşu için halk hareketi (MPLA) ,Angola'da gerçekten mücadeleye önderlik etmiş ve etmektedir. Ve bugün, Portekiz sömürgecileri giderken MPLA ile yek vücut olmuş Angola halkı zaferlerini kutlamaya hazırlanmakta; tam bağımsızlıklarının meyvalarını toplamak üzerelerken, emperyalizm tarafından yönlendirilen bir takım gruplar bu bağımsızlık hareketini baltalamak istemekte ve bağımsızlığı geciktirmek için yabancı askerî müdahaleye zemin hazırlamaya çalışmaktadırlar.

Her kişi ve Afrika'nın bütünü anlamalıdır ki Afrika devriminin sonuçları tam şimdi Angola'-

da belirlenmektedir. Geçmişte olduğu gibi, ittifak kurduğumuz MPLA'yı her zaman destekleyeceğiz. Bu hareket, ne kendiliğinden ne de uyarılmış bir harekettir. Sağlam ve etkin dayanışma münasebetlerimiz, aynı düşmana karşı verdiğimiz uzun mücadele yolunda gelişmiş ve pekişmiştir. Çünkü, uzun zamandan bu yana ortak ilkelere ve ortak amaçlara uygun olarak aynı düşmanı hedef aldık.»

MPLA'ya alternatif olarak çıkarılan iki hareketin kabaca gözden geçirilmesi bu bakış açısının gücünü pekiştirir. Holden Roberto'nun Angola Ulusal Kurtuluş Cephesi (FNLA)'ne bakınca en ufak bir yanlış anlaşılmaya kesinlikle yer olmadığı görülmektedir. Sadece 1960'ların başında askerî olarak biraz aktif olmuş, sonra hemen Kongo-Kinşasa (şimdi Zaire)ya çekilmiş, orada Angola'da yakında gelişebilecek yeni sömürgeci bir çözüme katılmak için, adi Başkan Mobutu'nun patronluğu altında, pasif bir şekilde davet beklemiştir. Son Amerikan ifşaatlarının belgelendiğine göre, bu hareket senede sadece 10 0000 dolar için CIA'ya «haber toplayıcı» olarak Holden Roberto tarafından sonunda pasifize edilmiştir.

Bir Amerikalı görevlinin keskin kokulu cümlesinden anlaşıldığı üzere, 1974'deki Portekiz darbesinden sonra Roberto, hareketi «yeniden canlandırmış» ve hemen sonra Çin'den olduğu kadar Zaire'den ve A.B.D.'nden de malzeme yardımı alan FNLA, Angola'daki güçler dengesinde

oynayabileceği yegane kartı oynamıştır (*). FNLA, yıllar boyu gerilla hareketini besleyecek güçlü bir halk tabanına sahip olamadığından, MPLA'yı durdurmak için —Kuzeyde ve Luanda'da— umutsuzca vahşi askerî güç kullanımına gitti. Neyse ki, Nathaniel Davis'in iddialarının gerçekliği ortaya çıktı. Kissinger'in (bir zamanlar Şili'de olduğ:u gibi) Afrika'daki adamı Davis, Amerika'nın FNLA ve UNITA'yı destekleyerek MPLA'yı tecrit etme politikasına muhalif olduğunu belirterek Dışişleri Bakanlığındaki görevinden istifa etti. Sebebi ise: Bu iki hareket, FNLA ve UNITA, (Davis'in söylediğine göre!) bir kesekâğıdının içine sıkışıp kaldılar. Gerçekten de, Kuzey Angola'daki savaşın çoğu Zaireli birlikler ve beyaz kiralık askerlerce yürütülmüştü.

Angola'nın Tam Bağımsızlığı İçin Ulusal Birlik (UNITA) sömürgecilik döneminde askerî ola-

---

(*) Çinlilerin böyle bir harekete arka çıkması —silah yardımı olarak Haziran/Temmuz 1975'e kadar, danışman olarak da geçen Kasım ayına kadar— bu ülkenin SSCB'ne karşı genel düşmanlığının Angola'daki duruma yanlış bir uygulaması olarak açıklanabilir; öylesine ki sanki Sovyetlerin MPLA'ya yardımı, bu örgütün anlamını ve temsil ettiği gücün niteliğini yok etmiştir. Benzer şekilde, Çin'in Kasım sonrasındaki Sovyet sosyal emperyalizmine karşı sürekli ve yanlış olarak yaptığı "birlik" çağrılarında bulunmuş; bu, pratikte Angola'daki MPLA gerçeğini zayıflatacaktı. **En iyisi,** bu politikayı Çin'in üzüntü verici ama önemli bir hatası olarak yorumlamaktır.

rak önemsiz bir durumdaydı. Güney Afrika yanlısı olan J. Venter'in 1970 öncesi Portekiz sömürge savaşlarından bahseden «The Terror - Fighters» kitabı, Angola meselesine yaklaşırken, bu hareketten hemen hiç bahsetmemekte ve Portekiz'in sadece MPLA'nın tehdidine önem verdiği üzerinde ısrar etmektedir. Basil Davidson da «In The Eye of the Storm» adlı yetkin yazısında —ki bu yazı kurtuluş hareketi yanlısıdır—, aynı paralel sonuca gelmektedir. Daha yakın bir tarihte, Davidson'un, —Küçük ve etkisiz— UNITA'nın lideri Jonas Savimbi'nin Portekizlilerle «savaş yılları» boyunca yakın ilişki içinde olduğu ve silâh ve bilgi alışverişi yaptığı şüphesi Savimbi'nin, darbeden sonra Portekiz'de ele geçen mektuplarında da ağırlık kazanmaktadır. Bunlara ilâve olarak, Portekiz'in eski diktatörü Marcelo Caetano'nun otobiyografisi **«Depoimento»** da, Costa Gomes'in ve Betancourt Rodriguez'in Angola'nın doğu kısmındaki stratejilerini desteklemek için 70'lerin başlarında, Savimbi başkanlığında bir grup isyancının MPLA'ya karşı eylem koyduğundan ve bunlarla pazarlık yapıldığından bahsedilmekte ve böylece uzun savaş yıllarında bu örgütten hiçbir hareket emaresi görülmemektedir.

PAİGC'nin (Gine - Bissau), FRELİMO'nun (Mozambik) ve MPLA'nın, o zamanlar Portekiz Devlet Başkanı olan Spinola'nın entrikalarına karşı askerî mücadeleyi yoğunlaştırdıkları yıllarda, Savimbi'nin —1974'de— ilk ateşkes teklif

eden olması ilginçtir. Yahut, Savimbi'nin, Sal adasında ,Mobutu, Holden Roberto ve Spinola ile MPLA'yı mücadele dışı bırakmanın ne kadar iyi olacağının plânını yapabilmesi de ilginçtir; ki bu toplantının acil sonucu (Londra'da) **Sunday Times**'da, «Spinola'nın Mobutu, Roberto ve Savimbi'yle yaptığı karma görüşmenin Angola'yı kapitalizm için emin bir hale getirmiş olduğu kabul edilebilir.» («Angola: The Carve up of Africa's Eldorado», Ekim 20, 1974) şeklinde yorumlanabilir. Bu imkânı kuvvetlendirebilmek için Savimbi kendini sağcı Portekiz iş çevrelerine bağlamış ve sonra da Amerikan ajanları, Avrupalı kiralık askerler ve son olarak da bizzat Güney Afrika ordusuyla aynı yolda bulmuştur. Samora Machel'in aşağıdaki sözünden de anlaşıldığı gibi «Angola'da iki güç karşı karşıyadır: Bir tarafta emperyalizm, müttefikleri ve kuklaları; öbür tarafta da, MPLA'yı destekleyen ilerici halk güçleri. **Söylenebilecek başka hiçbirşey yok.»**

Bu sefil niteliğe karşı MPLA'nın yapısını belirleyelim. Basın yazıları ve —bazı sol kanat tartışmaları— 50.'lerin ortasında kurulmuş olmasına ve 15 yıldır silahlı mücadele yürütmesine rağmen bu hareketin sadece son aylarda ortaya çıktığını düşündürebilir. Angola'nın en kalabalık bölgesine Zaire üzerinden giriş zorluğuna rağmen, MPLA önce Cabinda bölgesinde etkin bir askeri varlık kurmuş ve 1964'de Zambia'dan hareketle, doğu Angola'dan yavaş fakat emin adımlarla batıya doğru ilerlemiştir. Aynı şekilde,

önemli olarak, kurtarılmış bölgelerde yeni Angola'nın sosyal alt yapısını kurmuştur. (Bak. Davidson) 1974'de Portekiz darbesi geldiğinde MPLA, FRELİMO'ya nazaran askeri ve politik bakımdan belki biraz daha geri idi. Doğu'nun dağınık nüfusu, FRELİMO'yu radikalleştirmeye yarayan «uzun süreli silahlı mücadele» nin koşullarını ağırlaştırıyordu. Üstelik, —hareket içindeki oportunist ve tutucu unsurlar yani «Chipenda kliği» ve Portekiz entrikalarınca yönlendirilen— iç sürtüşmeler hareketi darbe anına kadar sağa çekmeye devam ediyordu. Herşeye rağmen, bir radikalleşme süreci başlamış ve bir yol çizilmişti, ve bu amacın gittikçe berraklık kazanması ve mücadele için pekişınesine «Batı» sert tepkiler gösterdi. Açıktır ki, dış menfaat çevreleri —Zaire, Güney Afrika, ABD ve batı Avrupa ülkeleri— Angola'daki Sovyet silahlarının ve Küba birliklerinin varlığından ziyade, MPLA'nın temsil ettiği gerçek anti-sömürgecilikten ve radikalleşmeden kendilerini tehdit edilmiş hissettiler. Böyle bir hareketin, er veya geç, bölgedeki —Zaire, Zambia vs. gibi— sendeleyen yeni sömürgeci projelere karşı örnek olacağı, ve Güney Afrika tarafından yasadışı bir şekilde işgal edilmiş olan Namibia'nın sınırında SWAPO'nun geliştirdiği mücadeleye sağlam bir temel oluşturacağı görülecektir.

Darbeden sonra MPLA'nın eylemlerinin —1950'lerde ilk hücre örgütlerini kurduğu temeli ve uzun süre boyunca yeraltı desteği sağlayan— kalabalık başkent Luanda'ya kayması, ha-

reketin radikalleşme gücünü pekiştirmeye yaradı. Darbe sonrası Portekiz'de, General Spinola'nın zorla iktidardan atılmasının hemen ertesinde MPLA üç hareketin ortak geçici Angola hükümetinde yer almayı denedi; sonra, ısrarla Kasım 1975'de bağımsız Angola Halk Cumhuriyetini kurdu. Bu iki dönem boyunca, hareket artan bir şekilde «Poder Popular» (Halk Gücü) üzerine inşa edilen yeni sistemin temelinde halkın her birimde yönetime katılmasının hayati organlarının kuruluşunu ihtiva eden programı üzerinde faaliyetini yoğunlaştırdı. Tehlikeli bir demokratik deneyim olarak görülerek FNLA ve UNITA tarafından baltalanan, fakat pratikte batılı görüşmecilerin en berbatlarını bile etkileyen **«Poder Popular»** MPLA'nın olumlu bir plânı olarak onu diğer rakiplerinden ayıran başlıca yön oldu. Üstelik bu program (savaşın, lojistiği izin verdiği oranda) endüstride işçilerin kontroluna ve kırsal kesimde kollektif üretim hareketine doğru bir harekete sıçrama tahtası olmaya başlamıştı ve en radikal tedbirlerin bile alınacağına dair bir söz niteliği taşıyordu. Şüphesiz, **«Poder Popular»**ın da kolaylaştırdığı MPLA'nın halkla bütünleşme süreci halk cumhuriyetinin askeri başarısının bir anahtarı oldu.

Aynı derecede etkileyici, ve Angola'nın bugünlerinde önemli olan birşey de, yine uzun tarihinden kaynaklanan bir niteliği olarak kabile anlayışını aşması ve gerçekten ulusal bir politika geliştirme çabalarıdır. Yine bu, UNITA ve FNLA'nın faaliyetleri ile çelişmektedir. Dış men-

faatlerin birincil ve en önemli kuklaları olan bu hareketler (ve özellikle UNITA, Ovimbundu bölgesinde) etnik korkuları demagojik bir şekilde ustalıkla kullanarak bazı yerli güçleri tahrik etmeyi becerdi. Bu, Afrika'daki en oportünist küçük burjuva politikacılarının ortaklaşa taktiğidir; etnik ideoloji ile bilinçlenmenin nerede çakıştığını bilmek gerçekten çok zordur. Güvenle söylenebilecek birşey varsa o da MPLA'nın savaşın yavaşlamasına rağmen bu tip olumsuz «öğrenme deneyleri»ni düzeltmeye başlamış olmasıdır. Özellikle bu yönde, cesaret verici olarak, MPLA, Luanda ve başka yerlerde, Angola halkını daha yüksek bilinç seviyesine çıkaracak ve bu tip zorlukları yenecek politik çalışmaları her zaman göstermektedir. Fakat bu, bir noktayı başka bir açıdan tekrarlamaktır: MPLA devrimci bir harekettir, halbuki rakipleri olarak adlandırılanlar devrimci değillerdir ve asla olmamışlardır.

•

Böyle bir yargı Angola'ya yabancı müdahaleyi değerlendirmenin özgül kriterini bize verir. FNLA ve UNITA'nın uluslararası emperyalist ilişkileri açık, yerli karşı - devrimcilikleri de tartışmasızdır. Sovyet silahları ve Küba askerleri MPLA'nın başarısında önemli bir rol oynamıştır. Bu gerçekler insana ne düşündürebilir? Tabii ki bunu proleterya enternasyonalizminin ve devrimci dayanışmanın övgüye değer bir gösterisi olarak görecek kişiler bulunacaktır. Belirtildiği gibi, sağdan ve soldan çeşitli kişilerin, Sovyet amaçları hakkında önemli yanlış fikirleri vardır. Yine de

en önemli nokta şudur ki, değişik kişilerin bu müdahale hakkında yorumları ne olursa olsun, 20 yıldır bağımsızlık için mücadele etmiş olan MPLA'nın bağımsızlığını, dostlarına bile olsa, yeniden terk edeceğini düşünmek için hiçbir sebep yoktur. Gördüğümüz gibi rakiplerinden açıkça farklı olarak, MPLA'nın gelişmesi hareketin bağımsızlığını ve yönetimini ispat etmiştir. Bağımsız Angola'nın ilk Cumhurbaşkanı Agostinho Neto'nun sözleri şöyledir: «Sadece silah verdi diye Sovyetler Birliği'nin uydusu olmamız gerekmez. Hiçbir zaman uydu olmadık. Moskova'dan, devletimizi nasıl kuracağımız hakkında hiçbir fikir sormadık. Memleketimizdeki bütün temel kararlar; hareketimiz, hükümetimiz ve halkımız tarafından alınmaktadır.»

Üstelik MPLA, yıllar boyu, doğu bloğu ülkelerine ilaveten —Kiliseler Dünya Konseyi, İskandinav hükümetleri, Hollanda, Oxfam Canada, Suco gibi— bir sürü başka kaynaktan, özerkliğini kaybetmeden ve politikasından taviz vermeden yardım almıştır; ve muhtemelen böyle davranmaya devam edecektir. Benzer şekilde, MPLA Çin'le ilişkilerini koparmamaya kararlıdır, ki bu da bir «Sovyet kuklası» için en azından uygulanamayacak bir pratiktir. Neto'nun kendi kelimelerini yeniden belirtmekte yarar var:

«Herkes kabul etmelidir ki, Güney Afrika'da birçok ülkede kurtuluş hareketlerini desteklemekte Çin Halk Cumhuriyeti önemli bir rol oynamıştır. Buna rağmen, belki de doğru tahlilin

eksikliğinden, Çin bazı yanlış durumlara düşmüştür. Böylece, Çin'i, gerici güçleri ve hükümet darbecilerini destekler bulduk. Aynı şekilde, Angola'da Çin'i, Amerika tarafından yaratılan ve silahlandırılan ve amacı Afrika'nın devrimci yoluna engel olmak olan gerici güçlere yardım ederken görüyoruz. Böylece, Çin'in yegâne gerçek kurtuluş hareketinin karşısında, Amerika ile aynı safta yer aldığını görüyoruz. Biz, durumun yeni bir tahlilinin, Çin'i tavrını düzeltmeye, yegâne gelişen ilerici güçlere yardıma götüreceğine cânı gönülden inanıyoruz. Bizim tarafımızdan Çin'e karşı bir düşmanlık söz konusu değildir. Tersine ,iyi ilişkiler istiyoruz. Bağımsızlıktan sonra Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkiler kuracağız.» (*)

İşte ,radikal ve kesinlikle bağımsız, gerçek bir ulusal kurtuluş mücadelesinin lideri, bir lider ve sömürgeciliğe ve sömürgeciliğin emperyalist ortaklarına karşı 20 yıllık mücadelesinin mükâfatını kazanan bir hareket konuşmaktadır.

Niçin Kanada'da da bu gerçekler inkâr edilmektedir? Kamuoyu araçları ve politikacılar yö-

---

(*) MPLA'nın Dış İlişkiler Görevlisi Paulo Jorge, Ekim 1975'de Toronto'da kendisine yöneltilen bir soruya karşılık Çin'in rolü konusunda şunları söylemiştir: "ÇHC'nin durumunu gerçekten açıklayabilecek olan sadece Çin halkıdır. MPLA olarak, Angola halkının gerçek bağımsızlığını kesinlikle temsil etmeyen FNLA gibi bir harekete devrimci bir hükümetin ve devrimci bir halkın nasıl silah yardımında bulunduğunu anlamakta güçlük çektik."

nünden saptırılmasının sebeplerini anlamak o kadar zor değildir. Eğer Sovyet ve Küba «saldırganlığı» olarak gösterebiliyorsa, varolan derinlemesine bir sosyal dönüşüm sürecine karşı çıkmak çok daha kolay birşeydir. Fakat solun bazı bölümlerinin böyle bir rolü üstlenmeleri de karmaşık bir sorundur. Öncelikle ve özellikle, önemli bir pratikten yoksun, soyut formülasyonlar («**Marksizm Leninizm**» ve benzeri tekrarlamalar) içinde boğulmuş bir sol eğilim ve somutun tahlili gibi zahmetli bir iş yapmaktansa, düşünce ve strateji dikte ettirmeyi tercih eden devrimci inançlı imtiyazlı yoğunluklar bu görevi yerine getirmektedir. Güney Afrika'daki kurtuluş hareketlerini 10 senedir analiz eden şimdiki yazar gibi bir kimse için, Angola meselesi hakkında yanlış bilgi sahibi eksperlerin çoğalması özellikle can sıkıcı olmaktadır. Fakat, böylesine deforme olan sadece yabancılar mı? Aslında, Kanadalı solun, Angola ile uğraşmanın zorluklarının farkına varması, Kanada'da Marksizmin somutlaştırılamamasının, slogancılık ve Kanada ekonomi politiği üzerindeki tartışmanın yozlaşmasına sebebiyet verdiği gerçeğini daha kesin olarak ortaya çıkarabilir.

Ne olursa olsun, MPLA'nın çoğalan zaferlerinin, hareketin tavrı üzerinde, pratik değil ama akademik bir mesele haline gelen kısır tartışmaları eritmesi, açıkça iyi bir şans olmuştur. Tarih, bu senenin Şubat ayı gibi geç bir zamanda, dindarca bir ittifakla, «Angola'lı başlıca üç politik grubu —MPLA, FNLA ve UNITA— silahlı

savaştan çekmek ve karşılıklı bir barış antlaşmasına» çağırma kararı olan her partiden Kanadalı parlementerleri epeyce geride bırakmış oldu. Bu, aynı zamanda, Kanada'da bir UNITA temsilcisine ev sahipliği yapmakla meşgul olan Kanadalı solcular için de geçerlidir.

Bugün «resmi Kanada» bile olaylara uymak zorunda kaldı. Hatta, aylarca Kanada'nın Angola Halk Cumhuriyetini tanımasını isteyen delegeler, Ottowa'da taştan bir duvarla karşılaştılar; hükümetin bu reddi, alaylı bir şekilde, daha önceleri bağımsızlığını kazandıktan aylarca sonra bile Gine Bissau'yu tanımayı reddetmesine benzetildi. Kanada Hükümetinin bu konuda belli başlı itirazı ise PAIGC'nin başşehir Bissau'yu zaptetmemiş olmasıydı. Angola meselesinde ise, MPLA'nin Luanda'yı zaptetmesi önemsiz olarak görülmüştü. Plus ça change (*)... Aynı şekilde, Başbakan Trudeau, Angola hakkında Kanada'nın fikrini aydınlatmak amacıyla yaptığı Küba ziyaretini fırsat olarak kullanacağına, hükümetin Güney Afrika'daki olayları hiçe sayarak, tam Henry Kissinger'e yakışan ve Kanada Hükümetinin tereddütsüzce kabul ettiği bir tarzda «NATO'ya tehdit» ve «kızıl tehlike» meselelerini kabul ederek, meseleye daha da bir gizlilik getirmiştir. Bütün bunlara rağmen, Şubat sonunda Angola Halk Cumhuriyeti'ni ülkenin yasal hükümeti olarak tanıyarak diğer batılı ülkeleri —henüz Birleşik Devletler değil— takip etmiştir.

(*) Mesele değiştikçe...

Buraya kadar mesele halledildi. Fakat, Angola'da gerçekten neler olduğunun tartışması —ki halkın kuvvetlerinin zaferidir— ortadaki mücadelenin geniş anlamını halen bulandıran bu olgu olarak devam etmektedir. Burada kaynak Güney Afrika'nın Angola'daki mücadeleye açık bir şekilde katılması, MPLA ve Kübalıların birleşik güçlerine yenilmesi ve bu karışma ve yenilmenin dallanıp budaklanmasıdır. Gerçek olan şudur ki, Güney Afrika sorunu hiç bu kadar sert bir şekilde tarihin gündemine getirilmemişti ve beyaz **laager** (Güney Amerika'daki kamp ve konak yerleri) yenilmezliği efsanesi de bir daha geri gelmemek üzere yok olmuştur. Bundan da, sadece Güney Afrika'daki devrimci güçler fayda görebilirler, gericiler değil.

Tabii ki, Güney Afrika, «Kuzeydeki» askeri harekâtı Namibia'ya ayak basmak için fırsat olarak kullandı. (Roger Murray'ın, «Güney Afrika SWAPO'yu Kırmak için Fırsat Yakaladı» adlı yazısını, **African Development** dergisinin 1976 Ocak sayısında okuyunuz.) Fakat içte, Mozambik'teki Güney Afrika saldırıları da etkisini gösterdi. Pretoria'daki **Dokuz SASO**'nun geçen seneki FRELİMO yanlısı gösterileri şimdilerde yine canlanmaktadır. Vorster'i felâkete sürükleyen Angola maceraları, sadece Güney Afrikalı beyazları yolundan çevirmekle kalmadı, fakat siyah militanlığın gelişmesine de katkıda bulundu; meselâ, Aralık ayında Güney Afrika'da tam savaş sıcaklığının ortasında toplanan Black People's Convention'ın (Siyah Halkların Kongresi) 4. yıllık kongresi MP-

LA'ya doğrudan destek olmuştur. Enternasyonal olarak, Cumhuriyetin Namibia üzerinde yasa dışı baskı kurması, sorulara çok daha açık olmalı ve şimdi de SWAPO, MPLA'nın vadettiği gibi Angola'da da üslenebilir. Ayrıca Zimbabwe'deki askeri durum, bu kez daha sağlam bir temel üzerinde yükselen Afrika hareketi ile birlikte tekrar kızışmaya başladı. Ve sonra, Sovyetler Birliği'nin, MPLA'ya yardımlarıyla propaganda yapabilmiş olması, onun başka yerlerde de bağımsızlık hareketlerini destekleyerek bunun gibi kazançlar aramasına yol açmıştır. Belki, Çin de hatalı Angola siyasetinden ders alacak ve tıpkı bir zamanlar Mozambik'te yaptığı gibi diğer Afrika bölgelerinde de gerçek halk güçlerini destekleyerek yeniden olumlu rol oynamaya başlayacaktır. Kısacası, güney Afrika'da büyük değişimlere gebe günler yaşanmaktadır.

Editörlerin Yorumu

Yukarıdaki yazılarda tartışılan konuya bağlı olarak John Saul'ın tavırlarını benimsemek durumundayız. Clark Kissinger'in iddialarına yönelik olmamakla birlikte, Kissinger'in tarihi analizinin hatalı yönlerini ortaya koymaktadır.

Bu iddiaların belli başlıları hakkındaki yorumlar şöyle sıralanabilir:

1. Clark Kissinger, Angola'daki «üç kurtuluş hareketi» terimiyle, Afrika yakın tarihin gerçekleriyle ilgilenmekte isteksizlik ya da kabiliyetsizlik göstermiştir. 1960'ların başındaki durum ne olursa olsun (bu konu, MR'nun Şubat sayısında, Azinna Nwafor tarafından yeteri kadar ele alınmış-

tır), bu son on sene boyunca ve Portekiz'in Afrika'daki hakimiyetinin sona ermesinden bu yana, MPLA'nın, Angola'daki tek gerçek kurtuluş hareketi olduğuna dair en küçük bir şüphe olamaz.

2. «İki süper gücün, Kanarya adalarından Timor'a kadar (Portekiz hakimiyetinin) parçaları toplamak için delicesine bir çabaya girdiklerinden bahseden dördüncü paragraf, Kissinger'in tutumu hakkında bazı kesin varsayımlar ifşa etmiş gibi görünmektedir. Portekiz hakimiyetinin kimse tarafından toplanacak «parçalar» halinde olmadığı, fakat kurtuluş için savaşan ve her yerdeki ilerici insanların içten desteklerini hakeden ezilen halklardan oluştuğunu her radikal kişi bilir. Onları, süper güçlerin rekabet ve manevra objeleri gibi görmek hatalıdır.

3. MPLA ile yanyana savaşan Kübalılara «sömürge birlikleri» adını takmak, sadece emperpalist güçlerin tecavüzüne ve Güney Afrika ırkçılığına karşı savaşan MPLA'nın acil isteğine olumlu cevap vererek yardıma koşan Kübalılara değil. fakat çağdaş dünyadaki emperyalizm ve sömürgecilik tarihinin niteliği ile ilgili herhangi bir kişinin zekâsına da bir hakaret olur. Kübalılar Sovyetler Birliği'nden hiç bir yardım almaksızın kendi devrimlerini yapmış, ve bu devrimi Birleşik Devletler emperyalizmi ve İspanyol sömürgeciliğine karşı, 100 senelik silahlı mücadelelerinin sonucunda gerçekleştirmişlerdir. Devrimden sonra ve Birleşik Devletlerin ekonomik ablukasının baskısı ve askeri müdahalesinin sürekli tehdidi altında, Kübalılar, Sovyetlerden yo-

ğun ekonomik ve askeri yardım kabul ettiler. Bu hiç şüphesiz, Kübalıların yüksek derecede SSCB'ne bağımlılığı demektir, fakat Kübalılar dünya meselelerinde Sovyetlerin pozisyonunu desteklemekle bunu fazlasıyla ödediler. Fakat aynı zamanda, Lâtin Amerika ve Afrika'daki devrimci hareketleri destekleyerek ve Vietnamlılar ve Kuzey Korelilerle yakın ilişkiler kurarak, Kübalılar kendilerine has bir dış politika güttüler. Bu gerçek kayıtların ışığında, MPLA'ya askerî yardımın Kübalı fikri olduğunu, en az Sovyet fikri olduğu kadar düşünmek çok mantıkidir. Bizim inandığımız gibi, herhangi birisinde, SSCB'ne bağımlılık ilişkisinin, uzun vâdede Küba'ya ciddi tehlikeler getireceğine inanabilir —aynı şey II. Dünya Savaşından sonraki dönemde Batı Avrupa ile Birleşik Devletler arasındaki bağımlılık ilişkileri hakkında da söylenebilir— fakat bu, Küba'nın Sovyet sömürgesi olduğunu söylemekten tamamiyle farklı bir şeydir. Bunun gibi hazır formüller ciddi analiz ve tartışmaların değil, ucuz polemiklerin sahasına girer.

4. Kissinger'in elde ettiği sonuçlara varış mantığı bize çok tuhaf geldi. Sovyetler Birliği'nin dünyayı tekrar ikiye bölmek istediğini ve Birleşik Devletlerin güncel durumu muhafaza etmek istediğini söylüyor. Bu şartlar altında, Birleşik Devletler şimdiki rejimleri desteklerken, Sovyetler Birliği, «bir tutunma noktası kazanmak ve emperyalist hasmını zayıflatmak için halkların bağımsızlık mücadelelerinden yararlanır.» Aşağı yukarı böyle söylüyor. Fakat, bütün dünyadaki dev-

rimciler ve ilericiler için elde edilen sonuçlar nelerdir, Kissinger'in reçetesi şu: «Rus devletinin sınıf niteliğini kavramak çok gerekli.» Bunu kavradıktan sonra ne yapmalı? Bu durumda iki yol gözükmektedir: Ya Birleşik Devletlerin bugünkü statükoyu korumasına yardım etmek, ki bu S.S.C.B.'nin daha fazla kazançlar yapmaması içindir; ya da, SSCB'nin halkların bağımsızlık mücadelelerini desteklemesine engel olmak (ki bu bağımsızlık ABD'den ve Sovyetler Birliği'ndendir). Üçüncü bir olasılığın varolduğu kavramı —ki bu açıkta durmak ve her iki seçeneğin de zararlı olduğunu belirtmektir— ise doğal olarak desteklenemez. Objektif olarak bu tavır, hakim güçlerden birine veya diğerine yarar sağlamak olur. Bu iki alternatifin arasında, Kissinger'in iddiası statükoyu koruma yönünde ağırlık kazanmaktadır.

Sonuç olarak, Angola'da Çin'in rolü üzerinde şunlar söylenebilir. Bu sorunu en iyi yargılayacak olanlar ne Amerikalılar, ne Ruslar, ne de Çinlilerdir. En iyi yargıçlar Afrikalı devrimciler ve özellikle 15 seneden beri, silah elde, Amerikan ve Avrupa emperyalizmi tarafından desteklenen Portekiz sömürgecilerine karşı savaşan Mozambikli ve Angolalı yoldaşlardır. Onların görüşleri ise yukarıda John Saul'un Agostinho Neto'dan aktardığı gibi açıkça konmuştur: «Belki de doğru tahlil eksikliğinden, Çin bazı yanlış durumlara düşmüştür. Böylece, Çin'i gerici güçleri ve hükümet darbecilerini destekler bulduk. Aynı şekilde, Angola'da Çin'i, Amerika tarafından yaratılan ve silahlandırılan ve amacı

Afrika'nın devrimci yoluna engel olan gerici güçlere yardım ederken görüyoruz. Böylece, Çin'in, yegane gerçek kurtuluş hareketinin karşısında, Amerika ile aynı safta yer aldığını görüyoruz.» Bu, aslında sert bir eleştiridir fakat MPLA'nın lideri, şimdiki Halk Cumhuriyeti'nin Başkanı Agostinho Neto'yu Çin'i reddetmeye götürmemektedir. Tam aksine, Neto: «Biz durumun yeni tahlilinin Çin'i tavrını düzeltmeye ve yegane ilerici güçlere yardıma götüreceğine can-ı gönülden inanıyoruz. Bizim tarafımızdan Çin'e karşı bir düşmanlık söz konusu değildir. Tersine, iyi ilişkiler istiyoruz...» demiştir.

Bu, bizce, bütün ilerici ve devrimcilerin kendilerine her yerde uygulamaları gereken örnek bir tavır olarak görülmektedir. Çin'in, dünya devrimine muazzam, gerçekte önceden hiç görülmemiş ve eşi bulunmayan katkılarına hayranlığımız ve saygımız sınırsızdır. Ancak bu, Çin üzerine tahliller yapılmasından ve eleştiriler yöneltilmesinden kaçınılacağı demek değildir. Zaten bunun aksini düşünmek de, Marksizm'in en temel ve önemli ilkelerinden birini reddetmek olurdu.

Paul Sweezy Harry Magdoff
(10 Nisan 1976)

(**Monthly Review**, Mayıs 1976, Cilt 28, sayı 1)

BİZ KENDİ ADIMLARIMIZLA ILERLİYORUZ

Lucio CARA (*)

«Herkes çok hızlı ilerlemek istiyor; ama gerçekler altüst edilemez.»

(*) MPLA'nın kısa boylu, zayıf yüzlü ve çenesindeki sivri sakalı ile Vietnamlıları ve Ho Şi Minh'i andıran savaşçısı Lucio Lara halen hareketin genel sekreteridir. Ormanlarda geçirdiği onaltı yıl, ona, Vietnam'ın vahşi ormanlarındaki gerillaların simgesi olan, bronzlaşmış bir yüz vermiş.

İlk sorum, Vietnam halkının verdiği savaşın MPLA üzerindeki etkileri üzerine idi.

«Çok diye yanıtladı ve benim Vietnam üzerine ilk yazmış olduğum ve 1955'de Hanoi'de basılmış olan «17. paralelin Kuzeyinde» adlı kitabımdan bir adedini kendisine sunmamı istedi. «Vietnam halkının savaşı, hareketimizin örgütlenmesine başından beri örnek oldu. Birçok konuda benzer sorunlarımız vardı. Örneğin metropoldeki militanlarca, sömürgelerdeki devrimcilerin özel ihtiyaç ve görevlerinin anlaşılamaması. 1969'da Portekizliler yöneticilerimizi tevkif etmeye başladıkları zaman, diğerlerimiz, öğrenciler nöbeti devir almalıydık, ancak Portekiz Komünist Partisi kendisine katılmamızı istiyordu. Fakat Vietnam deneyiminden gereğince şey öğrenmiştik; bağımsız özörgütümüzün olmasında ve kendi savaşımızın kendimiz tarafından sürdürülmesinde ısrar ettik. PKP yöneticilerinin, en iyi durumun bu olacağını çabuk kabul etmelerinin, saygınlık açısından olumlu bir puan olduğunu da söylemek gerekir.

«Bazı önemli farklılıklarına karşın, Portekiz sömürgelerindeki sorunlar Fransız sömürgelerindekine benzer bir çok ortak noktaları içerir. Örneğin, sömürgeciler tarafından silâh olarak kullanılan aynı yabancı din —Katoliklik— Vatandaşların sosyal haklarının aynı şekilde kısıtlanmış durumu (mülkiyet, eğitim ve diğer sosyo ekonomik alanlarda). Bağımsızlık için verilen silahlı mücadelede köylü kitlelerinin aynı görevi yüklenmeleri, Bağımsızlık için silahlı mücadelenin gerekliliği kabul ettirilmeden önce yapılan ay-

nı müzakereler ve barışçı yol için sarfedilen çabalar.

«Vietnam'daki silahlı mücadele, politik ve askeri mücadelenin kaynaşmışlığı açısından bize örnek oldu. MPLA'nın programının hazırlanışından itibaren birçok dersler çıkarttık. Özellikle askeri taktiklerini, ve halk savaşı anlayışlarını çok yakından inceledik.»

Hemen MPLA'nın siyasal bir parti olarak mı, yoksa partileşme süreci içerisinde bir kuruluş olarak mı kabul edilebileceğini sordum, çünkü, herşeyin ötesinde, MPLA, bir programa, bir siyasal büroya ve tabandaki hücrelere dayanan bir örgütlenmeye sahiptir.

Lucio Lara «Hayır» diye yanıtladı. «MPLA'yı bir parti olarak nitelemek daha çok erken. Ama çok iyi bir konuya değindiniz. MPLA bir cephedir ve görevi de bağımsızlık için tüm güçleri seferber etmektir. Şüphesiz, bu cephenin içinde parti militanları gibi hareket eden bir grup var. Fakat birçok insan bu harekete çıkarları için katıldılar; bilhassa bağımsızlığın ufukta belirmesiyle ve daha da çok MPLA zaferini perçinledikten sonra bu katılmalar arttı. Eğer hareketin partiyi oluşturması isteniyorsa, bu unsurların temizlenmesi gerekir.

«Anlaşmazlık ve kopmalardan kaçınmak için bu yolda ağır ve ihtiyatla ilerlemek zorundayız. Bu, bizi hedefimiz olan sosyalizmin inşasına doğru ilerlemekten alıkoyamaz, **ama** bu inşayı şimdilik partisiz gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Parti, MPLA içindeki doğal sürecin bir sonucu olarak

doğacaktır. Ama, önemli olan, bu süreci yapay olarak hızlandırmaya çalışmamaktır.

«Bugün bizim görevimiz, MPLA'nın tabandaki örgütlenmesini sağlamlaştırmaktır. Eğitime büyük önem veriyoruz ve bunu bizim görevimizin en iyi şekilde yapılmasını sağlayacak biçimde yapıyoruz. Aynı zamanda, MPLA'nın bunları gerçekleştirecek esas araç olduğunda ısrar ediyo ruz.»

Angola'da da, Lizbon'daki 25 Nisan 1974 darbesinden hemen sonra olduğu gibi birçok «devrimci sol» gruplar var mıdır diye sorunca cevabı şöyle oldu:

«MPLA'nın siyasetine karşı çıkan genç, ve genellikle öğrencilerden oluşan «sol» muhalefet grupları var. Etkileri Luanda'da yoğunlaşmıştır, ama Huambo (Angola'nın ikinci küyük şehri), Benguela ve Lobito'da da küçük de olsa varlıklarını sürdürüyorlar. Fakat bu son şehirlerdekiler Luanda'dakilere, bu sonuncudakiler de Lizbon'dakilere bağlıdırlar. Teorik tahlillerde ve Marx, Lenin veya Mao'nun metinlerini aktarmakta gerçekten üstünlük gösteren bu temiz gençler, ne yazık ki, ülkemizin gerçek durumu hakkında yeterli bilgiye sahip değiller. Saydığım birkaç merkezin dışında, kırsal bölgelerde hiçbir etkileri yok. Bunlar kesinlikle bizim düşmanımız değil ve devamlı diyalog içindeyiz. Tüm gençler gibi, çok hızlı, çok çabuk ilerlemek istiyorlar. Biz de hızlı ilerlemek isteriz, ancak gerçekler altüst edilemezler; önce varolan güçler dengesini doğru olarak he-

saplamak ve bunun sonucu olarak da devrimimizin temposunu tayin etmek gerekir.»

MPLA'yı FNLA ve UNITA ile ortak bir program etrafında birleştirmek için gerçek bir imkân olmalı mı diye sordum.

«Angola'nın bağımsızlığını savunan kardeş ülkelerce de, bizim tarafımızdan da az çaba sarfedilmedi. Örneğin 1972'de bir CIA ajanı olduğunu bildiğimiz Holden Roberto'nın FNLA'sı ile yaptığımız Kinşasa anlaşmasını ele alalım. Bir CIA ajanı ile niye anlaşma imzaladınız sorusu sık sık tekrarlanıyor? Ordumuza sağlanan gereçleri Zaire sınırından geçirmemiz, bu ülke tarafından engelleniyordu. Zambia'nın içinden geçen ve doğuda, yerleşmenin çok az olduğu bölgeye varan çok uzun bir yolu kullanmak gibi büyük bir zorlukla karşılaştık. Halbuki batının, yerleşmenin yoğun olduğu bölgelere ulaşmak bizim için hayati bir zorunluluktu. 1974'de, bir kolordumuz, Cuenza ırmağına varmak ve onu geçmek için 6 ay sarfetmişti. Orada da UNITA'nın gerllaları saldırdılar. Ağır kayıplar vermedik fakat bu çarpışmada Portekizlilere karşı kullanmayı düşündüğümüz mühimmat ve cephanenin büyük bir bölümünü kullandık ve tekrar aynı yolu geri dönmek zorunda kaldık. Böylece, işgalcilere karşı savaşımızda bir yıl kaybetmiş olduk.

«O zaman, taşıma kolaylıklarını ve mühimmat bölgelerini vermeyi reddederek savaşımızı engelleyen Zaire'ye karşı bir kampanyaya başladık. Mobutu bu tür suçlamalara karşı hassastı, fakat aynı zamanda Holden Roberto'nın baskısı

altındaydı ve FNLA ile bir anlaşma imzalamazsak yardım etmeye razı olmayacağını bildirdi.»

Burada konu dışına çıkıyorum. 1969'dan itibaren, FNLA içinde, aktif bir silahlı mücadelenin verilmemesi ve MPLA ile ortak bir eyleme girişilmemesinden kaynaklanan ve giderek artan bir memnuniyetsizlik gözüküyordu. Örneğin, 1970'de, MPLA ile eylem birliğini savunan komutan Margoso, Holden tarafından tevkif edilmişti. Margoso, FNLA'nın kuzeyindeki en önemli askeri bölgesinin sorumlusuydu. Bir süre sonra da Margoso, Brazavil'e varmayı başardı, oradan da MPLA da FNLA'ya katıldı.

Bu görünmeyen memnuniyetsizlik, 18 Mart 1972'de, Güney Zaire'nin Kinkusu askeri yerleşme bölgesinde bir ayaklanma ile su yüzüne çıktı. Ayaklanma Mobotu'nun askerleri ve uçaklarının desteği ile bastırıldı. FNLA'nın komuta konseyi değiştirildi; birçok subay idam edildi, gene birçok subay katledildi. Güvenilir kaynaklara göre, bu ayaklanmadan sonra, FNLA'nın asker mevcudu birkaç bine indirildi ve hiçbir zaman daha fazlalaştırılmadı. Her durumda FNLA askerleri hareketsiz kaldı ve bu yüzden MPLA ile savaşlarında, Roberto Holden tamamen Zaire'nin düzenli ordularına ve yabancı paralı askerlere dayandı.

Bu şartlarda, Mobutu'nun 1972 sonlarında FNLA ve MPLA'nın anlaşmasını tercih etmesinin sebebi Portekizlilerle müzakereye FNLA'nın da oturabilecek durumda olmasını sağlamak içindir. Mobutu, her şeye rağmen, kendi yönettiği bir hareketin varlığının verdiği hakla Angola ve Ca-

binda'nın zengin petrol yataklarına el koyabileceğini hesaplıyordu. Fakat sözü tekrar Lucio Lara'ya verelim.

«Tanzanya ve Zambiya, gayretlerini Kongo Halk Cumhuriyeti ile birleştirerek, FNLA ile aramızda bir antlaşma sağlamak istediler. Holden, 1972'de, bu konudaki konuşmalar için Brazavil'e gitti. Biz de Aralık ayında «Angola'nın bağımsızlığı için yüksek konsey»i öngören anlaşmayı imzalamak için Kinşasa'ya gittik. Bu projenin, dışımızda, kardeş ülkeler tarafından hazırlandığını da söylemek gerekir. Biz, doğrudan, FNLA MPLA ortak eylemi için müzakereleri öngörüyorduk. Holden bu önerileri hep geçiştirdi. Anlaşma 1973 Şubat'ında oldu ve tartışmalar Mart ayı boyunca sürdü. Holden, inatla ,silahlı mücadele için getirdiğimiz görüşleri reddediyordu. Bu arada, 1972 Mayıs'ında, bizim savunduğumuz çizgi OUA (Afrika Birliği Örgütü) görüşlerinde kabul edildi ve Holden buna çok hiddetlendi ve müzakereleri sürdürmekle görevli iki temsilcimizi Kinşasa'da tevkif ettirdi. Bu zor kullanımı, bir anlaşmaya varabilmek için yaptığımız tüm çalışmaların sonu oldu ve tüm bağlar koptu.

«Daha sonra, Lizbon'daki 25 Nisan darbesinin ertesi günü, FNLA ve UNITA tüm kuvvetlerini bize çevirebilmek ve askeri bakımdan bizi ezebilmek için Portekizlilerle ateşkes imzalamakta gecikmediler. Fakat, tüm dünyanın bildiği gibi, herşey daha başka biçimde gelişti.»

Holden'in, neden Birleşik Devletlere, müda-

hale etmediği ve tıpkı Vietnamdaki gibi kaybettiği için suçlamalar yönelttiği şimdi çok daha berrak bir şekilde anlaşılıyor. Lizbon'un MPLA yı mağlup etmekteki başarısızlığından, Portekiz ordusu içindeki ilerici unsurların empoze etmesiyle Angola'nın ve tüm sömürgelerin bağımsızlığını kazanmasına dek geçen zaman içerisinde FNLA ve UNITA askerlerinin askeri yeteneksizlikleri görüldü ve düzenli Zaire orduları da yenilgiye uğratıldı. Onlar için yapacak tek şey pılı pırtılarını toplayarak ABD'ne ve Güney Afrika'ya sığınmak oldu.

Emperyalistlerin kuklaları ise, tüm dünya önünde, kendi başlarına ayakları üzerinde duramayacaklarını gösterdiler...

Aktaran : Wilfred Burchett

(Afrique-Asie, No: 110, 31 Mayıs-13 Haziran 1976)

Bu Bölümdeki Yazılar, Emekçi ve Enternasyonal Dergilerinden Alınmıştır.

ANGOLA İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Yüzölçümü : 1.246.700 km²
Nüfusu : Yaklaşık olarak 6 milyon
Nüfus yoğunluğu : km² başına 5 kişi
Yıllık nüfus artışı : % 1,6
Siyasi yönetim biçimi : Halk Cumhuriyeti
Başkent : Luanda (yaklaşık olarak 500.000 nüfus)
Ortalama gelir: (yıllık olarak ve 1973/74 sayılarıyla)
Toplam nüfus için 5000 TL.
Yerli halk için 750 TL.
İktisadi büyüme hızı % 6,3 (1973 sayılarıyla)

Çalışan nüfusun dağılımı : nüfusun % 87'si tarım kolunda çalışmaktadır.

Siyasi Örgütler :

MPLA Movimento Popular de Liberacao de Angola/Angola Halk Kurtuluş Hareketi

FNLA : Frente National de Liberacao de Angola/ Angola Milli Kurtuluş Cephesi

UNITA : Uniao National para a Independencia Total de Angola/Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Milli Birlik

FLEC Frente para a Libertacao da Enclave de Cabinda/Cabinda Kurtuluş Cephesi

Önemli İhraç Ürünleri: (1974 yılı ilk yarısında) ve bunların toplam ihracattaki payları: ham petrol % 42, kahve % 27, elmas % 8.

Ayrıca tropik orman ürünleri, pamuk, hindistan cevizi, kakao, şekerkamışı, demir, tuz, manganez ve asfalt gibi maddeler de ihraç edilmektedir.

Altyapısı 3.200 km uzunluğunda demiryolu; 40.000 km'den çok karayolu, bunun yaklaşık olarak 1.000 km'si asfaltlanmıştır. Irmakların yaklaşık olarak 1.200 km'lik bir bölümü ulaşıma elverişlidir.

Sosyal durum ve eğitim : 13.900 kişiye bir doktor düşmektedir. Halkın yaklaşık olarak % 80'i okuma yazma bilmemektedir. Son yıllarda çocukların ancak % 60'ı okula yazılabilmişlerdir. Devrime kadar ülkedeki okulların büyük bir çoğunluğu incilin yaygınlaştırılması amacıyla kurulmuş misyoner okullarıydı.

Coğrafyası : Ülkenin % 80'ini 800 ilâ 1500 metre

arası yükseklikteki yaylalar oluşturmaktadır. Ülkenin merkezindeki en yüksek yer (Serra Moco) 2.160 metreye varmaktadır. Sadece 20 km genişliğindeki dar bir sahil şeridi ülkenin deniz düzeyindeki tek bölgesini oluşturmaktadır. Ülkeye tropik iklim hakimdir, kıyılarda nemli ve sıcak, yıl ortalamasında Luanda'da ortalama sıcaklık 24,2 derece (Celsius) dir.

1482'den 1975'e Angola

1482 Diego Cao yönetimdeki bir Portekiz keşif donanması ilk olarak Angola kıyılarına varıyor.

1487 Diego Cao'nun Kongo krallığının başkanı ile buluşması, Kongo krallığı ve Portekiz arasında yüzyıllarca sürecek bir işbirliğinin başlaması.

1518 Kongo kıralının oğullarından biri, Roma'da piskopos olarak takdis ediliyor.

1575 Luanda kentinin kuruluşu, Angola'nın sis-

temli bir şekilde sömürgeleştirilmesine başlanması.

1836 300 yıl sürmüş olan köle ticaretinin yasaklanması.

1882 Portekiz Cabinda'yı kendi denetimi altına alıyor.

1885 Afrika'nın Avrupa'nın güçlü devletleri arasında paylaşılması amacıyla yapılan Berlin konferansı, Angola Cabinda ile birlikte Portekiz'in yönetimine veriliyor.

1919 400 yıl süren bir mücadeleden sonra silahlı Afrika mücadelesine geçici olarak son verilmesi, Portekiz ilk olarak bütün Angola'ya egemen oluyor.

1926 Lizbon'da Salazar'ın darbesi ve Portekiz'de demokrasinin sonu; yeni kurulan gizli polis örgütü PIDE tarafından Angola'da da muhalefet gruplarının tutuklanması

1929 Muhalif «Afrika Ulusal Liga» sının kurulması. MPLA dolaylı olarak bu örgütten doğmuştur.

1946 Lizbon'da muhalif «Afrika Öğrenci Merkezi» nin kurulması; daha sonra Afrika kurtuluş hareketlerinin lideri olacak Augostinho Neto, Eduardo Modlane ve Amilcar Cabral bu kuruluşun üyesidirler.

1954 Holden Roberto yönetiminde bir kabile örgütü olan UPNA'nın (Kuzey Angola Halk Birliği) kuruluşu.

1956 Luanda'da MPLA'nın kuruluşu.

1958 UPNA'nın adının UPA (Angola Halk Birliği) olarak değiştirilmesi, kuruluşun Bakon-

go kabile örgütü olma niteliği korunuyor.

1959 Angola'da siyah ve beyaz bir çok muhalifin tutuklanması, bu tutuklamalar 1960'da da sürüyor; tutuklananların arasında ünlü doktor ve şair Augustinho Neto (MPLA) da bulunuyor; tutukluların birçoğu öldürülüyor.

1961 4 Şubatta MPLA üyeleri Luanda'daki bir hapishane, bir radyoevi ve bir kışlayı ele geçirmek istiyorlar, hareket başarısızlıkla sonuçlanıyor. Karşı harekatta 3000 siyah öldürülüyor.

15 Martta Kuzey Angola'da başını UPA'nın ç;ektiği ayaklanma başlıyor; önceleri bazı başarılar kazanılıyorsa da sömürgeciler ayaklanmayı bastırmayı başarıyorlar ve binlerce siyahı öldürüyorlar.

1962 MPLA başkanı Dr. Neto Luanda hapishanesinden Leopoldville'e kaçıyor. UPA başkan Holden Roberto yönetiminde bir sürgün hükümeti kuruyor (GRAE).

Cabinda'da 1974 yılına kadar hiçbir askeri harekata katılmayan geçici küçük grupların katılmasıyla FLEC kuruluyor.

1963 Diğer bir muhalif grubun da katılmasıyla UPA ile birlikte FNLA kuruluyor.

1964 Afrika Birliği Örgütü (OAU) tarafından FNLA Angola'nın tek kurtuluş örgütü olarak tanınıyor

GREA'nın dışişleri bakanı Savimbi FNLA'yı CIA'yla birlikte çalışmakla suçlayarak geri çekiliyor.

MPLA Kongo Brazavil'den yönetilen silahlı mücadeleyi Cabinda'da başlatıyor.
Portekiz ve Güney Afrika arasında Güney Afrika'ya daha elverişli sermaye yatırımı ve ticaret olanakları sağlayan bir anlaşma imzalanıyor.

1966 Doğu Angola'da MPLA gerilla savaşını başlatıyor ve kısa zamanda Angola'nın üçte biri kurtarılıyor.
Savimbi UNITA'yı kuruyor; hareket Orta Angola'dan yönetiliyor, ancak askerî bir hareket olmaktan uzak kalıyor.

1968 Salazar'ın ölümünden sonra Portekiz'de Ceatano başa geçiyor. Sömürge siyasetinde önemli bir değişiklik yapılmıyor.
OAU, MPLA'yı Angola'nın kurtuluş hareketi olarak tanıyor.

1969 OAU askerî komisyonu tarafından Angola'da savaşan tek örgütün MPLA olduğu belirlendiğinden OAU, FNLA'yı tanıma kararını geri alıyor.

1971 Portekiz, MPLA'nın denetiminde bulunan Doğu Angola'da, büyük çapta tarım ürününü yokedici kimyasal maddeler kullanmaya başlıyor.

1972 Holden Roberto'ya karşı FNLA birliklerinin giriştiği ayaklanma hareketi, Roberto'nun kayınbiraderi olan Zaire başkanı Mobutu'nun emriyle, Zaire birlikleri tarafından bastırılıyor.
FNLA ve MPLA siyasal ve askerî bir program çerçevesinde birlikte hareket için an-

laşmaya varıyorlar, ancak bu birlik pratik hiçbir sonuca ulaşmıyor.

UNITA başkanı Savimbi Portekiz askeri kumandanlığı ile MPLA'ya karşı sürdürdükleri ortak mücadelenin hızlandırılması ile ilgili olarak yazışıyor.

1973 Yıl ortasında Hollandalı misyonerler, üç köyde 200 siyahın öldürülmesi ile sonuçlanan bir Portekiz katliamını bildiriyorlar.

1974

Nisan 25 Nisan'da Portekiz'de Silahlı Kuvvetler Hareketi (MFA) devrimi başlatıyor.

Angola'da beyaz azınlığın katılacağı tek taraflı bağımsızlık ilanı planlarının olduğu şeklinde rivayetler yayılıyor. Sağ radikal beyaz terör örgütü RUA gazetelere ilan vererek Angola'da asker toplamaya başlıyor.

Mayıs

Genelkurmay başkanı Gosta Gomes, Angola'da bulunduğu sırada Portekiz ordusunun savaşa son vermesini istiyor. 18 Mayısta Portekiz, askeri harekatı durduruyor ve bütün askerlerini üslerine geri çekiyor.

Haziran

Luanda'da 1200 siyasî tutuklu serbest bırakılıyor. Devlet başkanı Spinola ABD başkanı Nixon ile görüşüyor ve ortak bir politika için karar alınıyor. Spinola Cabinda Azınlık Hareketini'ni (FLEC) Lizbon'da yapılacak görüşmelere davet ediyor.

Temmuz

Spinola Portekiz'in Afrika sömürgelerine bağımsızlık vermeye hazır olduğunu bildiriyor.

Portekiz ve UNITA ateşkes antlaşması yapıyorlar. Angola'nın diğer bölgelerinde de savaş pratik olarak kesiliyor.

Bir beyaz taksi şoförünün açıklanamayan öldürülüşü üzerine sağcı beyazlar Luanda'daki siyah mahallerine saldırıp siyahları öldürmeye başlıyorlar.

Siyahların beyaz teröre karşı düzenlediği bir miting sırasında, Portekiz ordusu üyelerinin açtığı bir ateşle birçok yürüyüşçü öldürülüyor. Bu olaydan sonra gerici eyalet yöneticisi J. S. Marques, Lizbon'a geri çağırılıyor ve yerine amiral Coutinho getiriliyor.

Ağustos

Irkçı, faşist beyazlar siyahları öldürerek bir içsavaş havası yaratmaya çalışıyorlar. Bunun üzerine amiral Coutinho, sağ radikal terör örgütünün (FRA) bazı üyelerini tutukluyor.

MPLA, Luanda'da büyük bir kitle toplantısı düzenliyor.

MPLA içindeki çatışmalar gelişiyor. MPLA içinde zayıf bir uzlaşmacı kanat, başkanlığa Daniel Chipenda'yı getiriyor. A. Neto ve Chipenda'yı uzlaştırmak için yapılan bütün girişimler sonuçsuz kalıyor.

Eylül

4 eylülde Zaire başkanı Mobutu ve Spino-

nola Cape Verde adalarından Sal'da görüşüyorlar; görüşmenin amacı, MPLA.yı Angola'nın bağımsızlığı ve Cabinda bölgesinin bağımsızlığı için yapılacak görüşmelelerin dışında bırakmak.

Bundan hemen birkaç gün sonra Mabutu, Kinşasa'da FNLA, UNITA, FLEC ve FRUA (Beyaz Angolalılar Örgütü) örgütlerinin temsilcileri ile MPLA'ya karşı uygulanacak ortak siyaseti görüşmek üzere toplanıyor. Portekiz dışişleri bakanı Soares (PSP) Cabinda'da referandum yapılması tezini savunuyor.

Roberto, Cabinda'nın özerkleşmesi tezini savunarak, hamisi Mobutu'nun planını savunuyor. Zaire'nin yardımı ile FLEC'in kasım ayı içinde yapacağı askeri saldırı hareketi başarısızlıkla sonuçlanınca, Roberto bu konu ile ilgili tezlerinden vazgeçecektir.

MPLA'yı oluşturan kanatların temsilcileri Brazzaville'de aralarında anlaşarak, Neto'yu başkan ve Chipenda ile Anfrade'yi de başkan yardımcısı olarak seçiyorlar.

İki gün önce girişilen sağ darbe başarısızlıkla sonuçlanınca, Spinola 30 Eylül'de başkanlıktan çekiliyor.

Ekim

Savaş kesildikten uzun bir süre sonra Portekiz, MPLA ile ateşkes antlaşması yapıyor. MPLA'nın içinde gene ayrılıklar çıkıyor. Karşı tarafın hazırladığı planları daha baştan boşa çıkarmak için MPLA yönetimi ba-

ğımsızlık toplantılarına, MPLA'nın çoğunluğunu temsil eden bir heyetin değil de Chipenda'nın temsilci olarak katılması halinde savaşa yeniden başlayacaklarını bildiriyor. MPLA yönetiminin aldığı bu karar üzerine daha önce hazırlanmış olan plandan vazgeçiliyor.

Ekim sonunda Luanda'da, kendisine Rodezya'daki beyaz azınlık yönetimini örnek alan bir sağcı darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlanıyor. Bu darbe girişiminde sadece beyazlardan oluşan Angola Hıristiyan Demokrat Parti rol oynamıştır.

Kasım

2 kasımda Zaire'nin gönderdiği paralı beyaz askerlerin desteğindeki FLEC Cabinda'ya saldırıyor. FLEC'in bu saldırısı, Portekiz ordusu ve MPLA'nın ortak çabası sonucunda püskürtülüyor.

General Walthers ve CIA'nın diğer yöneticileri Angola'yı ziyaret ediyorlar.

Aralık

Chipenda MPLA başkanı Dr. Neto'yu birçok kereler öldürmeye teşebbüs ettikten sonra nihayet MPLA'dan atılıyor.

1975

Ocak

5 ocakta MPLA, FNLA ve UNITA'nın liderleri bağımsızlık görüşmeleri için yapılacak toplantılarda ortak hareket konusunda anlaşmak için Mombasa'da (Kenya) toplanıyorlar.

10-15 Ocak tarihleri arasında Güney Portekiz'de Alvor'da Portekiz hükümeti ve MPLA, FNLA ve UNITA temsilcileri arasında bağımsızlık görüşmeleri başlıyor.

Yapılan görüşmelerde Angola'nın bağımsızlığına kavuşmasının tarihi 11 kasım olarak tespit ediliyor ve bu tarihe kadar toplantıya katılan örgütlerin temsilcilerinden kurulacak bir geçici hükümetin Angola'yı yönetmesi karara bağlanıyor.

Cautinho'nun, Angola Yüksek Komiserliği görevine son veriliyor. Coutinho'dan sonra aynı makama gelenler FNLA ve UNITA yanlısı olduklarından bu iki örgütün yapılan antlaşmalara uymayan hareketlerine göz yumuyorlar.

Şubat

1 şubatta FNLA, MPLA yayınlarının basıldığı bir matbayı tahrip ediyor.

Mart

Bir FNLA komando birliği, MPLA'nın 51 askerini öldürüyor. Portekizli doktorlar, FNLA'nın 100 kadar MPLA yanlısı Angolalıyı ve belki de bir o kadarını daha toplu olarak öldürmüş olabileceklerini bildiriyorlar.

FNLA, MPLA'nın bir bakanına suikast girişiminde bulunuyor.

Nisan

Portekiz hükümetinin hiçbir engeli ile karşılaşmadan FNLA anlaşma koşullarına aykırı olarak Angola'ya ve özellikle Luanda'ya Zaire'den gittikçe daha çok sayıda askeri

birlikler sokmaya başlıyor. Portekiz Yüksek Komiserliği MPLA silahlarının indirilmesini engelliyor.

Mayıs

Silahlı çatışmalar bütün Angola'ya yayılıyor. Angola'dan kaçan Portekizlilerin sayısı gün geçtikçe artıyor ve bu durum çok geçmeden ülke ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisini gösteriyor. Elmas şirketi Diamang bir «konuşma»dan sonra askerî üslerini FNLA'ya bırakıyor.

Haziran

1 haziranda Zaire ve Portekiz Angola'daki hareketler arasındaki çatışmalara ve iç işlerine karışmamak, bu hareketlere silah yardımı yapmamak şeklinde bir karşılıklı anlaşmaya varıyorlar. Zaire, bu anlaşmayı daha sonra bozacaktır.

21 haziranda MPLA, FNLA ve UNITA'nın temsilcileri Nakuru (Kenya) kentinde toplanarak karşılıklı bir ateşkes antlaşması ve Alvor'da alınan kararların uygulanması için toplanıyorlar. Bu toplantıdan sonra da Angola'da savaş sürüyor, FNLA ve UNITA, MPLA'ya karşı ortak hareket etmek üzere birleşiyorlar.

Temmuz

Luanda'daki çatışmalarda MPLA, FNLA ve UNITA kuvvetlerine karşı başarı kazanıyor. Luanda ve Mocamedes'de FNLA ve UNITA savcılığının ve MPLA'nın karşı koymalarına rağmen, adi suçluları hapisanelerden çıkarıyorlar.

Ağustos

Luanda'da beyazlar bir an önce Portekize götürülmeleri için gösteriler düzenliyorlar. Birçok ulusun katılmasıyla Angola ve Portekiz arasında bir hava köprüsü kuruluyor. 11 ağustosta son FNLA birlikleri de Luanda'dan çekiliyorlar. FLEC, Zaire topraklarından Cabinda'nın bağımsızlığını ilân ediyor; fakat bu örgütün MPLA denetimindeki Cabinda'da hiçbir etkinliği olamayacaktır.

Namibia kurtuluş hareketi, SWAPO, Angola devrimine karşı takındığı tavır ve Güney Afrika ırkçı rejimi ile olan bağlantıları nedeniyle UNITA ile olan bütün ilişkilerini kesiyor.

26 ağustosta «Jurnal de Angola» FNLA'nın eseri olan bir toplu mezarı ve burada katledilenlerin fotoğraflarından bazılarını yayınlıyor.

Luanda'da durumun normale dönmesi üzerine gece sokağa çıkma yasağı kaldırılıyor. Üzerlerinde hangi ülkeye ait olduklarına dair hiçbir işaret bulunmayan uçaklar, bir hava köprüsü ile FNLA'nın denetiminde bulunan Angola'nın Carmona kentine silah taşıyorlar.

19 ağustosta MPLA ve UNITA temsilcileri Luanda yakınlarında antlaşma masasına oturuyorlar. Bunu izleyen aylar içinde bu toplantılar, sınırlı bir savaş esiri değişimi dışında başarılı hiçbir somut sonuç alınamadan sürdürülecektir.

FNLA'nın Angola hava yollarına (TAAG) ait bir uçağı kaçırması üzerine bu hava yollarına ait uçaklar FNLA'nın denetiminde bulunan kentlere uçuş yapamayacaklarını bildiriyorlar.

Eylül

Güney Afrika'nın Angola'nın 100 km kadar içine soktuğu asker ve paralı askerler, MPLA tarafından püskürtülüyor. Bir televizyon konuşmasında Güney Afrika Savunma bakanı, Güney Afrika birliklerinin Angola'ya girdiklerini ancak bunun bir saldırı olarak nitelenemeyeceğini söylüyor.

Ayın ilk günlerinde FNLA için yüklenmiş silahlarla bir fransız uçağı Kinşasa (Zaire) kentine iniyor. 200 000 beyaz Angola'yı terketmiş bulunuyor ve Luanda'yı hava köprüsü yoluyla hergün 4000 beyaz terkediyor.
9 eylülde Savimbi, Portekiz'deki sağcı güçleri kendi hükümetini desteklemeye çağıran bir radyo konuşması yapıyor. Luanda'ya 15 mil kadar yaklaşmayı başarabilen FNLA Angola'nın 16 eyaletinin 12'sini kendi denetimi altında tutuyor. Karaborsada Amerikan dolarının sekiz katına çıkması zenginlerin ellerindeki parayı sağlam bir parayla değiştirmek istediklerini gösteriyor.
25 eylül tarihli sayısında New York Times gazetesi CIA'nın FNLA'yı 1960'ların başından beri milyonları bulan para yardımlarıyla desteklediğini açıklıyor.

Ekim

Afrika Birliği Örgütü Angola'daki tarafların arasını bulmaya çalışıyor; sonuç başarısız.

MPLA'nın Luanda'da düzenlediği büyük bir kitle gösterisi sırasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Angola sorununa karşı tavrı kınanıyor.

26 ekimde beyaz paralı askerler, FNLA ve UNITA üyeleri Namibia sınırından Angola'ya giriyorlar. «Chipenda Brigade»ı olarak adlandırılan bu kuvvetler Fransız yapısı tanklar kullanıyorlar.

Yabancı paralı askerler ve silah gönderen bazı ülkelerin yardımlarıyla FNLA ve UNITA etki alanını genişletiyor.

Kasım

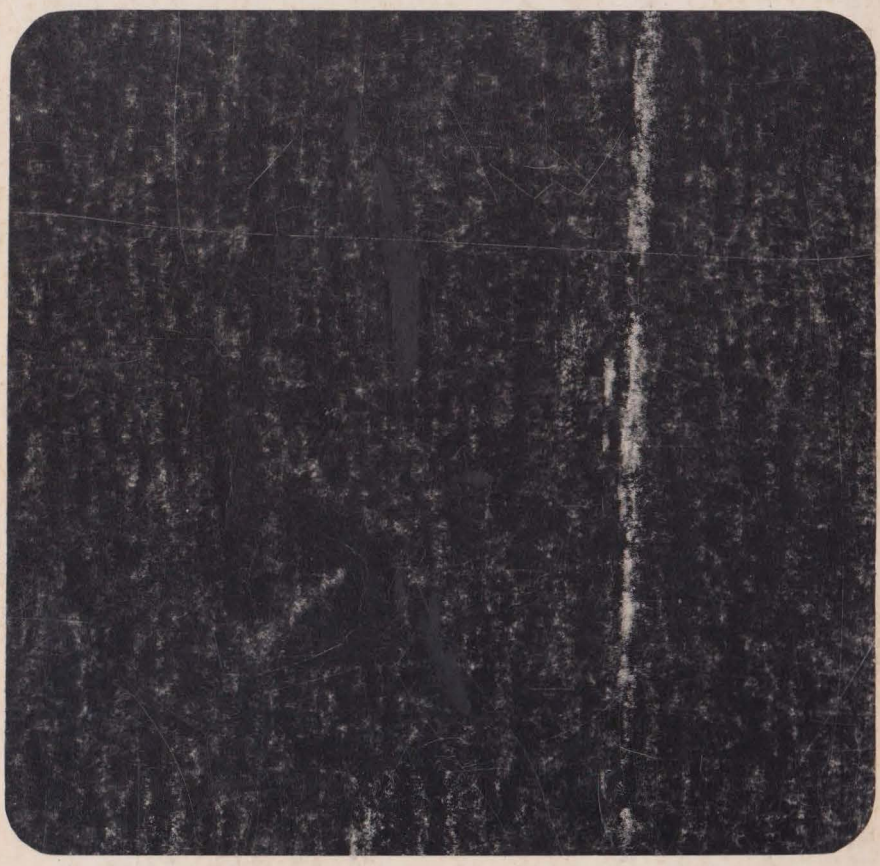
FNLA ve UNITA ekim ayının ilk günlerinde stratejik önemi büyük olan Lobito ve Benguela limanlarını ele geçiriyorlar. 6 kasımda Washington'da bazı ABD silahlarının Angola'daki örgütlere verildiği resmen açıklanıyor.

7 kasımda FLEC yabancı paralı askerlerin de desteğinde olarak yeniden Cabinda'ya saldırıya geçiyor; çarpışmalar bağımsızlığın ilân edildiği güne kadar sürüyor.

FNLA ve UNITA 11 kasımdan önce Luanda'yı ele geçirmek planlarını gerçekleştiremiyorlar.

Portekiz Yüksek Komiserliği, 10 kasım gecesi son Portekiz birlikleriyle beraber ülke yö-

netimini hiçbir örgüte devretmeden Angola'yı terkediyor.
11 kasım günü MPLA, Angola'nın bağımsızlığını ve Angola Halk Cumhuriyeti'nin ilk hükümetini ilân ediyor. Aynı gün içinde UNITA ve FNLA Güney Angola'nın Nova Lisboa kentinde bir karşı hükümeti kurduklarını ilân ediyorlar.

15 LİRA